

Protokoll fört vid enskild föredragning

Utbildnings- och kulturavdelningen
Kulturbyrån, kulturmiljöenheten, U3a

Beslutande
Minister
Annika Hambrudd

Föredragande
Antikvarie
Jenni Lucenius

Justerat
Omedelbart

Nr 1

Fastställande av gränser för fast fornlämning Sa 20.6 i
Långbergsöda, Saltvik
ÅLR 2022/8903
113 U3a

Ärende

Landskapsregeringen har tagit fram en ny avgränsning för fast fornlämning Sa 20.6, en boplats från stenåldern, på fastigheten 736-420-9-5. Gränserna fastställs i enlighet med 5 § i landskapslagen (1965:9) om fornminnen.

Beslut

Ålands landskapsregering beslöt att fastställa gränserna för fast fornlämning Sa 20.6, enligt bilaga 1.

Hänvisning

-

Karl-Erik och Helena Sandell
Skräddargränd 9
22100 MARIEHAMN

Kontaktperson

Antikvarie Jenni Lucenius

Ärende

Fastställande av gränser för fast fornlämning Sa 20.6, Saltviks kommun**Ärende**

Landskapsregeringen har tagit fram en ny avgränsning för fast fornlämning Sa 20.6, en boplatz från stenåldern, på fastigheten 736-420-9-5. Gränserna fastställs i enlighet med 5 § i landskapslagen (1965:9) om fornminnen.

Beslut

Ålands landskapsregering beslöt att i enlighet med 5 § i landskapslagen (1965:9) om fornminnen fastställa gränserna för fast fornlämning och Sa 20.6 enligt bilaga 1.

Motivering

Fornlämningar är fredade enligt 1 § i landskapslagen (1965:9) om fornminnen. Till fast fornlämning hör enligt 4 § i samma lag sådant jordområde, som erfordras för att fornlämningen skall kunna bevaras samt för att med hänsyn till fornlämningens art och betydelse nödvändigt utrymme (skyddsområde) beredes däromkring.

Kulturbyrån konstaterar att fornlämningens Sa 20.6 gränser tidigare varit fastställda genom frivillig överenskommelse med fastighetsägaren. Överenskommelseförfarandet har avskaffats genom ÅFS 1999/55 som trädde i kraft 1.9.1999. Överenskommelsen som ingicks 18.10 1989 upphävdes genom avtal den 27.10 2022. Enligt gällande 5 § i fornminneslagen ska landskapsregeringen fastställa gränserna på eget initiativ eller på ansökan av fastighetsägaren om gränserna inte fastställts vid fastighetsförrättning eller exproprierats. Avsikten är att landskapsregeringen här fastställer gränserna för fornlämningen i enlighet med gällande lagstiftning och förvaltningsförfarande.

Åland landskapsregering har under år 2020 genomfört en arkeologisk gränsbestämmande undersökning av fast fornlämning Sa 20.6, se bilaga 2. Fornlämningens gränser presenteras i kartskala 1:1000, se bilaga 1. Kulturbyrån kan konstatera att fornlämningen idag består av tre separata områden. Samtliga områden tillhör samma fornlämning.

Landskapsregeringen gör bedömningen att fornlämningens gränser endast kan fastställas så att dessa motsvarar resultaten från den arkeologiska undersökningen 2020 av fast fornlämning Sa 20.6. Enligt landskapsregeringens bedömning finns det inte något i fornlämningens art och betydelse, eller i fornlämningens fysiska relation till lämningens omedelbara omgivning, som kräver att ett särskilt utrymme bereds som ett skyddsområde för fast fornlämning Sa 20.6.

Ålands landskapsregering har, i enlighet med 23 § i självstyrelselagen för Åland, begärt in Museiverkets utlåtande gällande fastställande av gränser av fast fornlämning Sa 20.6. I sitt utlåtande (MV/178/05.01.00/2022, dat. 20.12.2022, som bilaga 3) konstaterar Museiverket att de inte har något att tillägga till landskapsregeringens beredning av fastställande av gränser till fast fornlämning Sa 20.6.

Ålands landskapsregering har i beredningen av fastställande av gränser för fast fornlämning Sa 20.6 hört fastighetsägaren (brev 174 U3a, dat. 21.12.2022). Fastighetsägaren har i sitt yttrande (dat. 24.1.2023) anfört att det inte går att yttra sig om gränserna eftersom fastighetsägaren inte fått delta då landskapsregeringen grävt på fastigheten eller annekterat mark. Fastighetsägaren anför därtill att Sa 20.6 inte är en fast fornlämning med hänvisning till att fornlämningens form, storlek och placering på kartutdrag skiftat under de senaste 50 åren. Fastighetsägaren önskar elektroniska kartor över fornlämningens gränser.

Kulturbyrån konstaterar att den fasta fornlämningen inte ändrat under de senaste 50 åren, däremot kunskapsläget om dess omfattning. Fornlämningen Sa 20.6 omnämns första gången som en fyndplats i samband med de inventeringsundersökningar av nya fyndplatser i Långbergsödadal som skedde på 1930-talet. Den första arkeologiska undersökningen av stenåldersboplatsen Sa 20.6 utfördes år 1975 då boplatsen även avgränsades. Undersökningen år 2020 hade som syfte att komplettera kunskapsunderlaget från de tidigare arkeologiska undersökningarna för att utreda faktisk förekomst samt omfattningen av fynd och kulturlager inom den fasta fornlämningen Sa 20.6. Innan undersökningen påbörjades meddelades fastighetsägaren om tidpunkten och inga restriktioner för att besöka undersökningen fanns under fältarbetet. Undersökningen 2020 resulterade i att fornlämningens utsträckning kunde revideras, i enlighet med vilka resultat fastställandet av gränserna för fast fornlämning Sa 20.6 nu genomförs.

Till beslutet bifogas ett kartutdrag i skala 1: 1000 se bilaga 1. Fornminnesregistret är publicerat på landskapsregeringens hemsida som en GPS försedd grundkarta under adressen kartor.ax.

Tillämpade lagrum

1, 4 och 5 §§ Landskapslag (1965:9) om fornminnen

Ändringssökande

Ett beslut som landskapsregeringen fattat med stöd av landskapslagen (1965:9) om fornminnen kan avseende lagligheten överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen, besvärсанvisning bifogas.

Minister

Annika Hambrudd

Antikvarie

Jenni Lucenius

BILAGOR

Bilaga 1. Kartutdrag över fast fornlämning Sa 20.6. Skala 1:1000

Bilaga 2. Lucenius, Jenni, 2021, *Arkeologisk undersökning av fornlämningen Sa 20.6. Stenåldersboplatsen Nygård*

Bilaga 3. Museiverkets utlåtande gällande fastställande av gränser av fast fornlämning Sa 20.6 i Långbergsöda by (MV/178/05.01.00/2022, dat. 20.12.2022)

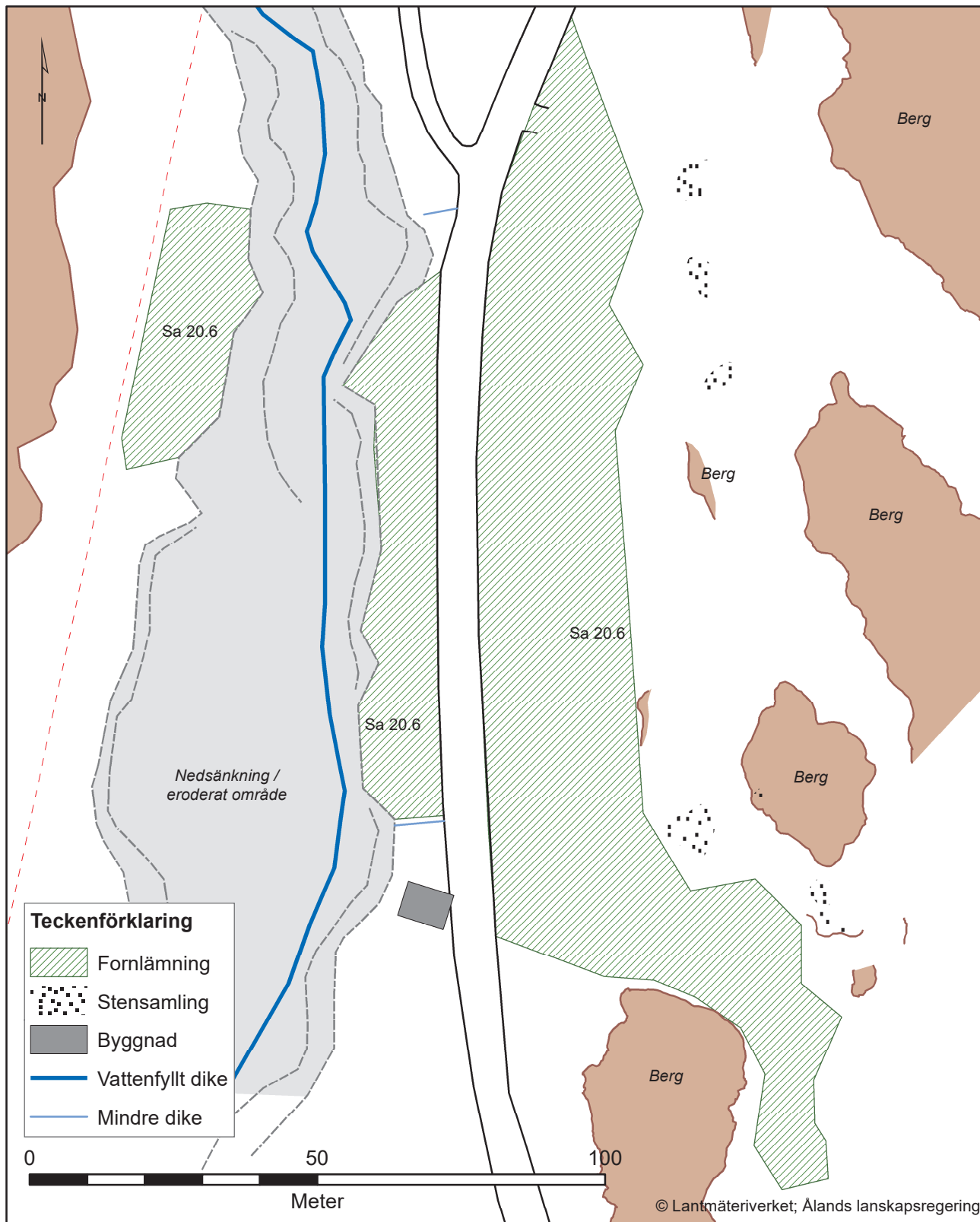
FÖR KÄNNEDOM Museiverket, kirjaamo@museovirasto.fi

Kartbilaga 1, ÅLR 2022/8903

Fastställande av gränser för fast fornlämning Sa 20.6 i Långbergsöda, Saltvik

Fastighet 736-420-9-5

Skala 1: 1 000

Arkeologisk undersökning av fornlämningen Sa 20.6

Stenåldersboplatsen Nygård

Tekniska och administrativa uppgifter

Ärende nr: ÅLR 2020/3209
Projekt: 2020-010
Kommun, by: Saltvik, Långbergsöda
Fastighet (23.9 2020): 736-420-9-5
Fornlämnings nr: Sa 20.6
Grundkartblad: L3122A (ETRS, UTM10)
Lokalens koordinater: UTM
Budgetmoment: 54 000 (Valfri 5158)
Undersökn. typ: Arkeologisk undersökning
Fälttid (datum): 7.9 2020 - 19.11 2020; 21-22.6 2021
Fälttid (personaltimmar): ca 244 personaltimmar
Personal: Antikvarie Jenni Lucenius (projektledare, 2.9 -25.11 2020, 21-22.6 2021), antikvarie Rudolf Gustavsson (2.9 -8.10 2020, 21-22.6 2021), enhetschef Mikko Helminen (21-23.10, 28-30.10.13.11, 16-17.11, 25.11 2020).
Undersökt yta: ca 6,5 hektar (fornlämningen 0,63 hektar)
Grävd yta: ca 23 kvadratmeter
Koordinatsystem: ETRS-TM35FIN
Höjdsystem: N2000
Inmätningssystem: Trimble GeoXH Geoplotter 6000 series/Trimble TDC 150, GNSS/Trimble S6 Totalstation/Trimble R8 GNSS Trimble
Ritningar och kartor: IK 506: 7 - 13
Fynd: ÅM 822: 1-111 (Katalogiserade av Rudolf Gustavsson).
Fotografier: E200907_01-E201118_03; I 201008_01-201119_03; IE210621_01-E210622_02

Arkivhandlingar förvaras vid Ålands museum, Mariehamn

Digitala foton förvaras på Ålands landskapsregerings server, under adressen W:\Utbildning och kultur\Kulturmiljöenheten\Digitala foton\2021

Omslagsbild: Samtliga foton tagna av Jenni Lucenius

Ålands landskapsregering

Kulturbyrån
AX-22111 Mariehamn
+358 (0)18 25 000
© Kulturbyrån

Sammanfattning

Under år 2020 genomförde Ålands landskapsregerings kulturbyrå en arkeologisk undersökning av den fasta fornlämningen Sa 20.6 Nygård i Långbergsöda i Saltviks kommun. Undersökningen hade som syfte att utreda den faktiska förekomsten och utbredningen av boplatsen för att precisera gränserna. Idag utgör fornlämningsområdet Sa 20.6 en yta på 0,63 hektar som inte motsvarar förekomsten av fornlämning. Med hjälp av en kartbaserad förstudie och fältundersökningar var målsättningen att precisera fornlämningens avgränsning så att det fredade området kan justeras till att motsvara fornlämningens verkliga utbredning.

Förstudien innefattade en landskapsanalys över området där topografiska förutsättningar och information från tidigare undersökningar utgjorde en grund för den påföljande fältinsatsen. Fältundersökningen genomfördes under perioden 7.9 - 19.11 2020 och kompletterades med ytterligare fyra provgropar den 21–22.6 2021.

Undersökningarna åren 2020–2021 resulterade i att fornlämningens utsträckning kan revideras. Resultaten visar att fornlämningen utgörs av tre terrängmässigt separata platser, med fyndtomma ytor på minst 50 meter emellan. Den första definierade platsen utgår från den tidigare kända utbredningen av boplatsen Nygård, men sträcker sig ytterligaste mot öster och söder, samt till den västra sidan av det stora diket som rinner ungefär parallellt med vägen mot Orrdal. Delar av boplatsen är sannolikt försvunna med framväxten av det stora diket, sandtäkt och vägen som löper genom området. En separat yta med fornlämning är situerad norrut i undersökningsområdet och bildar en båge längs med 40 och 41 meters höjdkurvorna. Troligen har denna del av fornlämningen orienterat sig runt kanten eller stranden av en forntida vattenansamling. Den tredje och potentiellt äldsta ytan ligger österut i undersökningsområdet på en plåtå med sluttning mot norr.

Den fasta fornlämningen Sa 20.6 Nygårds avgränsning kan efter undersökningen 2020–2021 justeras. Fornlämningens sammanlagda yta har vuxit och bildar nu tre separata fyndområden, varav det ena delas av ett stort dike. Delar av den nyupptäckta utsträckningen av fornlämning ligger på landskapets fastighet, som inte tidigare belastades av fornlämningen Sa 20.6 Nygård.

Föreliggande rapport utgör ett arkeologiskt underlag för att möjliggöra en preciserande definition av den faktiska utbredningen av den fasta fornlämningen Sa 20.6.

Utdrag från grundkartan

Figur 1. Utdrag ur grundkartan. Översiktskarta över Långbergsöda by med fornlämningen Sa 20.6 Nygård markerad. Fornlämningarna är markerade med grön skraffering, och skyddsområden med blå linje. Kartan är i skala 1: 25 000.

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Utdrag från grundkartan	2
1. Bakgrund	4
2. Förstudie.....	4
2.1 Syfte.....	4
2.2 Topografi och fornlämningsmiljö	5
2.3 Kart och LiDAR-studie.....	9
2.4 Historisk markanvändning.....	12
2.5 Tidigare undersökningar.....	15
3. Fältundersökningen.....	17
3.1 Syfte och frågeställningar.....	17
3.2 Metod och genomförande	19
3.3 Stratigrafi.....	20
3.4 Fyndspridningen	22
3.5 Fyndmaterialet	27
3.5.1 Jämförelse av mängder och vikt av allt fyndmaterial.....	27
3.5.2 Stenmaterialet.....	29
3.5.3 Keramikmaterialet.....	30
3.5.4 Organiskt material	32
4. Tolkning	33
5. Slutsatser	36
Källor	
Bilaga 1. Beskrivning över provgropar	
Bilaga 2. Fyndkatalog ÅM 822: 1–111	
Bilaga 3. Förteckning över digitala fotografier	
Bilaga 4. Kopior av specialkartor IK 506: 7–13	

1. Bakgrund

Ålands landskapsregering beslutade den 28.4 2020 att genomföra en arkeologisk undersökning på fornlämningen Sa 20.6 Nygård med syfte komplettera det kunskapsunderlag och de tidigare arkeologiska undersökningar som ligger till grund för uppfattningen över fornlämningens omfattning. Undersökningen är ett led i kulturbyråns åtgärdsplan för att kunna bemöta inlämnade rättelseyrkanden gällande registrering av fasta fornlämningar (2 § 2–5 mom. Landskapslagen om fornminnen), med målsättningen att tillmötesgå fastighetsägarnas efterfrågan på preciserade fornlämningsavgränsningar.

Fornlämningen Sa 20.6 Nygård är ett boplatsoområde från stenåldern som har registrerats som kamkeramisk kultur. Den kamkeramiska kulturen uppträder på Åland från de första besökarna omkring 5 500 f. Kr till ca 3300 f. Kr, då gropkeramiken introduceras till öarna. Platsen Nygård omnämns av Matts Dreijer i samband med de utförda inventeringsundersökningarna av nya boplatser i Långbergsödadalen på 1930-talet, då lösfynd framkom i området. Någon boplatser lokaliserades inte i detta sammanhang. Den första arkeologiska undersökningen av Sa 20.6 Nygård utförs av Lea Väkeväinen år 1975 i samband med de omfattande undersökningar med syfte att gränsbestämma boplatserna i Långbergsöda och Tengsöda byar. Ett sammanhängande område definierades därefter som fredat enligt Landskapslagen om fornminnen (1965:9), och utgör till dags dato avgränsningen till fornlämningen Sa 20.6.

Idag föreligger ett behov både från landskapsregeringens och markägarnas sida att precisera gränserna för utbredningen av fornlämningen. Det nuvarande fornlämningsområdet, den så kallade fornlämningspolygonen, som är definierat utgående från kartskala 1: 20 000, representerar inte de faktiska gränserna för den fredade fornlämningen utan utgör en schematisk konstruktion. Därtill är underlaget bristfälligt vad gäller omfattningen av undersökta ytor. Syftet med undersökningen är därför att med hjälp av nya metoder och nya fältundersökningar precisera fornlämningens avgränsning så att det fredade området de facto motsvarar fornlämningens utbredning.

2. Förstudie

2.1 Syfte

Syftet med förstudien var att ta fram ett heltäckande underlag av undersökningsområdet inför den arkeologiska fältundersökningen, och skapa en helhetsbild av platsens topografiska förutsättningar under forntiden i relation till dagens naturmiljö och platsens historiska markanvändning. I praktiken innebar detta en kartering av topografin på detaljnivå där bergskanter, diken och andra topografiska element mättes in. Inför fältarbetet gjordes en kart- och arkivstudie av historiska kartor för att sammanställa områdets markanvändning under olika tidsperioder.

Kartunderlag från de tidigare arkeologiska undersökningarna rektifierades och positionerades efter möjlighet för att skapa en bild av den kända utbredningen av fyndförande ytor. En landskapsanalys i GIS- miljö med hjälp av lantmäteriverkets LiDAR-data och Geologiska

forskningscentralen i Finlands (GTK) jordartskartering har genomförts för att rekonstruera strandlinjer och analysera den forntida miljön. Modellen ger en bild över strandlinjer och terrängen och begränsar således de ytor som funnits tillgängliga för utnyttjande under olika perioder under förhistorisk tid.

All data bildar tillsammans ett underlag för att analysera var det finns potential och miljömässiga förutsättningar för fornlämning samt hur den redan kända fornlämningsbilden ser ut, och således till vilka områden fortsatta fältinsatser skall riktas för att på bästa sätt kunna utreda fornlämningens gränser.

2.2 Topografi och fornlämningsmiljö

Fornlämningen 20.6 Nygård ligger i Långbergsöda by i Saltviks kommun på nordöstra Åland. Området kring berget Orrdalsklint och Långbergen i Långbergsöda och Tengsöda byar är de högst belägna områdena på Åland och var således tillsammans med Getabergen de första landmassor som efter istiden steg upp ur havet. I Långbergsöda och Tengsöda finns en kronologisk svit av lokaler från de tidigaste bosättningarna ca 5500 f. Kr fram till bronsåldern (se figur 1, grönskafferade fornlämningar). I detta område finns således kamkeramiska boplatser på de högre höjderna, vilka omkring 3300 f. Kr ersätts av gropkeramiska platser, för att mot senneolitikum uppvisa keramik av Kiukaistyp. Det faktum att man kan följa de olika traditionernas succession och övergången mellan olika materiella uttryck gör platsen värdefull för att studera utvecklingen under stenåldern lokalt och i ett östersjöperspektiv.

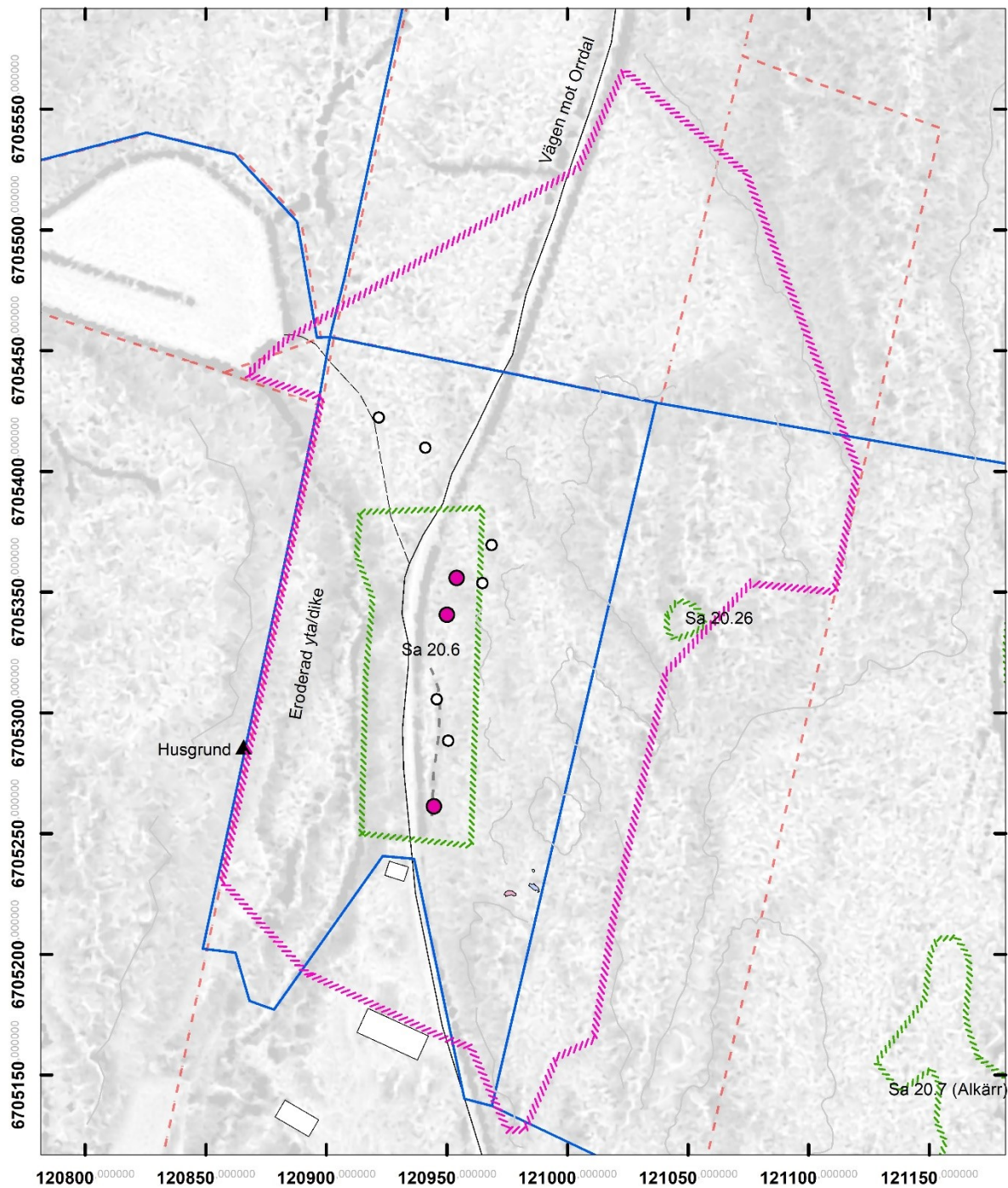
Fornlämningen Sa 20.6 utgör en boplatser som på basen av fyndmaterialet tillsammans med kronologi baserad på höjden över havet och strandlinjeförskjutningen, i första hand definierats som en boplatser från den kamkeramiska perioden under stenåldern. Idag täcker den definierade fornlämningens avgränsning en 0,63 hektar stor yta som ligger på höjder mellan 34–40,5 meter över havet. Omkring fornlämningen finns ett särskilt instiftat skyddsområde på ca 3,4 hektar.

Undersökningsområdet år 2020 omfattade sammanlagt ca 6,5 hektar. Undersökningen omfattade även områden utanför dagens avgränsning, eftersom syftet var att utreda och precisera fornlämningens gränser. Den kända utsträckningen av fornlämningen Sa 20.6 omfattade vid tidpunkten för undersökningen fastigheten 736-420-9-5.

Undersökningsområdet, vars utsträckning framgår av figur 2, karaktäriseras av olika slags topografi och markanvändning. Fornlämningen Sa 20.6 Nygård ligger på bägge sidor av vägen upp mot Orrdal cirka 250 meter efter avfarten norrut från Källsvedsvägen. I den södra delen av undersökningsområdet finns på den västra sidan av vägen på fastigheten ett bostadshus med tillhörande gårdsbyggnader kring ett gårdstun. Bostadshuset är uppfört år 1957 (*Vårt Åland*, 2004). Den nordligaste av des befintliga byggnaderna, en gammal smedja, ligger innanför undersökningsområdet år 2020, som sträcker sig fram till ladugårdsbyggnaden på den bebyggda delen av fastigheten. Den norra delen av gårdstunet består av gammal odlingsmark (muntlig information, Karl-Erik Sandell, se även Lessing, 1963).

På den västra sidan av vägen löper ett dike från den låglänta åkern vid Gräsmyra vidare söderut mot Källsvedsvägen. Längs dikessträckningen är marken bitvis väldigt eroderad, så att diket har skapat en bred och djup sänka i botten av vilken vattnet strömmar fram. Denna sänka förstärks och breddas av att det längs dikets östra sida finns gamla urgrävda sandtäckter i dikets sträckning. Den naturliga erosionen och vattnets avrinningsriktning har varit densamma under forntiden, då en havsvik löpte längs samma sträckning som dagens dike

(figur 2, jämför figur 6 i kapitel 2.3). Det är flera naturliga avrinningsområden från kringliggande bergsmassiv och moderna diken och teoretiska flöden som knyts samman kring Gräsmyra området.

Figur 2. Fornlämningen Sa 20.6 Nygård markerad med grön linje, samt omkringliggande undersökningsområde 2020–2021 markerat med rosa skrafferad linje. Provgropar från den tidigare arkeologiska undersökningen 1975 är markerade med vit (fyndtomma) respektive rosa (fyndbärande) fyllningsfärg. Sentida husgrund markerad med triangel. Kartan visar i bakgrunden en LiDAR terrängskuggning, RRIM/Sky View Factor (SVF), där bland annat berg och diken tydligt syns som avvikande gråa nyanser. Skala 1: 2500.

Figur 3. Genom undersökningsområdet och fornlämningspolygonen för Sa 20.6 Nygård löper vägen mot Orrdal. På bilden som är tagen från norr söderut syns den stora ladugården och i förgrunden smedjan på gårdstunet på fastigheten. Till vänster i bildsyns det gallrade området som idag täcks av den södra delen av fornlämningen. Foto: I201014_05, Jenni Lucenius.

Mellan berget som tar vid i väster och det djupa diket och sandtäckterna finns en terrassering som löper i ungefär nord-sydlig riktning. Terrasseringen ser ut att utgöra en gammal väg eller plan yta i samband med tidigare bebyggelse. I området nära fastighetsgränsen finns en gammal kallmurad husgrund med spisröse.

Från grusvägen mot Orrdal löper en liten skogsväg in mot den låglänta åkern vid Gräsmyra. På den västra sidan av denna körväg, mellan diket och vägen, växer glest med barrträd i skogsmarken. I den kil som bildas mellan vägarna på fastigheten 736-420-9-5 ser marken ut att vara omrörd och den är väldigt ojämn i terrängen. Vid undersökningstillfället var ytan öppen men bevuxen av höga ormbunkar. Norr om denna yta tar barrskog vid på landskapets fastighet.

Den östra sidan av undersökningsområdet karaktäriseras av barrskog, berg och bergiga områden. Skogen är till största del gallrad barrskog. En stor del av ytan som utgör fornlämningspolygonen och området söder om den har kalavverkats. Ytorna söder om fornlämningspolygonen på den östra sidan av vägen har markberetts maskinellt och nyplanterats. Idag bedrivs i första hand skogsbruk inom de delar av undersökningsområdet som består av skogsterräng.

Mellan bergen på den östra sidan av vägen finns sedimentfickor, flera av de större sträcker sig i nordvästlig-sydöstlig riktning. Ett exempel på detta är den yta av sediment som finns under

berget där bronsåldersröset Sa 20.26 är situerat. Marken i hela denna östliga del av undersökningsområdet sluttar tydligt nedåt mot vägen och väster. Fornlämningspolygonen till boplatsen Sa 20. 6 inramar den yta som i denna del av undersökningsområdet ligger mellan berg och bergsbunden mark i öster och vägen mot Orrdal i väster, ett faktum som sannolikt delvis kan förklara den idag aktuella utbredningen av fornlämningsområdet.

Figur 4. Bilden till vänster: den stenbyggda husgrunden som ligger i fastighetsgränsen och den västra avgränsningen av undersökningsområdet. Bilden till höger: den terrassering som ligger mellan berget (och husgrunden) i öster och diket/sandtäktsgruparna mot väster i den östra delen av undersökningsområdet. Terrasseringen utgör rester av en miljö med historisk bebyggelse och är rester av ett gårdstun eller en väg som löper ett femtiotal meter i ungefär nord-sydlig riktning. Foto: t.v. I201014_04, Jenni Lucenius, t.h. E201018_04, Jenni Lucenius.

I den nordligaste delen av undersökningsområdet finns en sedimentficka som sträcker sig på bägge sidor av vägen mot Orrdal, på den östra sidan efter bergsområdet på vilket bronsåldersröset Sa 20.26 ligger som ett triangulärt format område på kartan. Denna yta är utanför det blåmarkerade skyddsområdet, och delvis på landskapets fastighet 736-420-8-0 Långbergen, dit undersökningen på grund av fornlämningsens spridning och karaktär kom att utvidga sig. (Se figur 2).

Figur 5. Bilden till vänster visar det nuvarande forminnesområdet för fornlämningen Sa 20.6 Nygård sett från söder norrut. Fornlämningspolygonens östra avgränsning löper i höjd med den kala stammen i bilden. Bilden till höger visar området öster om fornlämningspolygonen, taget från samma position som den vänstra bilden. I förgrunden finns ytor med sediment som i öster avgränsas av berg och norrut (även om det inte framgår av bilden) av steniga och bergsbundna områden. I bakgrunden på båda bilderna är den skog som kännetecknar undersökningsområdets norra del. Foto t.v. E200930- 02, t.h. E200930- 04, Jenni Lucenius.

2.3 Kart och LiDAR-studie

Inför fältarbetet har en landskapsanalys i GIS- miljö genomförts. Med hjälp av lantmäteriverkets laserskanningsdata (LiDAR) har en terrängmodell över den aktuella platsen skapats samt en analys av det forntida landskapet tagits fram.

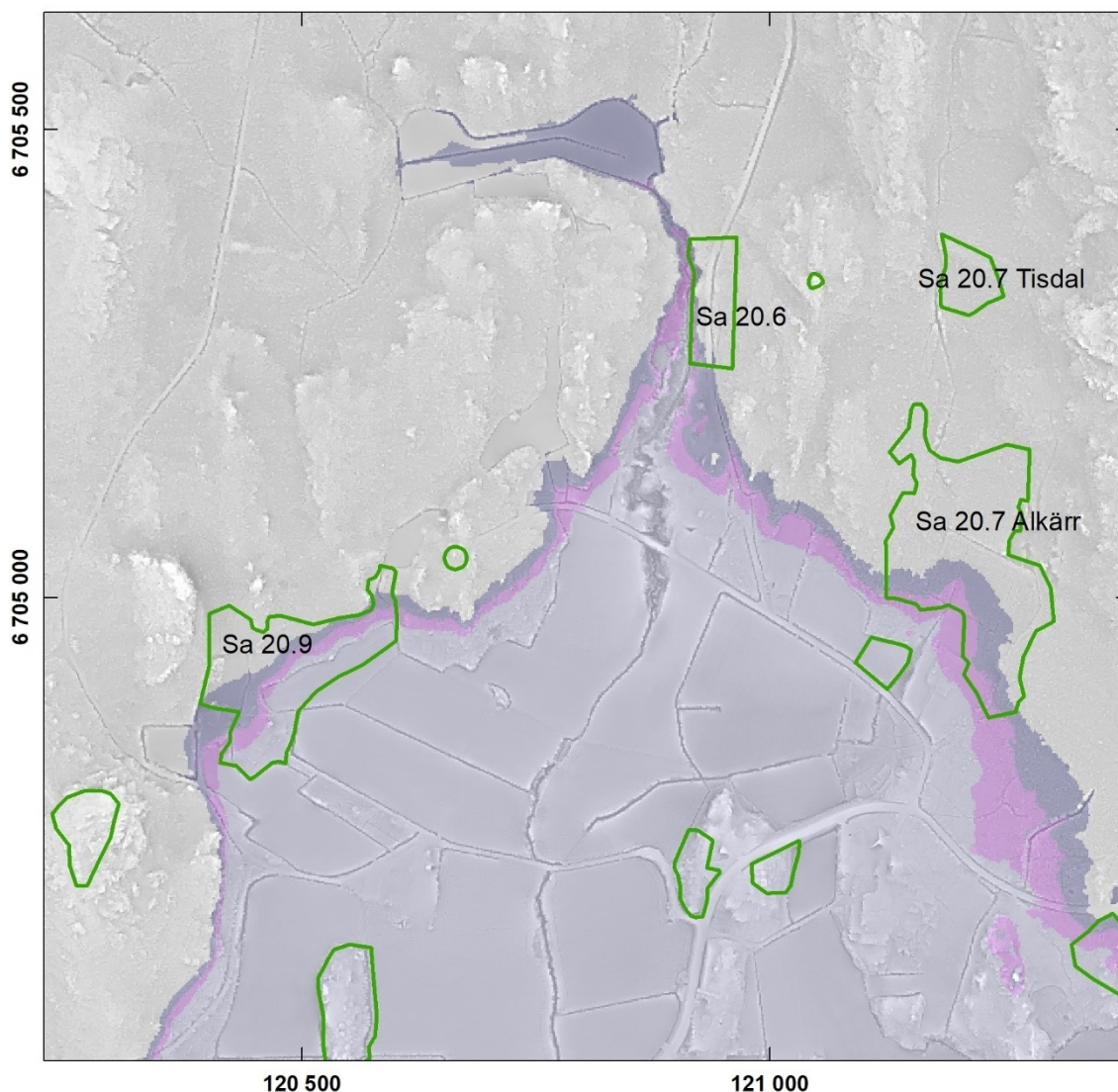
Laserskannat material är lantmäteriverkets mest exakta material om höjddata och utgör ett tredimensionellt material i punktform som skildrar jordytan och olika objekt på den. Data har samlats som punktdata i ett punktmoln genom skanningsflygningar, och finns tillgängligt genom lantmäteriverkets öppna data¹.

En terrängskuggningsmodell över undersökningsområdet visar en detaljerad bild över markytan där objekt i kartan som ligger på olika höjd projiceras i olika gråtoner (SVF), alternativt röda nyanser (RRIM). Då höjdskillnaden är större, till exempel ett dike, eller då ytan har samma sammanhängande höjd, såsom en vägbana, blir projiceringen tydligare. Terrängskuggningsmodellen har använts för att i kartbild placera objekt som är otillgängliga, övervuxna eller tidskrävande att detaljkartera, såsom ytmässigt omfattande berg och diken. Detaljerade data av även små och i terrängen osynliga terrängobjekt syns tydligt i terrängskuggningsmodellen (se till exempel figur 2, 6 och 7 där terrängskuggningsbilden utgör bakgrund). (Chiba, T. Kaneta, S. & Suzuki, Y. 2008; Fujii, N. Saito, K. Chiba, T. Sata, I. Yoshinaga, T. & Tasaki, K. 2012; Kokalj, Ž; Zakšek, K. & Oštir, K. 2011; Zakšek, K.; Oštir, K. & Kokalj, Ž. 2011).

En detaljerad höjdmodell (DEM) som grund till rekonstruktion av det forntida landskapet skapades utgående från höjddata ur laserskanningsmaterialet. Modellen ger en bild över terräng och strandlinjer på olika höjder och under olika tidpunkter. Höjdrekonstruktionerna visar bland annat hur strandzonen hängde ihop och var det finns skyddade vikar, landstigningsplatser respektive öppna ytor mot havet, som på olika sätt kunde nyttjas av människan. Höjdmodellen optimerar och begränsar således de ytor som funnits tillgängliga för utnyttjande under olika perioder under förhistorisk tid.

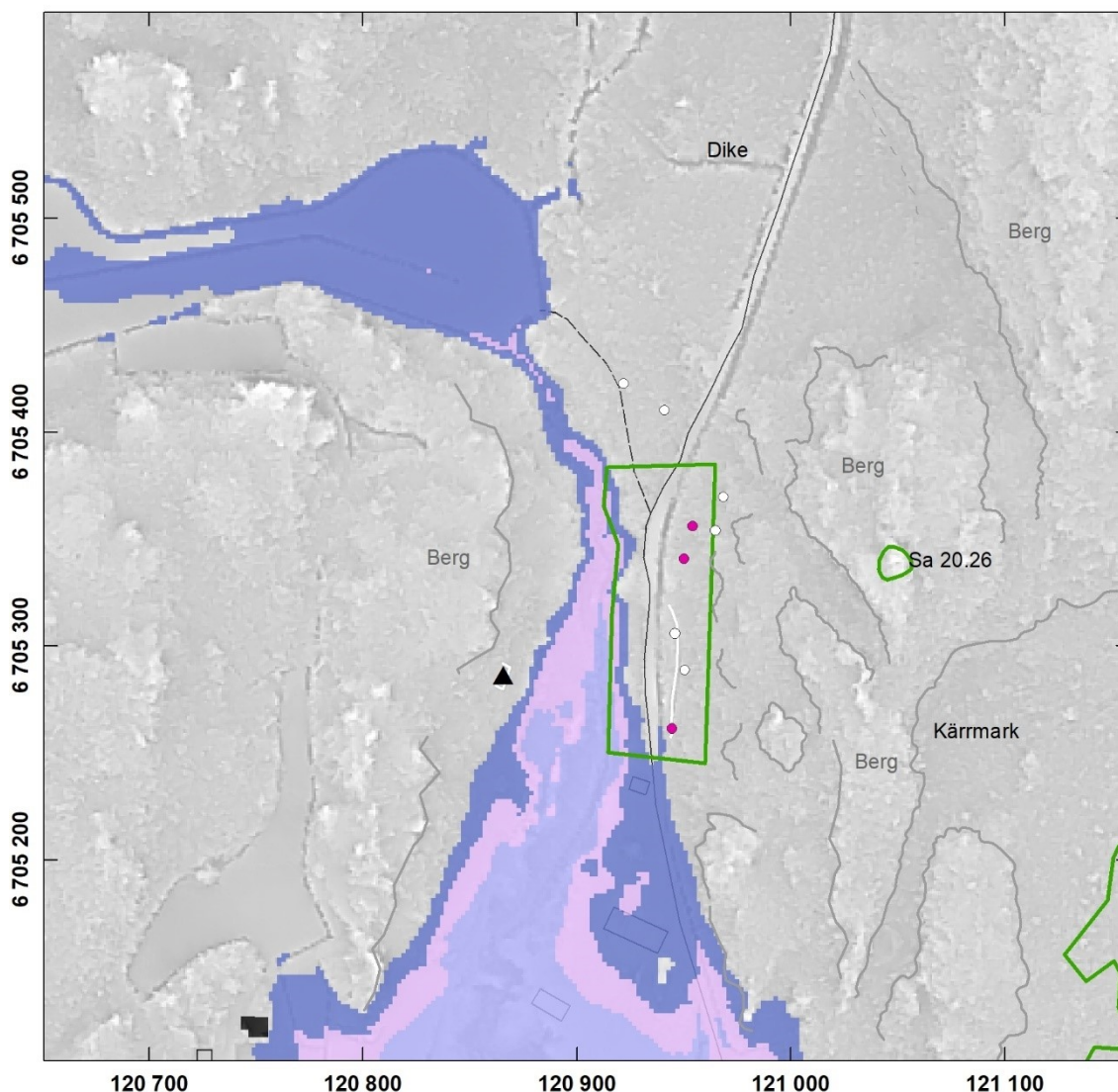
En analys av fornlämningsmiljön omkring boplatsen Sa 20.6 med hjälp av lantmäteriverkets LiDAR-data visar att boplatsen under stenåldern legat på den östra stranden av en smal vik som söderifrån rakt norrut sträckte sig in i den större sammanhängande landmassa som Långbergsödaområdet utgjorde. I ett mot väster sluttande läge i den skyddade viken omgavs boplatsen av bergiga områden i söder och öster. Även på andra sidan viken skyddades utloppet mot havet i söder av berg. Längs de mera öppna stränderna i den större viken mot norr ligger flera boplatser, dock inte alla samtida. Närmast mot öster ligger Sa 20.7 Alkärr och Tisdal, där det ytmässigt stora Alkärrs höjder delvis tangerar 20.6 Nygård (figur 6).

¹ För mer information och beskrivning: www.maanmittauslaitos.fi/sv/kartor-och-Geodata/expertanvandare/produktbeskrivningar/laserskannat-material. Varje punkt innehåller geografiska x-, y- och z- (höjd) koordinater. Punkttätheten i materialet är minst 0,5 punkter per kvadratmeter, och avståndet mellan punkterna är cirka 1,4 meter.

Figur 6. Landskapsrekonstruktion av området kring fornlämningen Sa 20.6 och den forna miljön skapad från Lantmäteriets LiDAR-data. Det blågråa fältet närmast land motsvarar havet då stranden låg på en nivå på dagens 37 meter över havsytan. Gränsen mellan blågrått och rosa markerar 36 möh, och rosa-ljuslila 35 möh. Sa 20.6 ligger i ett skyddat läge på den östra stranden till en smal havsvik i nordlig riktning. Hur högt upp viken passerar beror på till vilken höjd strandlinjen kan konstateras. Bildens terrängskuggning (RRIM) visar tydligt hur stränderna på båda sidor av viken samt längst utloppet är bergsbunden. Boplatserna ligger i sedimentfickor mellan bergen. Längs stränderna till havsviken ligger flera boplatser, bland andra de gropkeramiska Sa 20.9 Källsveden och Sa 20.7 Alkärr. Skala 1: 8000.

Idag sträcker sig fornlämningsområdet (polygonen) för Sa 20.6 mellan ungefär 34–40 meter över havet. Figur 6 visar en rekonstruktion av strandlinjen på 35, 36 och 37 meter över havsytan. För förståelsen av stenåldersboplatserna och dess utsträckning behöver inte bara strandzonen definieras, utan även boplatsernas utsträckning uppåt i terrängen i östlig riktning samt hur långt norr respektive söderut den sträcker sig. Ytorna av sediment mellan bergen som man kan urskilja på LiDAR modellen erbjuder flera attraktiva boplatser och olika typer av resursområden åt både norr och söder längs vikens strand, samt även västerut på andra sidan den smala vatten passagen (figur 6 och 7).

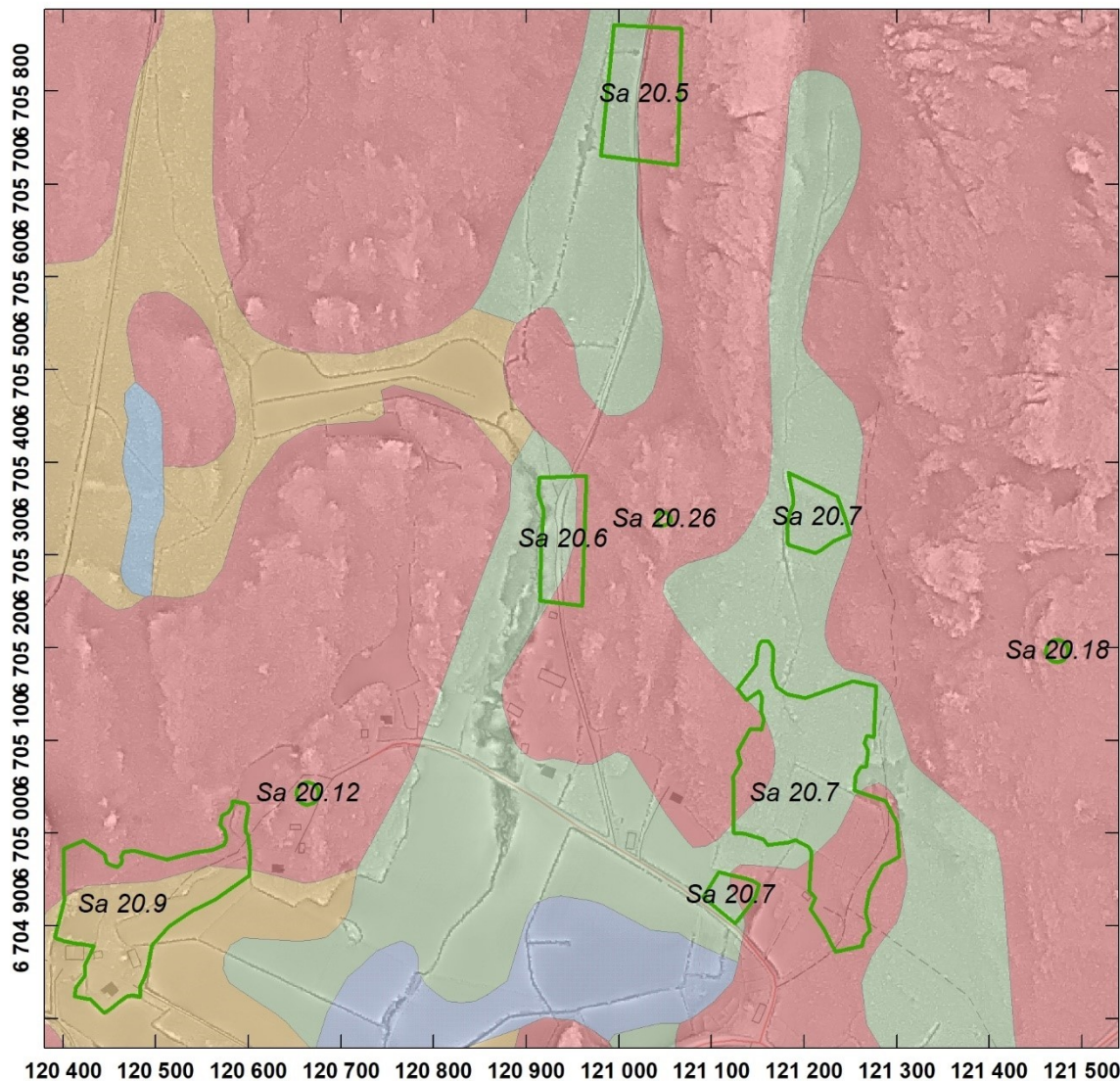
Figur 7. Landskapsrekonstruktion av området kring fornlämningen Sa 20.6 och det forna havet, skapad från Lantmäteriets LiDAR-data. Det blåa fältet närmast land motsvarar havet då stranden låg på en nivå på dagens 37 meter över havsytan. Gränsen mellan detta mörkare blåa och rosa markerar 36 möh, och rosa-ljuslila 35 möh. Det framgår tydligt av bilden var et finns bergsbundna områden respektive skogsmark. Rekonstruktionen utgår från dagens terräng vilket innebär att det eroderade diket i norr, upp mot åkern Gräsmyra, inte motsvarar den forntida markytans höjd. Triangeln markerar en husgrund i området mellan berg och dagens dike. Skala 1:3500.

Genom att jämföra ytorna med jordartskartan över Åland kan områden med geologiska och sedimentära förutsättningar för fornlämningar identifieras. Marken i fornlämningsområdet utgörs i huvudsak av sand och berg eller stenbunden mark. Geologiska forskningscentralen i Finland (GTK) tillhandahåller öppna data över jordmån i form av yt- respektive bottensediment² (se gtk.fi/tietopalvelut/karttapalvelut).

Förstudien visar att sediment lämpligt för bosättning finns i området där sand bildar både yt- och bottensediment på en meters djup. Den forna viken bildar en sedimentficka mellan bergiga

² GTK: s karteringsskala har huvudsakligen varit 1: 10 000 och kartprojektionerna har skala 1: 20 000/1: 50 000. Bottensedimenten är klassificerade utgående från jordmånen på 1 meters djup (2 prover/hektar) och ytsediment utgående från det lager som ligger ovanför, mellan 0,4–0,9 meter ovanför bottensedimentet (ca 4 prover/hektar).

områden som består av sand. Man bör notera att projektionsskalan på jordartskartan är 1: 20 000, varför gränserna i verkligheten är mindre grova än kartbildens.

Figur 8. Jordartskartering sammanställd av Geologiska forskningscentralen i Finland. Stenåldersboplatsen Sa 20.6 Nygård och närliggande fornlämningar markerade med grön kontur. Rödfärgade områden: ytsediment och bottensediment består av berg. Ljusgröna områden: ytsediment och bottensediment består av sand. Gula områden: ytsediment och bottensediment består av finfraktionerad morän. Blå bottensediment består av lera. Skala 1: 8000.

2.4 Historisk markanvändning

Enligt svenska litteratursällskapets sammanställning över bebyggelsenamn är det äldsta belägget för namnet Långbergsöda är från år 1433, då i formen *Langabunsödhum*. År 1499 är stavningen *Lagebeens öde*. Förleden har etymologiskt uppfattats antingen som ett naturnamn, *Långbotten* syftande på en långsträckt vik (Huldén 1981), eller som ett personnamn, *Langabun*, i vilket *bun* (senare *been*) ges betydelsen ben (Hellberg 1987). En person vid namn Magnus Langabeen uppträder i källor som köpvittne i Sund redan år 1397 (Hausen 1928:15) så belägg för att namnet funnits på Åland finns. Andra förklaringar till namnelementet -öd finns i betydelsen *vad på färdväg* eller *vadäng* (Hellberg 1987), alternativt *jordegendom* eller *ödegård, som lämnats öde* (Huldén 1981). (SLS, bebyggelsenamn.sls.fi). Oavsett vilket finns senast under 1400-talet byn Långbergsöda nämnd som en bebodd plats under historisk tid. Skatteböcker från perioden mellan 1530–1560-talen uppger att det i byn finns fem, senare fyra

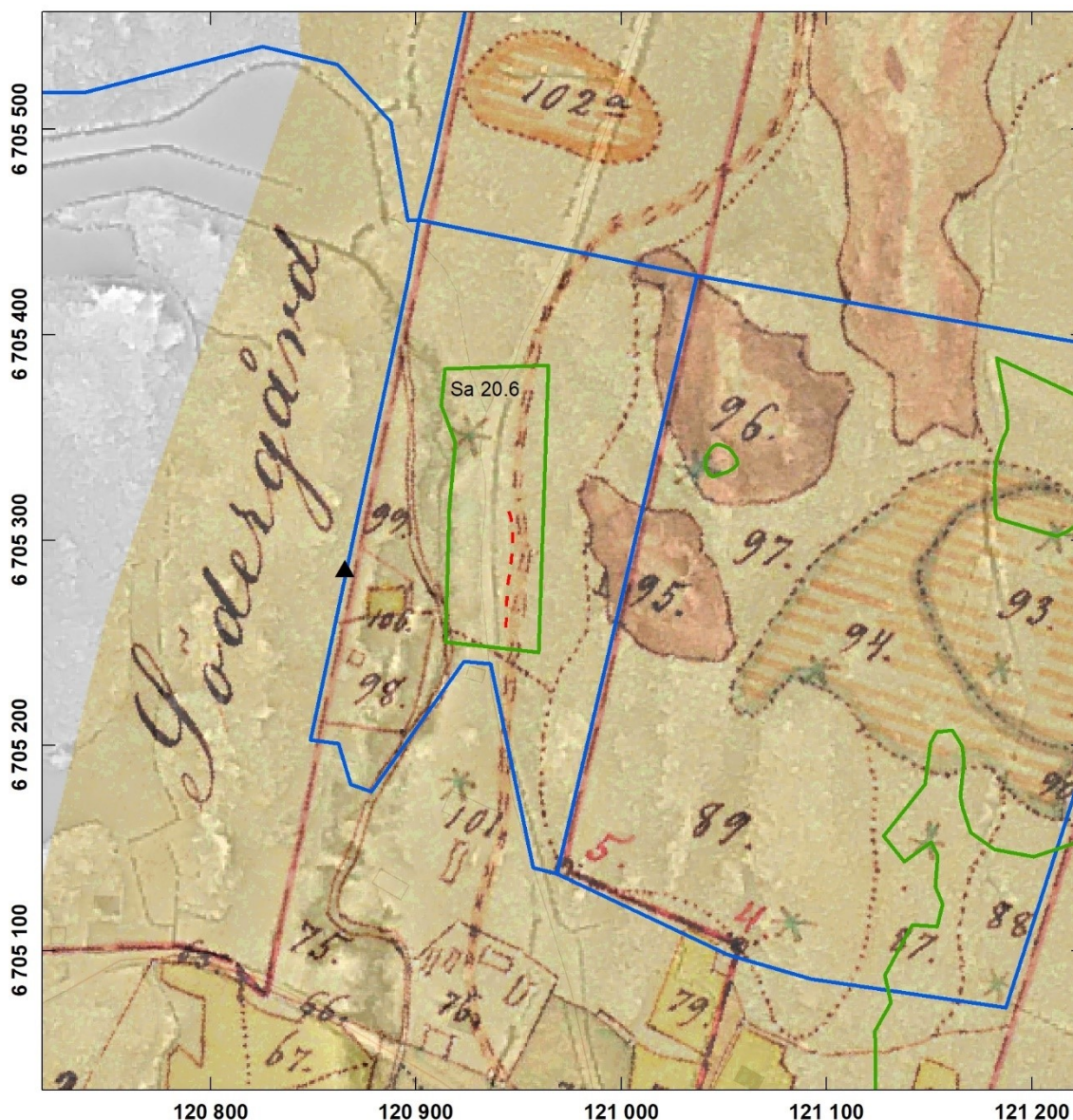
skattehemman, samt två frälsehemman, åtminstone i början av perioden (Skogsjö 2007: 828). Stenålders-, bronsålders- och järnålderslämningarna i byn vittnar om en kontinuerlig bosättning redan under förhistorisk tid.

Från 1700-talet framåt finns av lantmätare upprättade skatte- och skifteskartor som visar Långbergsöda bys hemman och marker. För både skattläggning och storskifte var olika marktyper, såsom åkrar och ängar liksom utmarker, relevanta, vilket innebär att man genom kartmaterialet kan följa markanvändningen och odlingslandskapets utveckling historiskt.

Av Wettervijks skattläggningskarta från år 1748 framgår att det på 1700-talet fanns sex hemman i Långbergsöda by, fem krono- och ett frälsehemman. Dessa uppges alla vara i dåligt skick, med mangård och hus så gott som *nedrötade* och *ödeliggande*. Däremot är åkrar och ängar i *tämeliged godt skick*. Kartan visar ingen bebyggelse inom det aktuella undersökningsområdet. Däremot finns åkern vid Gräsmyra i samma topografiska utsträckning som idag markerad på kartan som en *ingiärdhad slätterhage*, redan på 1700-talet med namnet Gräsmyran. Även det stora diket som leder från Gräsmyran norrut mot bykärnan finns markerat på Wettervijks karta med samma utsträckning som idag. På kartan framgår sträckningen för den gamla vägen som löpte en bit öster om dagens grusväg mot Orrdalsklint. Delar av den fossila vägsträckan kunde karteras i undersökningen 2020, en bit inom den ikraftvarande fornlämningspolygonen och den andra biten i den norra delen av undersökningsområdet i skogen mellan dagens väg och berget.

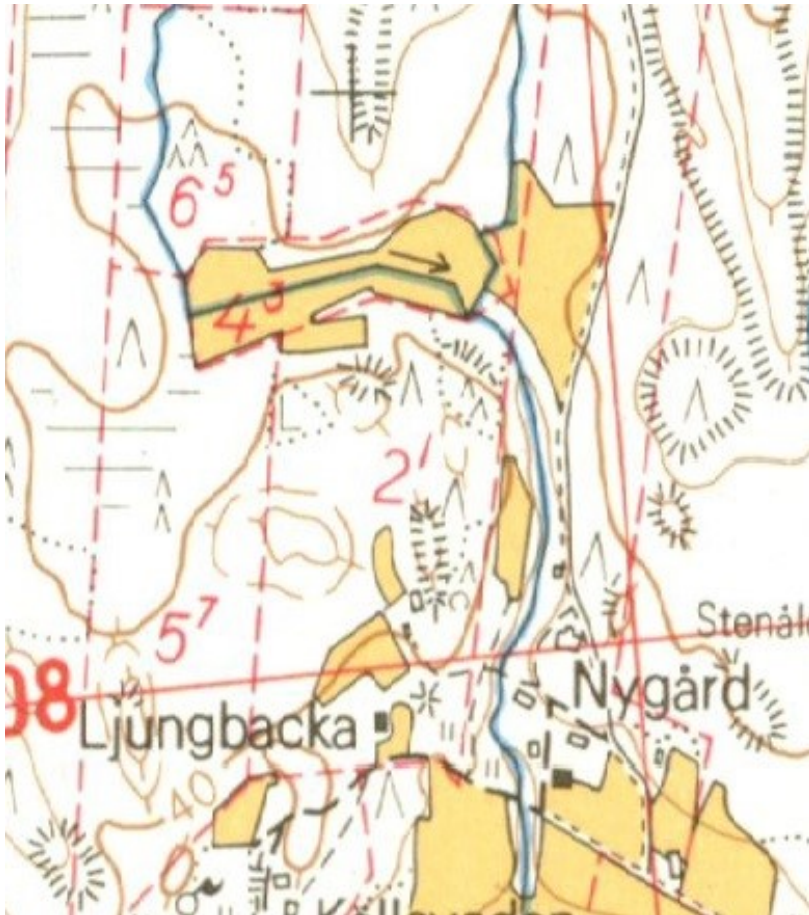
Åren 1798 och 1799 skedde ett storskifte i Långbergsöda. Förrättningskartan från år 1799, upprättad av Dahlén, visar att undersökningsområdet tillhör hemman nummer 3. I övrigt framkommer ingen ytterligare ny information på kartan. Omkring hundra år senare sker en klyvning och den av Rehnberg upprättade skifteskartan från år 1892 visar alla enskilda ägorna till skattehemman nr 3, Mellangård. Denna karta täcker undersökningsområdet (figur 9). Karta visar flera intressanta detaljer inom hemman nummer 3, delat som 3² i det *vestra skogsskiftet*. På kartan finns torpet nr 98, markerad som *torptomt*. Kartan är rektifierad till grundkartan och man kan se att den husgrund som karterades i området, markerad med en triangel på kartan, ligger i samma område och sannolikt utgör en byggnad med relation till torpet. Enligt kartan skulle torpet vara beläget precis söder om dagens sandtäktsgröp. Denna yta var övervuxen och kunde inte inventeras i undersökningen 2020. Dock är husplaceringen på kartan från 1700-talet sannolikt relativt översiktlig. Det är oklart om det finns någonting kvar av torpet idag, eller om det till och med är den inventerade byggnaden. Nummer 99, 106 och 101 på kartan markerar olika typer av *mo*, i de flesta fall *bergsbunden mo*. Man kan även notera *mossa* i den norra delen av kartan, markerad som 102a. Det fossila vägavsnittet som karterades innanför fornlämningspolygonen är uttrit på kartan parallellt med kartans vägsträckning.

I början av 1900-talet skedde ännu en storskiftesreglering av ägorna i Långbergsöda by där skiftena fastställs av häradsrätten år 1911. Fortsättningsvis finns i byn sammanlagt sex hemman. Skifteskartan från år 1908–1909 med tillhörande karta från 1911, upprättad av Lindblom, visar inom undersökningsområdet topografi och olika marktyper. Torpet som tidigare fanns i den östra delen av området har försvunnit. Vägen genom området har fortfarande sin gamla sträckning. Ytan som idag är resterna av den stora sandtäkten vid den östra delen av området är markerad som nr 106 *åker* på kartan. Intressant är att notera att området *mossa*, nr 126, är placerad så att den tangerar det skogsdike som idag löper i öst-västlig riktning i skogen på den västra sidan av vägen mot Orrdal. Området sträcker sig in i skogen även på den östra sidan av vägen. I dessa områden var marken något sank, och det är sannolikt att diket kommit till för att torrlägga den mossan som historiskt funnits på platsen. Mossen är sannolikt resultatet av den stora vattenavrinningen i området från omkringliggande bergsmassiv. Bebyggelsen i den norra delen av området benämns *Nygårds tomt* och *trädgård* (nr 84 och 85).

Figur 9. Utsnitt av Rehnergs upprättade skifteskarta från år 1892 över området vestra skogsskiftet till hemman 3. Den gröna linjen visar fornlämningspolygonen som den ser ut idag, samt övriga omkringliggande fornlämningar. Den blåa linjen markerar skyddsområde. Den röda streckade linjen är inventerad fossil vägbotten 2020 och triangeln markerar platsen för en husgrund. I bakgrunden finns en LiDAR terrängskuggningsbild ovanpå vilken den historiska kartan är projicerad. Kartan visar vägar, bebyggelse och markanvändning i undersökningsområdet. Skala 1: 3500.

På grundkartan från år 1968 (figur 10) kan man se att vägen mot Orrdal som går genom området nu har fått sin nuvarande sträckning. Därtill är det intressant att konstatera att området öster om Gräsmyra åkern och väster om vägen inte längre är beskogad mo, utan nu utgör åker- eller ängsmark. Detta innebär att området dikats, och markens norra öst-västliga avgränsning korrelerar med det utfallsdike som finns i skogen.

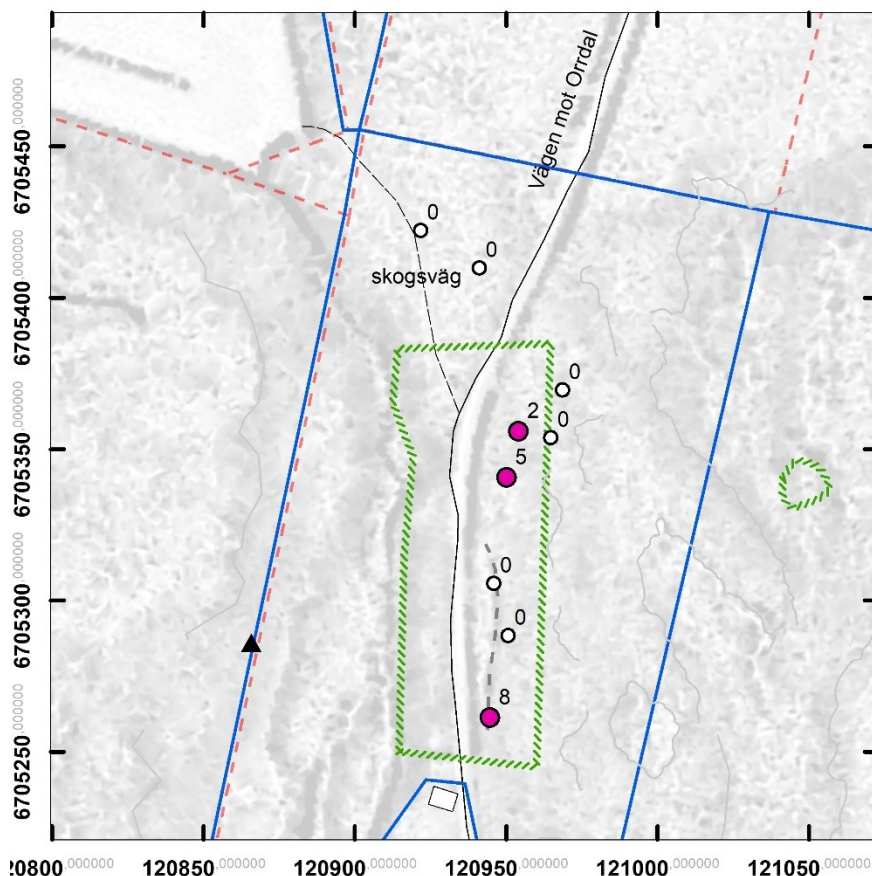

Figur 10. Utsnitt ur grundkartan från år 1968. Kartan visar att vägen mot Orrdal fått sin nuvarande sträckning och att det i området finns äng- och åkermark, markerad i gult, i området öster om Gräsmyra, som idag är utdikad och beskogad. På den östra sidan av vägen syns väl de områden med sedimentära förutsättningar för boplats som vita områden mellan berg och vägen. Kartan är inte i skala.

2.5 Tidigare undersökningar

Fornlämningen Sa 20.6 Nygård konstaterades första gången i samband med de inventeringsundersökningar som Matts Dreijer företog i Långbergsödadalen på 1930-talet i samband med upptäckten av den kamkeramiska boplatssekvensen kring Orrdalsklint. Provgropar öppnades enligt rapporten kring Gräsmyran, och *Norr om Karl Petters invid vägen till Gräsmyra och ungefär halvvägs till denna gärda iaktogs en del slagskärvor, men ingen boplats kunde lokaliseras* (Dreijer 1939). På översiktskartan IK 219 framgår att denna väg som omtalas är ungefär på den plats där skogsvägen idag viker av mot Gräsmyra åkern. Platsen noterades med andra ord genom fynd av avslag i dikeskanter, men ingen större undersökning som lyckades lokalisera boplatsens centrum företogs.

Det var först 1975 som Lea Väkeväinen undersökte boplatsen i samband med de större gränsbestämningsprojekt som under 1970-talet företogs i Långbergsöda/Tengsöda området. I Väkeväinen undersökning öppnades sammanlagt nio provgropar av vilka tre var fyndförande. Provgroparna har positionerats i GIS-miljö med hjälp av översiktskartan IK 506:3 (figur 11). De provgropar som Väkeväinen öppnade var en kvadratmeter stora, och den rikaste innehöll endast åtta fynd. Man kan säga att undersökningen konstaterade förekomst av fornlämning på den östra sidan av vägen upp mot Orrdal, men de områdena med fyndförande groparna ligger närmare 80 meter ifrån varandra så någon sammanhängande fornlämningsyta eller boplats kan inte definieras enbart utifrån det kända arkeologiska underlaget. Fyndmaterialet finns katalogiserat till Ålands museums samlingar under accessionsnummer ÅM 478: 1–8 och består av både keramik och stenavslag.

Figur 11.
Väkeväinens
provgropar från
undersökningen
1975 är markerade
som vita fyndtomma
respektive röda
fyndförande punkter
på kartan. Siffrorna
invid provgroparna
markerar antalet
fynd per
kvadratmeter. De tre
nordligaste groparna
är placerade längst
en fossil vägbotten
som karterades i
undersökningen

I fornminnesregistret är fornlämningen noterad som en kamkeramisk boplats, men varken Dreijer eller Väkeväinen konstaterar i utgrävningsrapporterna till vilken period eller typologisk keramikstil boplatsen eller fyndmaterialet skall tillskrivas. Det keramiska materialet saknar ornering och är så fragmenterad att typologiska bedömningar varit omöjliga. Inte heller dateringen till ca 2000 f. Kr som står i fornminnesregistret finns belagd på naturvetenskaplig väg, och korrelerar inte heller inte heller med den kamkeramikens uppträdande på Åland eller det finska fastlandet. Med utgångspunkt i strandlinjeförskjutningen och förekomsten av fynd från de tidigare undersökningarna kan man anta att platsen varit strandbunden omkring 37 meter över havet, vilket skulle placera Sa 20.6 Nygård övergången mellan kam- och gropkeramik, eller till den äldre gropkeramiska perioden, mellan omkring 3300–3000 f. Kr jämfört med motsvarande dateringar från Långbergsödaområdet. Platsens karaktär och datering behöver dock undersökas närmare.

Man kan sammanfatta den tidigare arkeologiska aktiviteten kring fast fornlämning Sa 20.6 som otillräcklig för att definiera boplatsens karaktär eller dess datering. De tidigare undersökningarna har inte tillhandahållit ett tillräckligt underlag för att med den noggrannhet som idag krävs definiera fornlämningens kärnområde och framför allt inte dess avgränsning.

3. Fältundersökningen

3.1 Syfte och frågeställningar

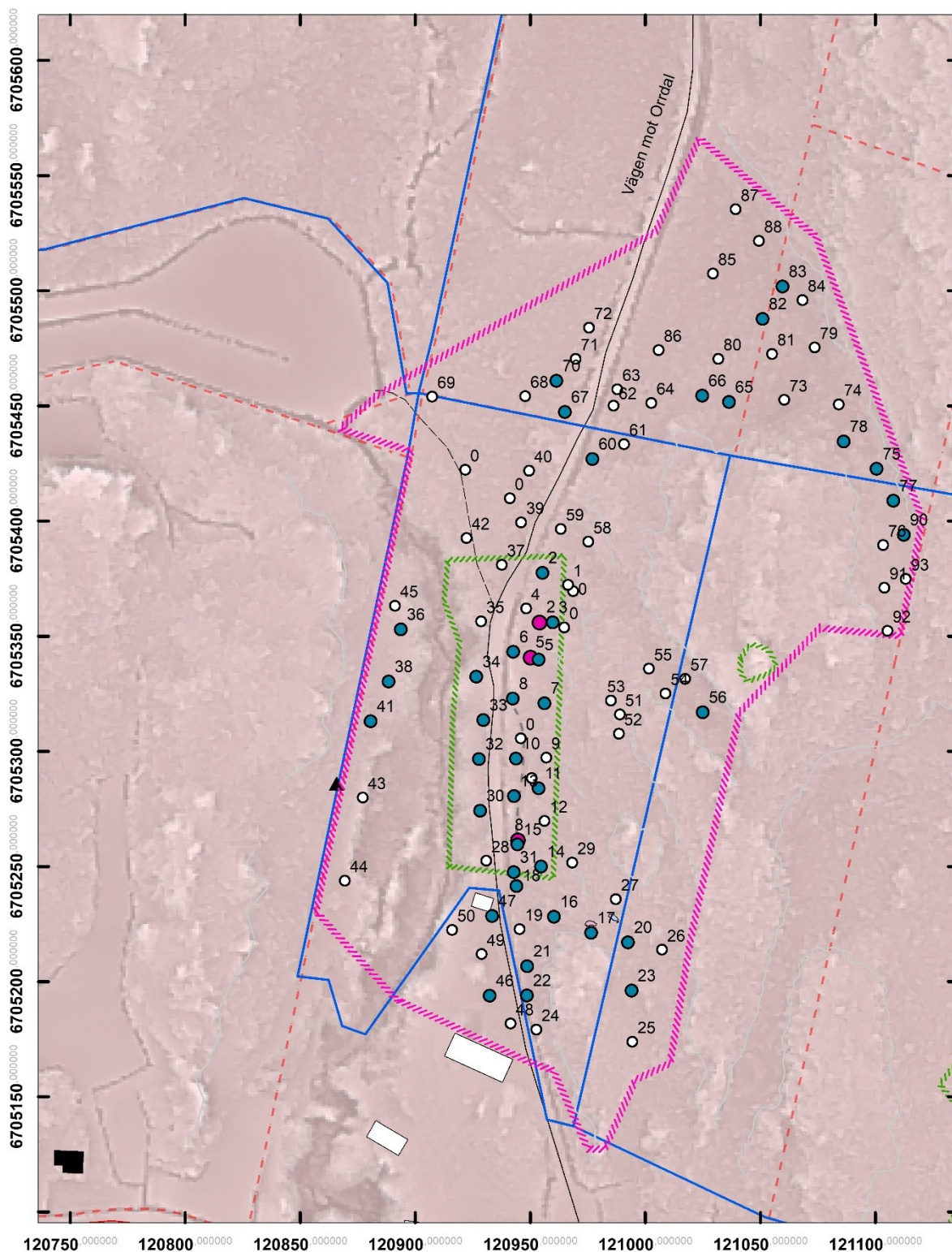
Fornlämningen Sa 20.6 utgör i sin helhet en i lag fredad fast fornlämning. Dess definierade utsträckning, den så kallade fornlämningspolygonen, baserar sig på tidigare undersökningar, specifikt Lea Väkeväinens undersökning 1975 som hade till syfte att avgränsa fornlämningen och låg till grund för hur man ritade gränserna. Fornlämningens gränser har blivit ifrågasatta, i första hand av fastighetsägare i Långbergsöda. I en utredning av museiverket konstateras att fornlämningarnas avgränsningar, som ett resultat av den tidens praxis, är geometriskt definierad. Med dagens metodik, arkiv- och kartstudier i GIS-miljö kombinerat med arkeologiska insatser, kan gränserna preciseras ytterligare (se även museiverkets utredning 27. 3 2007).

Avgränsningen av fornlämningen som den ser ut idag är ritad efter topografiska avgränsningar såsom bergsbunden mark och ett djupt dike. Den fredade ytan omfattar omkring 0,63 hektar. Därtill finns kring fornlämningen ett skyddsområde med särskilda restriktioner som omfattar ca 3,4 hektar. Det tidigare arkeologiska underlaget konstaterar förekomst av fornfynd, Dreijer i sin rapport från 1939 och Väkeväinen genom tre fyndförande provgropar. Dessa iakttagelser och undersökningen 1975 ger dock endast information om spridda platser med fynd, och säger ingenting om boplatsens centrum eller dess avgränsning. Detta innebär att den arkeologiska undersökningen 2020 behöver definiera boplatsen och dess karaktär, samt utreda dess utbredning i samtliga väderstreck.

Naturliga avgränsningar i området utgörs av berg och bergsbunden mark längst hela området i dess östra avgränsning. Söderut finns ett mindre berg, söder om vilket des sedimentära förutsättningarna för boplats dock fortsätter. Den västra avgränsningen består idag av ett dike som ligger i en delvis eroderad relativt bred sänka i marken, i samma utsträckning som den forna smala havsviken hade under stenåldern. Denna havsvik skulle således ha utgjort en naturlig avgränsning. På den östra stranden av viken fanns, beroende på vilken höjdkurva som utgjorde stranden, en smal landremsa med tillgängliga sedimentära lager. Norrut är marken kärrig och delvis utdikad kärrmark. Dessa ytor har under forntiden haft karaktär av våtmark eller strandzon. Av dessa topografiska element sammanfaller den bergsbundna marken i öster och diket i väster med fornlämningspolygonens gränser.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det för att utreda fornlämningen Sa 20.6 Nygård utbredning och avgränsning krävs fältinsatser längs samtliga avgränsningar till fornlämningen. Längst den västra avgränsningen behöver fornlämningens relation till strandnivåerna och de kärriga ytorna mot norr preciseras. Boplatsens avgränsning i söder är något oklar, och det kan konstateras att det söderut utanför dagens fornlämningspolygon och tidigare undersökta områden finns gott om sediment längs den forna stranden lämpad för bosättning, liksom på en eventuell östra strand av den forna havsviken innan bergen tar vid i väster.

Utöver de rent antikvariska frågeställningarna som presenterats ovan syftar undersökningen till att utreda dateringen av Sa 20.6 Nygård. Från platsen finns sedan tidigare inga naturvetenskapliga dateringar. Med hjälp av strandförskjutningskronologi kan man placera platsen till brytningsskedet mellan den kamkeramiska och den gropkeramiska kulturen, men en mer specifik datering på både typologisk och naturvetenskaplig väg är önskvärd.

Figur 12. Fornlämningen Sa 20.6 som den ser ut idag, i mitten av bilden markerad med grön linje. Ytterligare skyddsområde definierad med mörkblå linje. Undersökningsområdet för den arkeologiska fältundersökningen 2020–2021, definierad med en rosa skräfferad linje. Fyndförande grävnheter från tidigare undersökningar projicerade som rosa provgropar. Numrerade provgropar i undersökningen 2020–2021 projicerade som vita (fyndtomma) respektive blåa (fyndförande). I bakgrunden LiDAR SVF/RRIM projicering. Skala 1: 2500.

Den sammanlagda ytan för fornlämningens utsträckning är idag 0,63 hektar, men undersökningsområdet är större än så då det innefattar även av områden utanför polygonen, eftersom syftet med undersökningen är att precisera gränserna. Detta innebär att fornlämningens utsträckning i framtiden kan komma att förändras, växa på något ställe eller avskrivnas eller bli mindre på andra.

3.2 Metod och genomförande

I förstudien inför fältarbetet gjordes en landskapsanalys av undersökningsområdet, som presenterades i kapitel 2.3. En fältkartering genomfördes i samband med fältundersökningen där topografiska objekt mättes in på en noggrannare detaljnivå än den som är presenterad på grundkartan. Bergskanter, bergsbundna områden, större diken och vägar kunde därmed med positioneras på kartan. För objekt som i terrängen var svårtillgängliga till exempel på grund av vegetation användes lantmäteriets laserskanningsdata med terrängskuggning över markytan. Med hjälp av dessa metoder kunde områden uteslutas som fornlämning och från undersökningsområdet, till exempel hållberg och mycket bergsbundna ytor. Analysen av dagens landskap låg till grund för att förstå markingrepp i samband med tidigare täktverksamhet, skogsbruk, dikning och väganläggningar, det vill säga vilka ytor som har påförda eller omrörda lager till exempel i form av uppfyllnad eller markberedda ytor, och därmed kan innehålla ett sekundärt deponerat material eller mycket omrörda eller bortgrävda lager.

Den historiska markanvändningen i området, bestående av täktverksamhet i undersökningsområdets sydvästra del, skogsbruk och anläggande av diken och vägar, tillsammans med topografiska höjddata och erosion i samband med vattenavrinning, har beaktats i den arkeologiska undersökningen. Detta innebär att fornlämningens utbredning tolkas från fynd som ligger stratigrafiskt *in situ* i orörda marklager. Ytfynd eller lösfynd, samt fynd i omrörda kontexter, utgör således inte ensamt en tillräcklig indikation för att utgöra fast fornlämning.

Utgående från förstudien upprättades en undersökningsplan över vilka ytor som behöver undersökas närmare på arkeologisk väg. Genom att utesluta ytor som inte lämpar sig för bosättning i undersökningsområdet samt med utgångspunkt i fyndspridningsbilden från de tidigare undersökningarna kunde placeringen av provgropar i fältundersökningen 2020 planeras.

Figur 13. T. v: Rudolf Gustavsson öppnar en provgrop på den västra sidan av vägen upp mot Orrdal. Vy mot norr. Foto E201001_05, Jenni Lucenius. T.h. Mikko Helminen gräver en provgrop på gårdstunet till fastigheten Nygård. Foto taget mot söder, Jenni Lucenius.

Undersökningen genomfördes genom att öppna 0,5 x 0,5 meter stora provgropar. Storleken möjliggjorde ett större antal gropar och motiverades även av målsättningen att verifiera gränserna genom förekomst eller avsaknad av fynd och kulturlager, inte att undersöka större sammanhängande ytor. Antalet provgropar och deras placering anpassades efter de definierade förutsättningarna för existerande kulturlager, outredda områden samt terrängförhållanden (se figur 12).

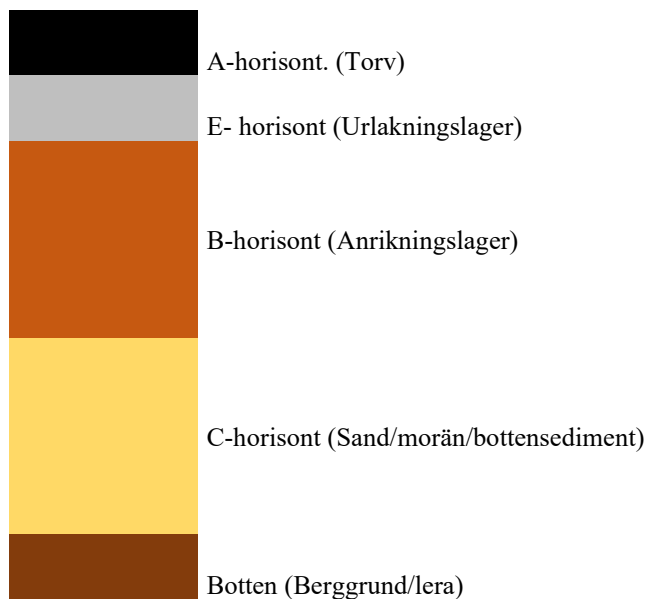
Provgroparna grävdes för hand med spade och skärslev i tekniska nivåer om 10 cm. Fynden insamlades enligt ruta och nivå. I de flesta provgropar torrsållades sanden genom såll med 4 x 4 mm maskstorlek (se beskrivningar i bilaga 1). I sållningen tillvaratogs allt arkeologiskt fyndmaterial oavsett storlek, för att erhålla en representativ bild av den totala fyndförekomsten. Därtill togs ett antal sållprover från fyndförande grävener eller grävener som var omöjliga att sålla i fält, som senare vattensållades för att erhålla ett så noggrant makromaterial som möjligt. Provgroparna kompletterades med mindre spadgropar, där eventuella fynd togs in kontextuellt ur den typ av stratigrafiskt lager de hittades inom.

Alla gropar grävdes ned till steril jord eller berg, och samtliga fynd av forntida karaktär tillvaratogs och katalogiserades till Ålands museums samlingar under accessionsnummer ÅM 822 (bilaga 2, fyndkatalog). Alla grävener mättes in i plan samt dokumenterades med profilritning och profilmfoto. Inmätning och kartläggning skedde med Trimble GeoXH Geoexplorer 6000 series, GNSS/Trimble S6 Totalstation samt Trimble R8 GNSS. Inmätningarna året 2021 skedde med Trimble TDC 150. Endast profiler från fyndförande provgropar renritades (bilaga 4). Efter utgrävning och dokumentation fylldes alla provgropar omedelbart igen. Sammanlagt grävdes en yta på cirka 23 kvadratmeter manuellt i undersökningen, fördelat på 92 provgropar, av vilka 88 grävdes år 2020 och 4 år 2021.

Skada på större rötter undveks helt och ingrepp på mindre rötter och rottrådar så långt det var möjligt. Grävener öppnades på ställen så att unga plantor inte växte i omedelbar närhet och om det fanns mycket rötter i marken flyttades schaktet.

3.3 Stratigrafi

Marken i undersökningsområdet består av naturlig sand- eller moränjord som bildar en podsol jordmån. Podsoler är vanliga i norra Skandinavien och bildas i relativt grova morän- eller sandjordar i sura miljöer såsom barrskog. En typisk podsolstratigrafi består av torv (A-horisont) som normalt åtföljs av urlakad, ljus grårosa sand (E-horisont). Under denna vidtar ett brunt anrikningslager och rostfärgad sand, den senare kan ibland vara väldigt kompakt och järnhaltigt, samt ibland med humusanrikning i områden som är fuktiga till följd av att grundvattnet ligger högre (B-horisont). Den efter B-horisonten underliggande ljus gulbruna sanden eller mineraljorden, utgör bottensediment (C-horisont). Detta bottensediment åtföljdes av berg eller mycket siltig sand som kunde iaktas övergå i lera. (Figur 14).

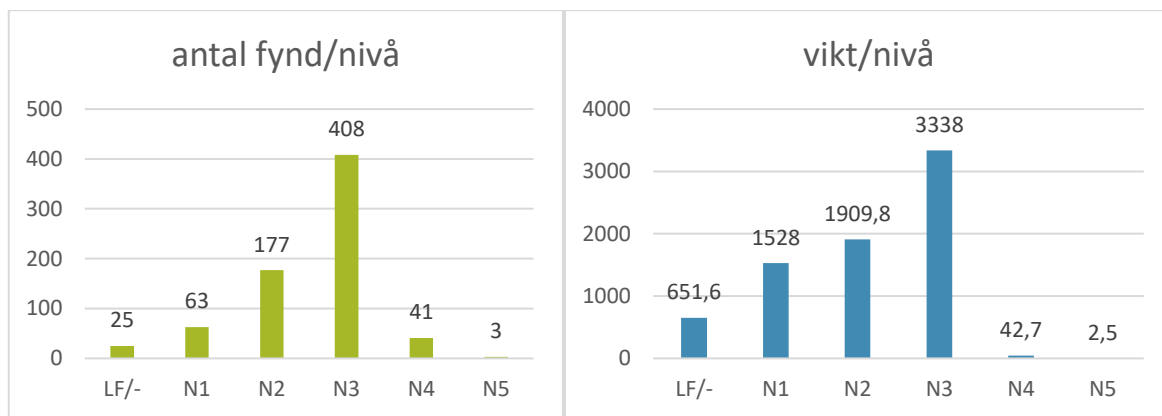

Figur 14. Schematisk skiss av podsolprofil.

Vattenavrinningen till undersökningsområdet har varit stor, vatten från omkringliggande berg har bildat kärriga, numera utdikade områden i de norra delarna av undersökningsområdet. Terrängen i området sluttar generellt från de högre liggande ytorna och berget i öster relativt brant mot väster. I de provgropar som öppnades på östra sidan närmast vägen mot Orrdal, provgroparna 61–64, kunde man se att grundvattnet snabbt fyllde groparna och marken var väldigt fuktig. Detsamma gäller områden längs den östra avgränsningen närmast bergen, omkring provgroparna 51–57. I övrigt representerade provgroparna en podsolstratigrafi, där gropar på lägre höjd i botten, på omkring 50–60 cm djup eller mer, bestod eller sandig silt, medan provgroparna i de högre liggande bergsbundna ytorna i botten hade berg eller stenig morän och grus.

Iakttagelserna av stratigrafien i fältundersökningen stämmer överens med de beskrivningar av lagerföljd som gjorts vid Väkeväinens undersökning av boplatzen 1975. Inga tydliga tjocka mörkfärgade kulturlager förekommer, förutom i vissa provgropar med kol och sot och skörbränd sten, som sannolikt har påverkats av eldning. I en del provgropar är sanden starkt rostfärgad, vilket kan vara resultatet av kulturella processer eller markens naturliga järnutfällning. Lagerföljden i provgroparna framgår i beskrivningen i bilaga 1.

Fynd förekom i samtliga stratigrafiska marklager ner till de sterila lagren. De flesta provgroparna saknade tydligt kulturlager i form av mörkfärgade ytor. Dock förekom arkeologiska fynd både i den grårosa sanden och i den underliggande bruna sanden i de fyndförande grävenheterna, samt i eller direkt under torvlagret. Frost, vattenflöden, naturlig erosion och mänsklig påverkan är faktorer som kan orsaka att (fynd)material rör sig stratigrafiskt i marken. Därför är det viktigt att fynd förekommer även i stratigrafiskt djupare liggande orörda lager *in situ*, för att kunna påvisa fast fornlämning.

Figur 15. Vänstra diagrammet: fyndfördelning enligt antal fynd per grävvteknisk nivå. Högra diagrammet: fyndfördelning enligt vikt per grävvteknisk nivå. Torven/ytskiktet utgör nivå 0. En nivå är 10 cm djup.

Figur 15 visar fyndfrekvensen i respektive utgrävvteknisk nivå. Nivå 0 representerar markytan som i första hand bestod av torv i skogsmiljö, alternativt mossor eller annan typ av ytvegetation. En teknisk utgrävvteknisk nivå motsvarade 10 cm. Fyndfrekvensen per nivå utgår från de i tekniska nivåer grävda provgroparna. Fynden på nivå 2 och 3 bedömdes generellt ligga *in situ*, det vill säga i sitt ursprungliga sammanhang. Det framgår tydligt av det vänstra diagrammet i figur 15 att den största fyndförekomsten i antal fynd ligger på nivåerna 2 och 3, det vill säga till ett djup på omkring 30 cm under markytan, räknat efter avtorvning. De flesta fynden ligger i nivå 3, det vill säga mellan 20–30 cm under markytan. Detta innebär att den största andelen fynd kommer från orörda marklager. Viktfördelningen korrelerar väl med fyndfördelningen enligt antal fynd, som framgår av det högra diagrammet i figur 15. I provgroparna förekom fynd ibland ända ner till den naturliga steriljorden eller berggrunden.

Nivå 0 utgörs av fynd som framkom i avtorvningen eller låg på marken i markberedda områden och togs in som lösfynd (se bilaga 2 fyndkatalog). Det relativt höga antalet fynd i som togs in som lösfynd beror på att det i det markberedda området i undersökningsområdets södra del, öster om vägen mot Orrdal nedanför berget låg så många fynd på markytan i det område som markberetts, att en insamling av lösfynd för att illustrera spridningen av artefakter ansågs väsentlig för att ge en rätt bild av fyndspridningen. Den höga viktfördelningen kan även bero på att det normalt förekommer tunga föremål ytligt då specifikt tyngre föremål såsom stenar kan vandra uppåt i stratigrafien av naturliga markrörelser och frostsprängning.

3.4 Fyndspridningen

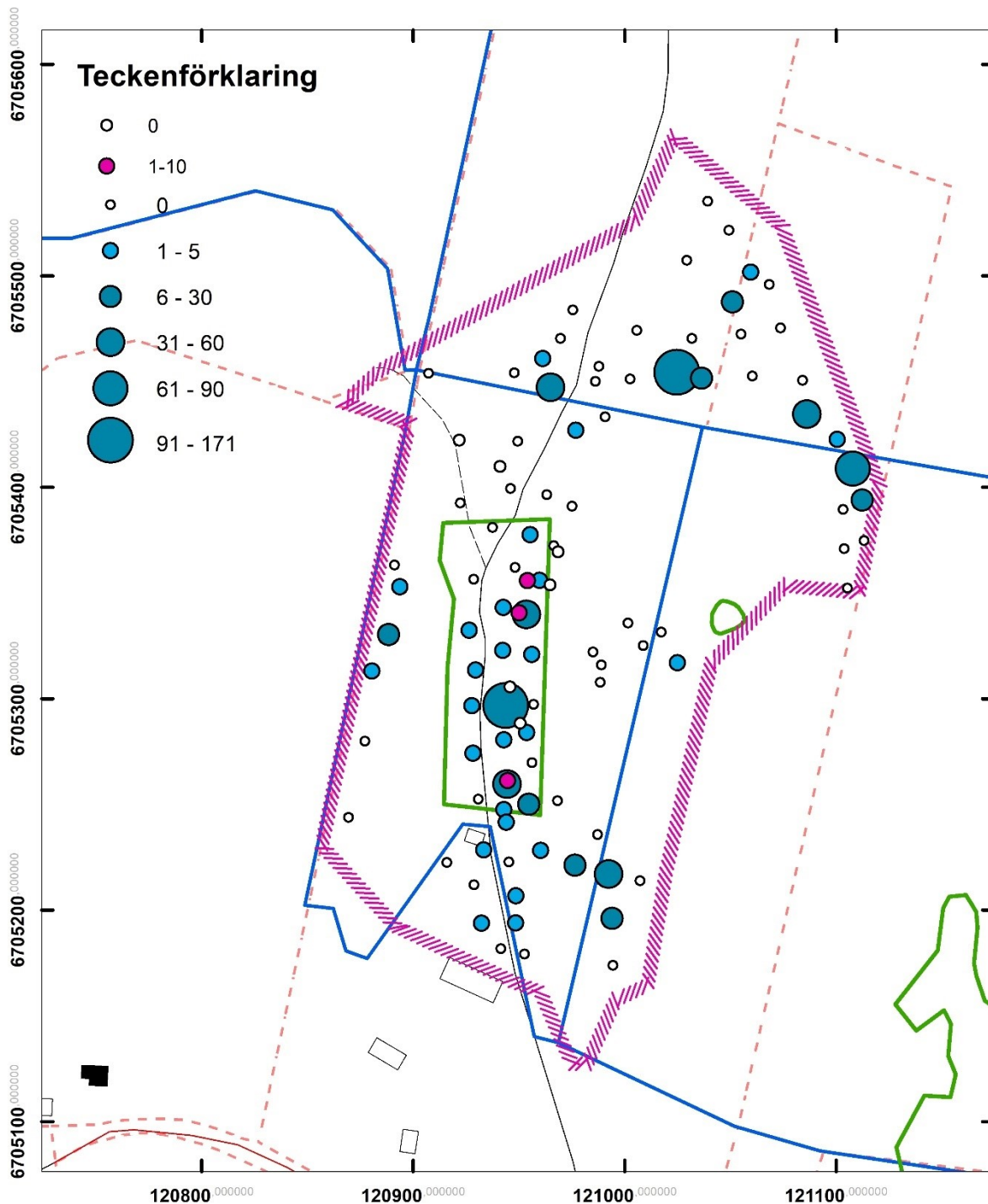
Sammanlagt tillvaratogs i fältundersökningen 704 fynd med en sammanlagd vikt på 7251,7 gram. I summan ingår samtliga tillvaratagna och katalogiserade fynd, från provgropar 2020 och 2021, samt lösfynd (bilaga 2, fyndkatalog).

I undersökningen av fornlämningen Sa 20.6 år 2020 öppnades sammanlagt 88 grävvenheter, som år 2021 kompletterades med ytterligare fyra provgropar, nr 90–93. (Provgrop nummer 89 saknas i undersökningen). De flesta provgropar hade storlek om 0,5 x 0,5 kvadratmeter, det vill säga 0,25 kvadratmeter. Dessa grävdes manuellt med spade och skärslev. Det uppgrävda materialet torrsållades i fält då det var möjligt. En del av provgroparna i de kärriga områdena var mycket fuktiga eller vattenfylldes snabbt vilket försvårade sållningen. Materialet från dessa gropar ”hackades” igenom med skärslev.

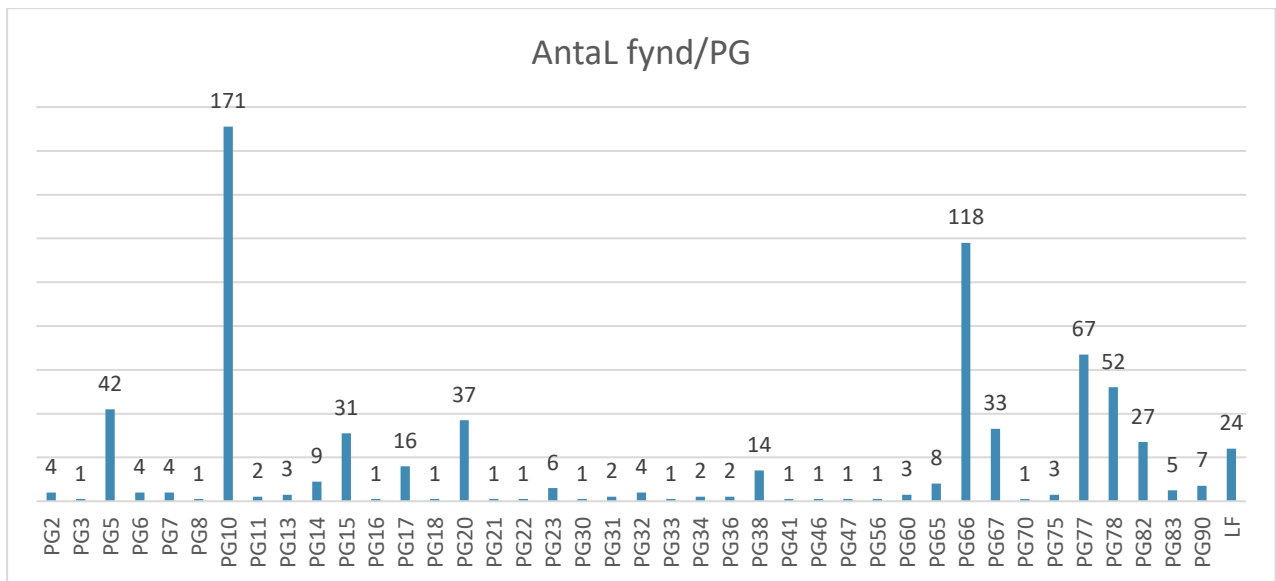
Av de sammanlagt 92 grävda groparna var 52 fyndtomma och 40 fyndförande (jmf kartfigur 12 kapitel 3.1). De fyndförande provgroparna ligger inom det tidigare definierade fornlämningsområdet, men det finns fyndrika ytor även utanför polygonen i undersökningsområdets sydöstra del, på den västra sidan av det stora diket och ytor norr om den befintliga polygonen i norra delen av området. En stor andel av de tomma provgroparna ligger i sankor och bergsbundna områden, samt längs undersökningsområdets ytterkanter. Fyndspridningen bekräftar att de vid tidigare undersökningar definierade områdena innehåller fornfynd. Figur 16 visar de ytor och provgropar inom undersökningsområdet som innehöll flest fynd, och det är tydligt att dessa ytor som bildar 3–4 kluster inte korrelerar med den tidigare kända spridningsbilden.

Undersökningen kunde definiera ett flertal fyndrika områden i undersökningen av Sa 20.6 Nygård. Fyndfrekvensen i undersökningen illustreras i figur 16. Den fornlämning som tidigare konstaterats, kring vilken fornlämningspolygonen är ritad, har vuxit till att omfatta en större yta söderut och sydöst på högre höjder upp mot bergen i öster. Därtill har ytor på den västra sidan av diket, tillika den forna smala viken, konstaterats innehålla fornfynd. Det är sannolikt att de delar av boplatsen som funnits i det inre av den forna viken idag har försvunnit. Längre norrut, utanför den befintliga fornlämningspolygonen, har undersökningen identifierat ytterligare två områden med fornfynd. Det ena placerar sig i en båge i ungefär nordöst-sydvästlig riktning kring det område som på historiska kartor är markerat som ett kärr, och som ännu idag består av bitvis vattensjukt område (provgroparna 67, 70, 60, 65, 66, 82 och 83) (jämför kartorna i kapitel 2.4). I den sluttning som bildas mellan bergen längs den nordöstra avgränsningen till undersökningsområdet finns ytterligare ett område med fyndförande provgropar (provgroparna 75, 77 och 78 samt provgrop 90).

Inga arkeologiska anläggningar kunde med säkerhet definieras i undersökningen. I provgrop 83 fanns sotig sand och skörbränd sten, som kan utgöra delar av en härdanläggning eller från en hård deponerat material. Figur 17 visar antalet katalogiserade fynd per fyndförande provgrop, samt de lösfynd som tillvaratogs under fältarbetet. Av figuren framgår att flera av de fyndförande provgroparna har en relativt låg andel fynd per 0,25 kvadratmeter, medan andra gropar i samma område, längs vägen mot Orrdal i anslutning till den befintliga fornlämningen, har en betydligt högre andel fynd.

Figur 16. Fyndkvantifiering i de år 1975 och 2020 öppnade provgroparna. Vita punkter representerar fyndtomma rutor. De fyndförande provgroparna från undersökningen 2020–2021 representerade av blå punkter i olika storlek. Punkterna växer storleksmässigt med antalet fynd, så att den minsta visar 1–5 fynd (ljusare blå), därefter 6–30 fynd, 31–60, 61–90 samt mellan 91 och 171 fynd per 0,25 kvadratmeter. De rosa prickarna är från Väkeväinens undersökning 1975 där alla provgropar med fynd faller i kategorin 1–10 fynd per kvadratmeter. Den gröna linjen visar fornlämningen Sa 20.6 samt närmast liggande fornlämningar och den rosa linjen undersökningsområdet 2020. Kartan i skala 1: 3000.

Figur 17. Fyndfrekvens i samtliga av de 40 fyndförande manuellt grävda provgroparna på fornlämningen Sa 20.6. Storleken på grävenheterna var i regel 50 x 50 cm gropar. Lösfynd (LF) är plockade från olika ytor i den södra delen av undersökningsområdet.

Denna ojämna fördelning av fynd inom samma område kan ha flera förklaringar. Dels ligger området längs en sentida grusväg med tillhörande diken, vars anläggande och underhåll sannolikt har bidragit till att marklager rubbats. Det är sannolikt att delar av fornlämningen ligger begravnade under vägen. Om platsen är en kamkeramisk lokal är det karakteristiskt att fyndfördelningen är ojämn på grund av aktivitetsmässigt specialiserade ytor och städning. Dessa fenomen har tidigare iakttagits i samband med undersökningar av kamkeramiska lokaler i Långbergsöda (Helminen & Lucenius 2014; Lucenius 2013; Lucenius 2017). Ingen keramik som typologiskt kan klassificera eller datera boplatserna framkom i undersökningen.

Av figur 17 framgår att provgrop 10 och 66 är de fyndrikaste, vardera med över 100 fynd per 0,25 kvadratmeter. Provgrop 10 innehöll 170 skärvor och fragment av keramik, samt ett nötskal, sammanlagt 171 fynd. Keramiken kommer från en fragil och mycket sönderfallande ”lerkaka” i gropens nordvästra hörn, antingen en mycket vittrad kruka eller dåligt eller icke-bränd keramik. Den stora andelen fynd i gropen förklaras delvis med keramikens höga fragmenteringsgrad. Dock ligger provgrop 10 i anslutning till det område där både Dreijer och Väkeväinen konstaterade fynd (figur 16). Provgrop 66 i den norra delen av undersökningsområdet innehöll fynd av keramik, 51 oornerade fragment, 66 bitar av bränd lera samt ett avslag i flinta. Den brända leran är av sådan odefinierad form att den inte entydigt går att tolka som keramik från ett keramikkärl.

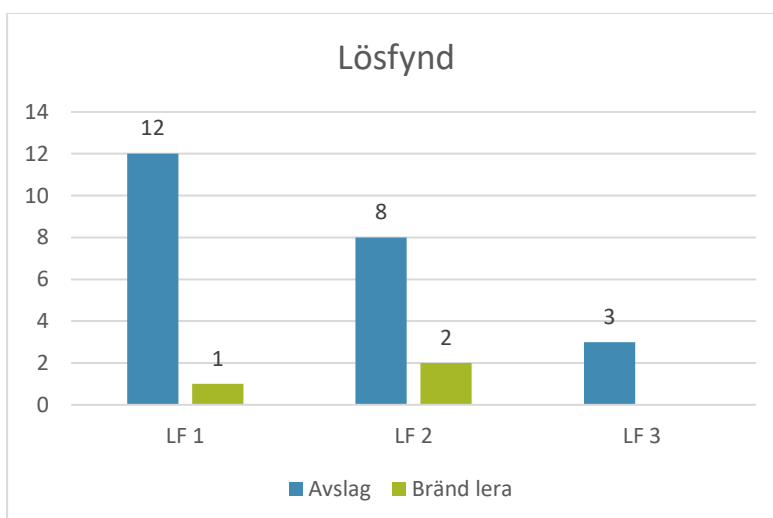
Lösfynd samlades in från tre ytor, samtliga under berget i den södra delen av området, på den östra sidan av vägen mot Orrdal, se figur 19. I denna del av undersökningsområdet har det skett maskinell markberedning, dock utanför den vid tidpunkten ikraftvarande fornlämningen, så att markytan eller torvlagret vänts upp och plantan stuckits ner i den underliggande urlakningen eller sanden. Detta innebär att en inte obetydlig andel fornföremål låg exponerade på marken.

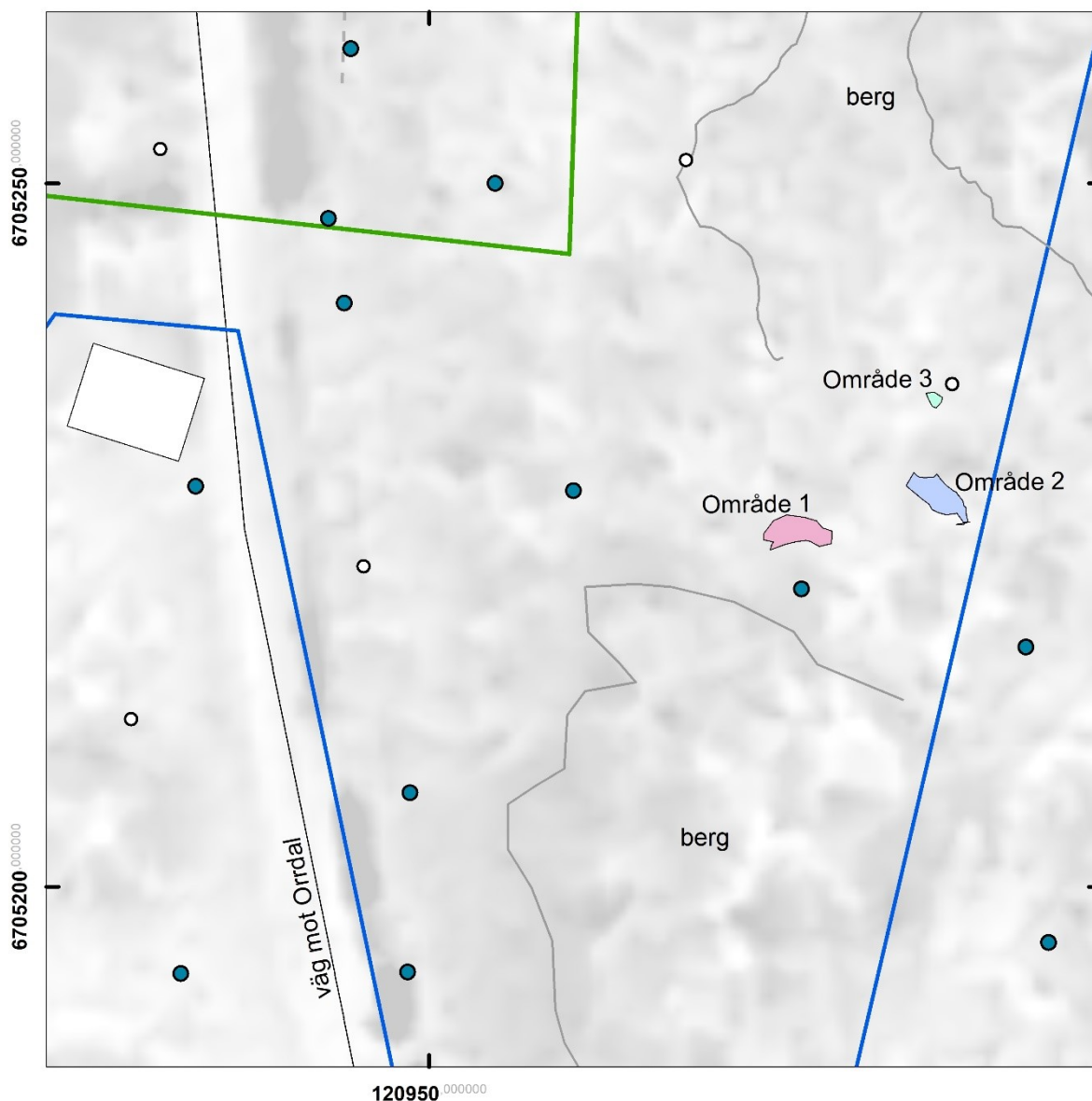
Figur 18. Delar av den markberedda ytan uppe på platån öster om grusvägen mot Orrdal. Bilden är taget från berget mot norr. Foto E200930_04, Jenni Lucenius

Eftersom det var svårt att hitta orörda ytor för att öppna provgropar i det markberedda området, gick ytan igenom okulärt, och lösfynd samlades in i de fyndrikaste områdena. Detta innebär att fyndspridningen endast kan ses som indikativ för var det finns fornlämning eller en större andel fynd. Det var dock svårt att få en arkeologisk bedömning över den markberedda ytan, så insamlingen av lösfynd ansågs relevant för helhetsbilden.

För att få en ytmässig spridningsbild eller kontext för fynden mättes tre olika ytor från vilka lösfynd plockades, se figur 20. Fynden bestod av stenavslag i kvartskeratofyr samt bränd lera. Lösfyndsområde 1 hade störst antal fynd, följt av 2 respektive 3. Från lösfyndsområde 3 hittades enbart stenavslag. Det sista området var ytmässigt mindre än de andra två, och låg också närmare det sten-och bergsbundna ytor. Samtliga av de dokumenterade ytorna 1–3 låg under foten av det berg som ligger i den södra delen av området invid grusvägen, i den relativt branta sluttningen. Områdena där lösfynden plockades tangerar det mycket fyndförande området i bergsfickan i undersökningsområdets sydöstra del, och binder samman denna yta med de lägre liggande ytorna av fornlämningen närmare vägen.

Figur 19. Lösfynd i olika kategorier från lösfyndsområden 1–3. Fynden bestod av stenavslag i kvartskeratofyr samt bränd lera. Lösfyndsområde 1 och 2 hade flest fynd, medan område 3, som även var mindre till ytan hade lägst antal fynd.

Figur 20. Lösfyndsområdena 1–3 på kartan visas i olika färger. I området var provgröpar svåra att öppna till följd av markberedning, varför en kartering av fynd som låg exponerade på marken gjordes för att få ett grepp om förekomsten av fornynd.

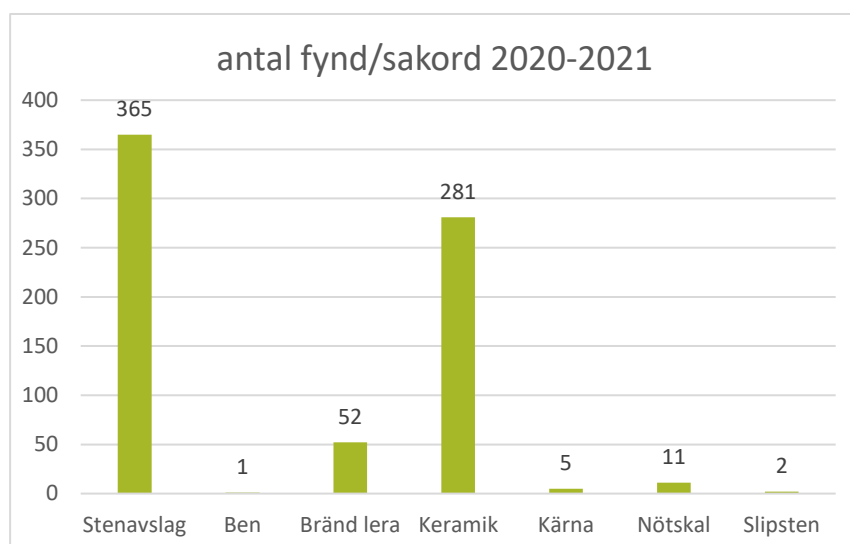
3.5 Fyndmaterialet

3.5.1 Jämförelse av mängder och vikt av allt fyndmaterial

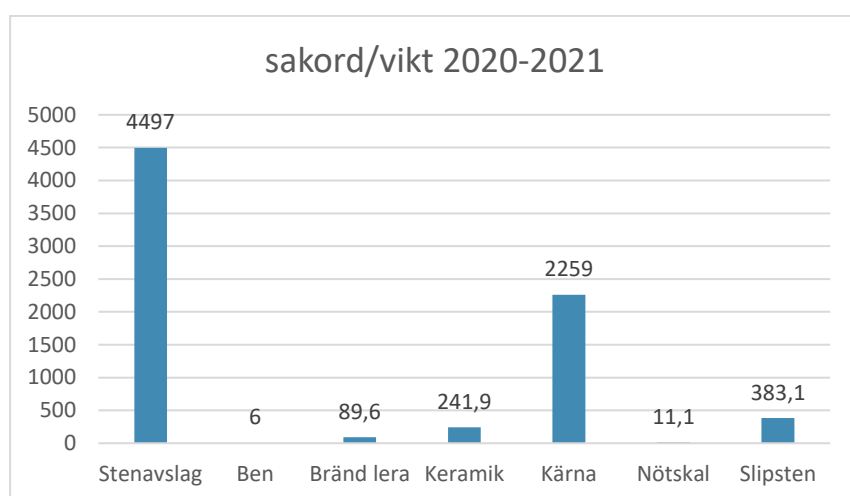
Sammanlagt tillvaratogs i fältundersökningen 704 fynd med en sammanlagd vikt på 7251,7 gram. I summan ingår samtliga tillvaratagna och katalogiserade fynd. Fynden tillvaratogs från 40 fyndförande provgröpar samt som lösfynd från ytor i den sydöstra delen av undersökningsområdet där fynd låg exponerade på marken till följd av markberedning.

Figur 21 visar fyndkategorier enligt föremålstyp från hela undersökningsområdet. Stenavslag utgör den rikaste fyndkategorin med 365 enskilda fynd. Till materialkategorin sten tillkommer ytterligare 5 kärnor och två slipstenar. Keramik utgör den näst rikaste föremålskategorin med

281 skärvor och fragment. Den höga andelen keramik beror på att en stor del av materialet har en hög fragmenteringsgrad vilket innebär att den sönderfallit i ett stort antal enskilda fragment. Antalet större keramikskärvor är inom kategorin i minoritet. Andelen bränd lera, 52 enskilda fynd, kan delvis vara fragmenterad eller dåligt bränd keramik, men även lera som blivit bränd av andra orsaker och till andra syften än kärntillverkning. Materialet är så fragmenterat att man inte kan göra några tolkningar av dess funktion. Det höga antalet fynd i relation till den relativt låga viktfordelningen för dessa fyndkategorier (figur 22) visar på den höga fragmenteringsgraden.

Figur 21. Diagrammet visar fyndkategorier enligt antal av föremålstyp (sakord) från hela undersökningsområdet för fornlämningen Sa 20.6 2020-21. Stenavslag och keramik utgör de största fynd kategorierna, följda av bränd lera.

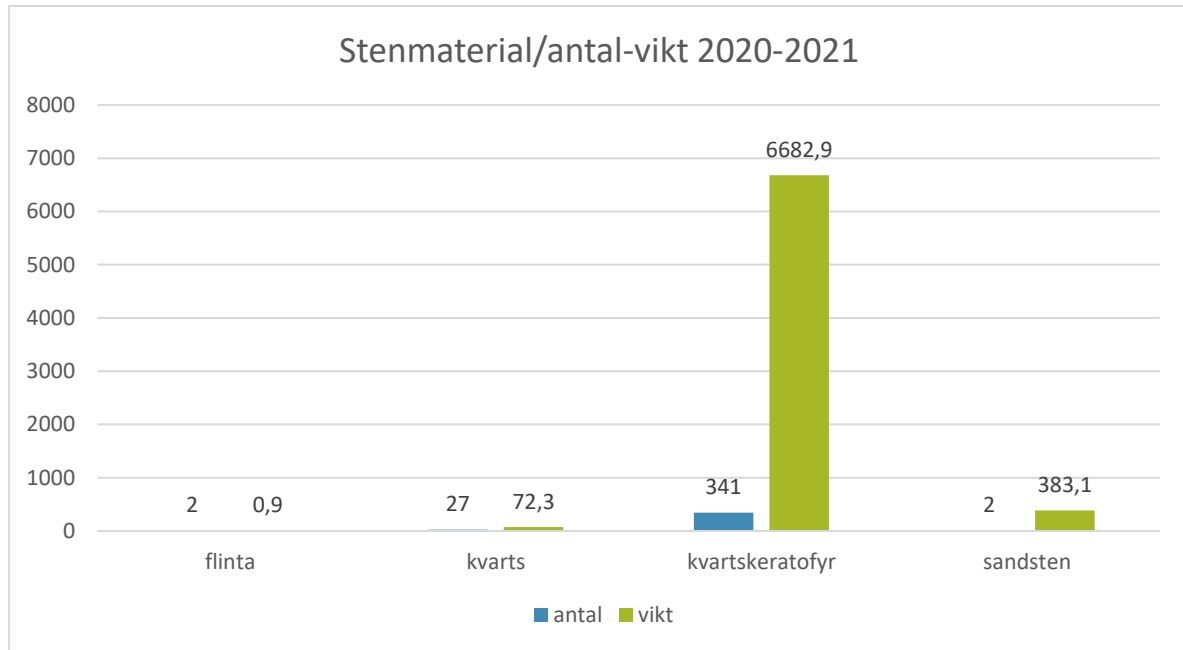
Figur 22. Diagrammet visar fyndkategorier enligt vikt för vardera föremålstyp (sakord) från hela undersökningsområdet för fornlämningen Sa 20.6 2020-21. Stenmaterialet utgör den största viktandelen och är betydligt högre än keramik och bränd lera, trots att dessa i antal fynd är relativt jämnstora.

I undersökningen hittades en mindre andel organiskt material. Ett enda bränt ben tillvaratogs i undersökningen, tillsammans med elva förkolnade hasselnötskal.

I Väkeväinens undersökning 1975 katalogiserades endast 27 fynd till Ålands museums samlingar med accessionsnummer ÅM 478: 1–8. Fynden kommer från tre olika fyndförande kvadratmeter stora provgröpar. Dessa fynd fördelades på 16 stenavslag i kvartskeratofyr samt 11 skärvor keramik, varav en var en mynningsskärva från ett keramikkärl och uppvisade ornering. Från Dreijers besök på platsen tillvaratogs inga fynd till samlingarna, det endast noterades slagskärvor, det vill säga stenavslag, i dikeskanten.

3.5.2 Stenmaterialet

Stenmaterialet från undersökningen 2020–21 består av kvartskeratofyr, sandsten och flinta. Den största andelen av stenmaterialet utgörs av avslag av en porfyr bergart, så kallad kvartskeratofyr. Kvartskeratofyr förekommer i naturen som noder som var lätta att plocka och använda. Stenens spjälkningsegenskaper gör att primäravslagen blir vassa och de har under stenåldern använts utan vidare bearbetning (Darmark 2004). Stenavslagen som tillvaratogs är av olika storlek, allt ifrån små splitter till stora avslag, och kan sägas representera ett urval av den typ av avfall som uppkommer i hantering och bearbetning av kvartskeratofyr.

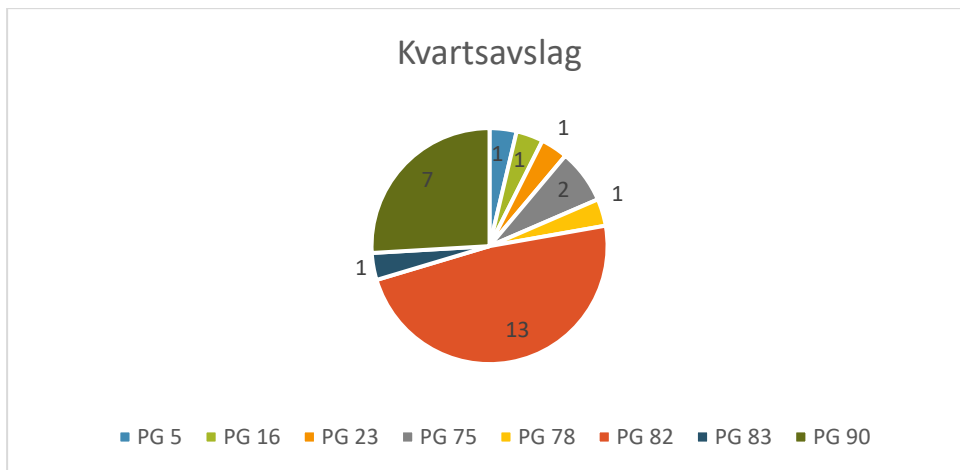

Figur 23. Diagrammets blåa staplar visar stenmaterialet fördelat över material, dvs stenart, från undersökningen 2020–21. Kvartskeratofyr utgör den rikaste materialkategorin av stenmaterialet, följt av kvarts. De gröna stolparna visar fyndmaterialet i sten fördelat vikt, angett som gram.

Hela det insamlade stenmaterialet av olika stenarter utgörs av stenavslag, med undantag av 5 kärnor och två slipstenar (figur 21). Slipstenarna är flata, oregelbundet kvadratiska, sandstensskivor där den plana ytan på ena sidan har en len slipad yta som uppstår då man slipar stenredskap mot den. Kärnorna är av kvartskeratofyr. En kärna är den sten som avslagen slås ifrån, det vill säga utgångspunkten för materialet då man tillverkar ett redskap.

Stenavslagen består till största del av kvartskeratofyr. Då man hanterar kvartskeratofyr blir avslagen så vassa att man kan använda dem obearbetade som verktyg såsom skrapor eller knivar. Ibland kan man i materialet se en vidarebearbetning av avslagen där en egg har formats till en viss form, till exempel. I materialet från undersökningen av Sa 20.6 har ingen ytterligare analys av kvartskeratofyrmaterialet genomförts.

Två avslag av flinta och 27 avslag av kvarts tillvaratogs i undersökningen. Flinta förekommer inte naturligt på Åland och visar på kontakter och nätverk där flinta, sannolikt i form av färdiga föremål, kommit till boplatsen. Flintavslagen är relativt små, med en sammanlagd vikt på endast 33,5 gram, och kan vara resultatet av sekundär tillslagning, reparation eller skada på ett färdigt föremål. Flintavslagen hittades från provgroparna 20 och 66, från olika delar av undersökningsområdet.

Figur 24. Diagrammet visar kvartsavslagen s fyndkontexter och fördelning i provgroparna. Av de 7 provgropar där kvartsavslag tillvaratogs kommer de flesta från provgrop 82.

Kvartsavslagen är 27 till antalet. Samtliga kvartsavslag är vita till färgen. Kvartsavslagen kommer från 8 olika provgropar, av vilka 13 kommer från provgrop 82 som är situerad i den norra delen av undersökningsområdet, i samband med den fyndkoncentration som ligger på ca 41 meters höjd över havet. Kvartsteknologi är kännetecknande för de kamkeramiska boplatserna på Åland som generellt är rikare på kvartsmaterial än de senare gropkeramiska. Kvarts förekommer dock även på de gropkeramiska platserna. Kvartsfynden från Sa 20.6 Nygård består av avslag, några fynd av bearbetade föremål gjordes inte.

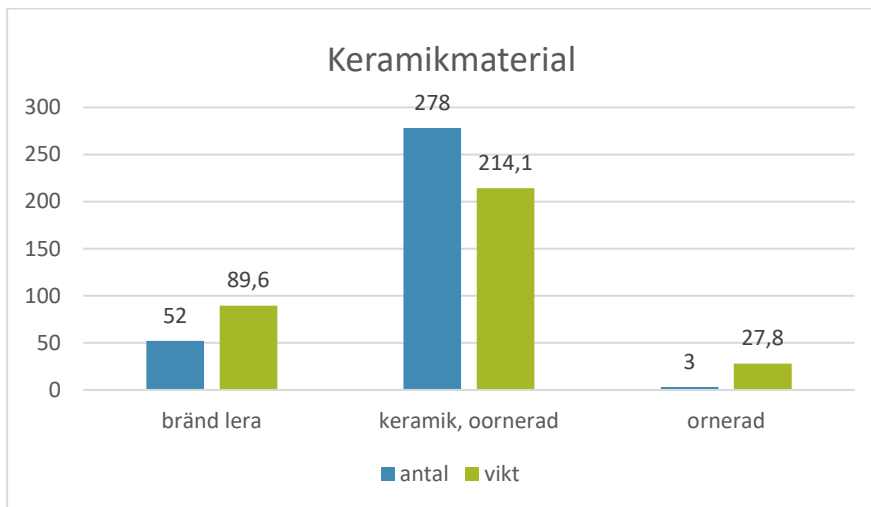
Figur 25. Avslag av kvarts från boplatserna Sa 20.6. Foto Jenni Lucenius.

3.5.3 Keramikmaterialet

Keramikerna från Sa 20.6 Nygård har inte typologiserats i samband med de tidigare undersökningarna på platsen. I fornminnesregistret är fornlämningen dock noterad som en kamkeramisk boplats, men detta beror sannolikt inte på en bedömning av keramikerna, utan på boplatsernas topografiska läge i sekvensen av boplatser omringat av förmodat yngre och äldre kamkeramiska platser. Det keramiska materialet från undersökningen saknar ornering och är så

fragmenterad att typologiska bedömningar omöjliggjorts. Det samma gäller de tidigare undersökningarna på platsen.

Från Sa 20.6 Nygård tillvaratogs i undersökningen 2020–21 sammanlagt 284 fynd av keramik eller lera, med en sammanlagd vikt på 269,7 gram. Det stora antalet keramiskt material förklaras med att det dels rör sig om keramik som har en hög fragmenteringsgrad, dels om bränd lera från en annan typ av artefakter än keramiska kärl. Till den sistnämnda kategorin hör 52 av de 284 keramikfynden (figur 26). Endast tre keramikskärvor uppvisar ornering. Dessa kommer alla från provgrop 15. En av skärvorna utgör en mynningsbit som är ornerad med ovala stämplor i två vågräta rader under mynningen. Mynningsranden är rak och odekorerad. Övriga skärvor är dekorerade med ett kort vågrätt streck respektive mindre prick- eller gropdekor där en grop utgör ett genom kärlväggen genomborrat hål. (Figur 27).

Figur 26. Det keramiska materialet från undersökningen 2020 enligt antal och viktfordelning. Det keramiska materialet består av keramik som härrör från kärl och krukor samt bränd lera från annan typ av artefakter eller aktiviteter.

Keramikens lera och magring har bedömts okulärt. Godset är i huvudsak magrat med grovkornig sand eller krossad bergart.

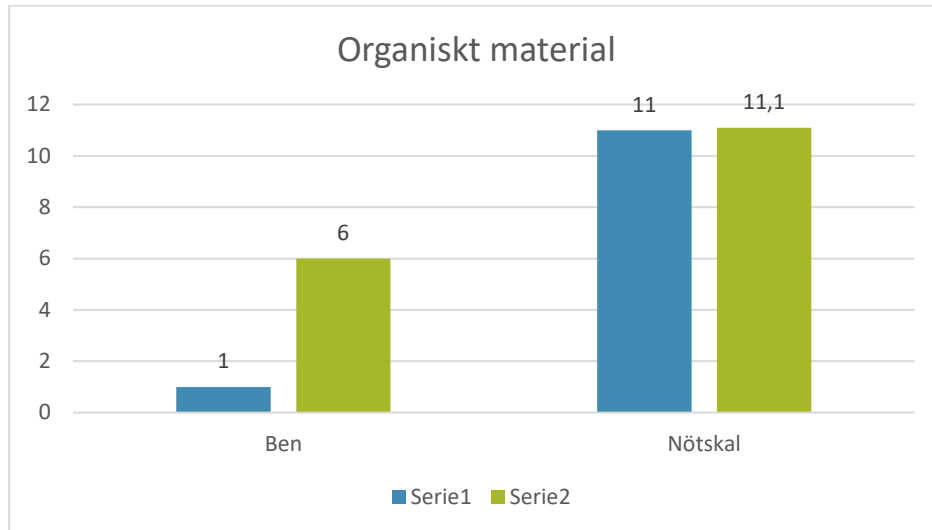
Den brända leran som tillvaratogs i undersökningen är från provgrop 66, som är situerad i undersökningsområdets norra del. Leran är i form av till synes oformliga klumpar som saknar den mängd magring som annars kännetecknar stenålderskeramik eller lerartefakter.

Figur 27. Bilder på keramik från Sa 20.6, med nummer Åm 822: 24. Den högra skärvan är en mynningsbit med gropornering, den vänstra en gropornerad skärva. Foto Jenni Lucenius.

3.5.4 Organiskt material

Från undersökningen på Sa 20.6 Nygård tillvaratogs organiskt fyndmaterial i form av endast ett bränt ben, samt 11 fragment av förkolnade nötskal (figur 28). Det brända benet har inte kunnat artbestämmas. Förkolnade nötskal finns från provrutorna 5, 10,20 och 67 som är situerade i olika delar av undersökningsområdet.

Figur 28. Antalet fynd av olika typer av organiskt material i undersökningen år 2020, enligt antal i blå stapel och vikt i den gröna stapeln. Det organiska materialet består av bränt ben och förkolnade nötskal.

Nötskal har en låg egenålder och utgör således ett bra material för naturvetenskapliga 14C-dateringar av boplatsens olika delar och höjder över havet. Tre nötskal från olika delar av boplatsen, som ligger på olika höjd över havet, har skickats för datering till Ångströmlaboratoriet vid Uppsala universitet (figur 29). Förhoppningsvis kan dessa dateringar placera in Sa 20.6 Nygård i en kronologisk fas, samt visa om de olika delarna är samtida eller kronologiskt separata.

Acc. nr	Sakord	Material	PG	Nivå/Z	Antal	Analys
ÅM 822: 9	Nötskal	Organiskt material	5	3	1	skickad till Ångströmlaboratoriet för 14 c-datering
ÅM 822:16	Nötskal	Organiskt material	10	3	1	skickad till Ångströmlaboratoriet för 14 c-datering
ÅM 822:43	Nötskal	Organiskt material	20	3	1	skickad till Ångströmlaboratoriet för 14 c-datering

Figur 29. Provlista för material som skickats till Ångströmlaboratoriet vid Uppsala universitet för naturvetenskaplig 14C datering.

I den arkeologiska undersökningen av Sa 20.6 togs jordprover in från grävnheter och möjliga anläggningar enligt figur 30. Jordproverna är tillvaratagna för analyser, såsom makro- och markkemisk analys, som utförs vid Miljöarkeologiska laboratoriet (MAL) vid Umeå universitet (figur 31). Marken innehåller information som kan berätta om förhistoriska människors aktiviteter och även om naturliga processer i marken. Markens morfologiska och kemiska egenskaper förändras av människans aktiviteter och kan berätta om markanvändning och boplatsorganisation. En arkeobotanisk makrofossilanalys kan identifiera vilda och eventuella odlade växter som utnyttjats under förhistorisk tid.

Provtyp	ID	PG	Nivå/Z	Kommentar	Analys
Jordprov	1	6	60 cm +	lera från botten på 60 cm djup.	För senare analys
Jordprov	2	15	N3/4	kring och inuti keramikskärva. Analys?	
Jordprov	3	22	N2	lerklump i PG/lerprov.	För senare analys
Jordprov	4	38	N2-3	Ur Ö profil.	
Jordprov	5	38	N2-3	Ur N profil.	Växtmakrofossil analys MAL.
Jordprov	6	45	40 cm	Lerprov.	För senare analys
Jordprov	7	78	N3/4	N3 toppen, under stor kärna av kvartskeratofyr	Växtmakrofossil analys MAL/Markkemisk-fysikalisk analys MAL
Jordprov	8	83	N2-3	N2 och N3 toppen. Mycket skörbränd sten	Växtmakrofossil analys MAL/Markkemisk-fysikalisk analys MAL
Jordprov	9	83	N4	jp in mot skörbrända stenar, anomalisk grå jord. Spår av härd?	Växtmakrofossil analys MAL

Figur 30. Provlista jordprover som togs in från fornlämningen Sa 20.6 i samband med den arkeologiska undersökningen 2020. Jordprover skickas på arkeobotanisk och markkemisk analys. Övriga prover sparas för att analyseras vid ett senare tillfälle.

Resultaten från analyserna kommer att redovisas i skilda rapporter från respektive institution.

4. Tolkning

Spridningen av fynd i undersökningsområdet för fast fornlämning Sa 20.6 Nygård visar att fornlämningen har en betydligt mer komplex utbredning än vad de tidigare undersökningarna eller fornlämningspolygonen visat. I stället för att utgöra en sammanhängande boplats kunde tre olika terrängmässigt separata ytor med fornlämning konstateras i undersökningen.

De nya undersökningarna visar att fornlämningen Nygård breder ut sid längre söderut och mot sydost än den tidigare avgränsningen gjort gällande. Fynd förekommer söderut på båda sidor av grusvägen mot Orrdal. Mellan vägen och berg eller bergsbundna områden i ost-sydost (provgroparna 16–18, 20–23, 31) samt väster om vägen på gårdstunet mellan ladan och den gamla smedjan (provgroparna 46, 47). I området där det utdikade och eroderade diket löper fram i terrängen har det under stenåldern funnits en havsvik med samma utsträckning. Även på den västra sidan av detta dike kunde undersökningen konstatera att det finns fornlämning (provgroparna 36, 38 och 41).

Sannolikt har boplatsen Sa 20. 6 Nygård legat i det inre av havsviken så att boplatsen legat på den norra stranden samt på bägge sidor av inloppet på den östra respektive västra sidan. Diket

har eroderats naturligt av vattengenomrinningen under historiens lopp, och dess kanter har delvis grävts ut. Längs diket finns på den västra sidan ett sandtag. På den västra terrassen där fynd av stenålderskaraktär framkom finns även spår av tidigare bebyggelse i form av en husgrund med en fossil väg eller terrassering i anslutning. Dessa aktiviteter har gjort att man kan utgå ifrån att den norra inre delen av boplatsen försvunnit. Även delar av den västra stranden är borteroderade eller bortgrävda. Det är möjligt att man kan spåra fornlämningen på denna strand vidare mot sydväst, men inom undersökningsområdet utgjorde ingreppen i terrängen och bergets utsträckning en avgränsning till fyndförekomst.

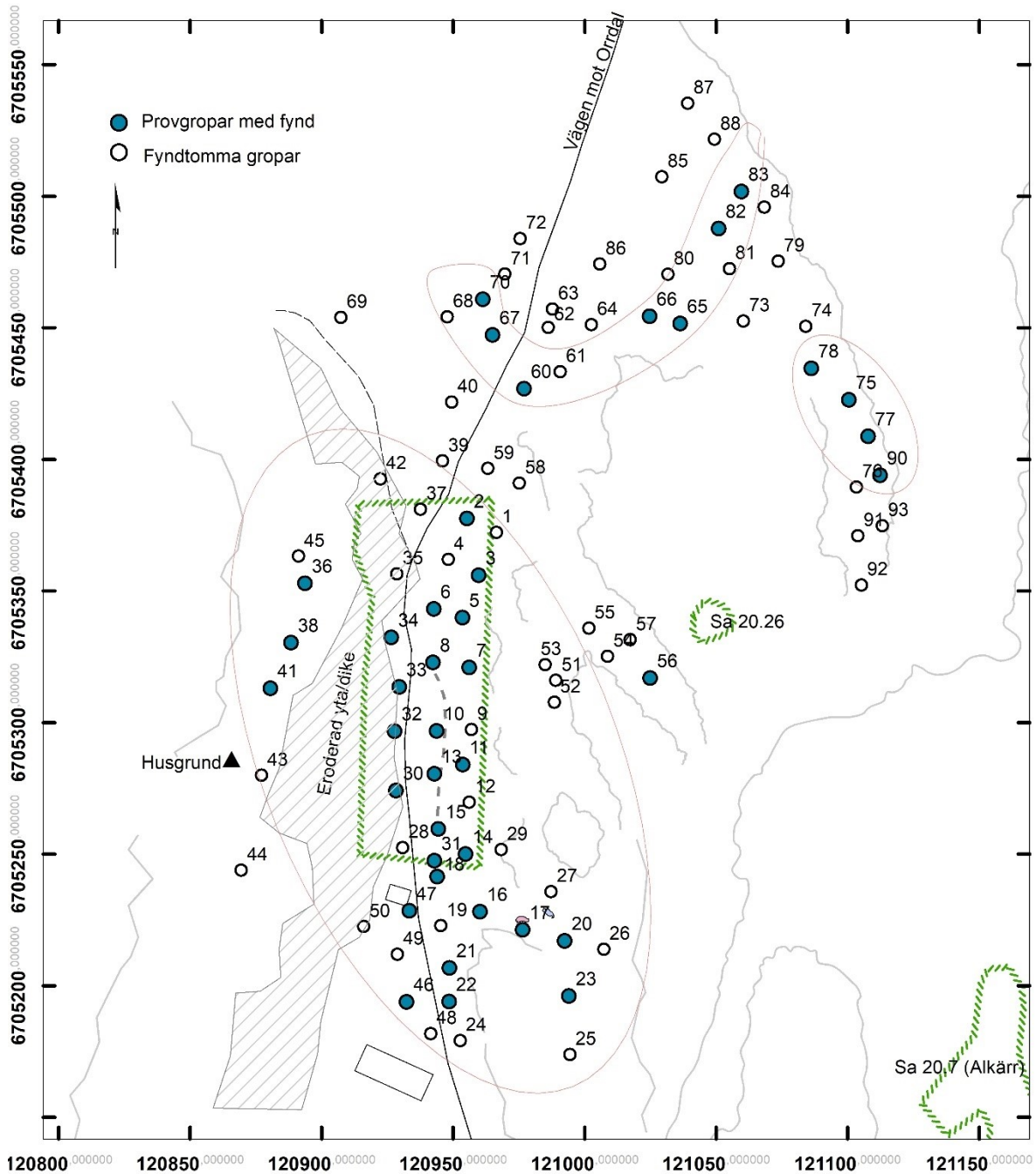
På den östra sidan av diket breder sig fornlämningen ut på bägge sidor av grusvägen mot Orrdal, och således ligger delar av boplatsen begravd under vägytan. Öster om vägen blir terrängen brantare och mer bergsbunden. Fynden finns omkring ett minde öppet bergsparti i söder på höjder mellan 36 och 40 meter över havet. Norrut breder sig boplatsen ut mellan diket och de bergsbundna partierna i öster, som redan tidigare avgränsat ytan för fornlämning.

De ovan beskrivna ytorna bildar en helhet som, trots att senare aktiviteter omformat terrängen, kan anses utgöra en sammanhängande yta av boplatsen Nygård. Likt många andra stenåldersboplatser i Långbergsöda ligger den i den innersta delen, och längs stränderna på bägge sidor av en skyddad havsvik. Förutom ovan beskrivna ytor kunde undersökningarna 2020–2021 identifiera ytterligare två fyndkluster ytor med fornlämning.

Ungefär 50 meter norrut längs grusvägen mot Orrdal finns en yta som på historiska kartor är markerad som mossa (se kap 2.4 samt figur 9). Denna mosse ligger där de nord sydliga dikeskomplexen som leder till Gräsmyran möter ett öst västligt dike som går ända till vägen. Detta dike visar att den forna mossen, som ännu i början av 1900-talet var stor nog att karteras, blivit utdikad. Ännu idag är skogsmarken vattensjuk. Miljön längs den forna havsviken består av myrmarker, som idag till stor del är utdikade. Endast en knapp kilometer norrut längs vägen ligger till exempel Rödmyra myr, även den en del av den forna havsviken i ett tidigare skede.

Kring den forna mossen finns ett fyndrikt område som bildar en halvmåne-form kring dess östra och södra avgränsningen (provgropar 60, 65–67, 70, 82–83). Provgroparna i detta fyndområde ligger på både den landskapsägda och privatägda fastigheten inom undersökningsområdet. Det är möjligt att denna yta representerar ett senare skede än platsen Nygård, då den forna havsviken redan hade vuxit igen och blivit en sjö eller sumpmark. Provgrop 66 med undersökningens högsta fyndantal ligger inom detta område (se kap 3.4).

I undersökningsområdets nordöstra del kunde ytterligare ett fyndområde skilt från de övriga konstateras (provgroparna 75, 77–78 samt 90). (Se pärm bild, nedre raden). För att avgränsa platsen öppnades ytterligare fyra provgropar år 2021, av vilka en var fyndförande. Denna boplats ligger på en smal plåtå på 46–47 meter över havet, situerad mellan två bergsområden i öst och väst. Platsen fortsätter en bit ned för sluttningen mot norr och den forna havsstranden där den lägsta fyndgränsen finns på 44 meter över havet i provgrop 78. Två av provgroparna innehöll mycket fynd (se kap 3.4) samt kol och skörbränd sten. På andra sidan det östra bergsområdet, ca 100 meter fågelvägen, ligger boplatsen Sa 20.7 Tisdal, en mindre kamkeramisk boplats (Lucenius 2017). Bägge dessa platser ligger i relation till varandra på samma höjder och kan således varit samtida.

Figur 31. Resultat av undersökningen 2020–2021 av fast fornlämning Sa 20.6 Nygård. De vita bollarna markerar fyndtomma gropar och de blåa markerar fyndförande gropar. De grönskrafferade linjerna är nuvarande fornlämningspolygoner (ytor). Undersökningarna visade att fornlämningen utgörs av tre olika terrängmässigt (och möjligen kronologiskt) separata platser. Platsernas ungefärliga utsträckning är inringade med röda linjer. Den första platsen utgår från den tidigare kända platsen Sa 20.6 Nygård och dess fornlämningspolygon, men sträcker sig längre mot öster och söder, samt till den västra sidan av det stora diket som rinner ungefär parallellt med vägen mot Orrdal. Den andra ytan ligger norrut och bildar en båge längs med 40 och 41 meters höjdkurvorna. Den tredje och potentiellt äldsta ytan ligger österut i undersökningsområdet på en plåtå med sluttning mot norr. Kartan är i skala 1: 2500.

5. Slutsatser

Syftet med fältundersökningen var att utreda den faktiska förekomsten och omfattningen av fynd och kulturlager inom den fasta fornlämningen Sa 20.6 Nygård.

Inom förstudien gjordes med utgångspunkt ur höjd- och terrängdata från Lantmäteriverket och geologisk information från Geologiska forskningscentralen i Finland en landskapsrekonstruktion av den forntida platsen, i syfte att utreda potentiella områden för fornlämning. Den topografiska modellen kombinerades med en utredning över historisk markanvändning i området. Översiktskartan och tillgänglig information från de tidigare undersökningarna digitaliserades för att ge en bild av den tidigare konstaterade fyndspridningen inom den fasta fornlämningen. Med utgångspunkt i förstudien riktades fältinsatserna till de områden som förstudien visade ha potential, samt sedan tidigare var arkeologiskt outhämtade. Det arkeologiska underlaget som de tidigare undersökningarna kunde erbjuda var mycket sparsamt, och därför behövdes omfattande fältinsatser för att utreda fornlämningen och dess gränser.

Undersökningen resulterade i att fornlämningens utsträckning kan revideras. Undersökningarna åren 2020–2021 visade att fornlämningen utgörs av tre olika terrängmässigt, och möjligen kronologiskt, separata platser. Den första platsen utgår från den tidigare kända fasta fornlämningen Sa 20.6 Nygård och dess fornlämningspolygon, men sträcker sig ytterligare mot öster och söder, samt till den västra sidan av det stora diket som rinner ungefär parallellt med vägen mot Orrdal. Delar av boplatsen är sannolikt försvunna med det stora diket och vägen som löper genom området. Den andra ytan ligger norrut i undersökningsområdet och bildar en båge längs med 40 och 41 meters höjdd kurvorna. Sannolikt har denna del av fornlämningen orienterat sig runt kanten eller stranden av en forntida vattenansamling. Den tredje och potentiellt äldsta ytan ligger österut i undersökningsområdet på en plåtå med sluttning mot norr. Denna yta ligger höjd- och landskapsmässigt i relation till den kamkeramiska platsen Sa 20.7 Tisdal.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att undersökningen har uppnått sitt syfte att precisera fornlämningens gränser, och att fornlämningspolygonen för Sa 20.6 idag inte motsvarar de ytor som innehåller fornfynd. Gränserna för fornlämningen behöver därmed preciseras så att de motsvarar den faktiska utbredningen av fornlämningen som den definierats i undersökningen 2020–2021.

Kastelholm 9.12 2021

Antikvarie Jenni Lucenius

Källor

Litteratur

- Chiba, T. Kaneta, S. & Suzuki, Y. 2008. Red Relief Image Map: New Visualization Method for Three-dimensional Data. *The international Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, XXXVII.B2: 1071-1076.
- Darmark, Kim. 2004. Mängder av sten - en kommentar kring avslagsmateriel från Jettböle. *Från strand till strand. Besök i åländsk stenålder*. Ålands landskapsregering, Museibyran. Mariehamn.
- Fujii, N. Saito, K. Chiba, T. Sata, I. Yoshinaga, T. & Tasaki, K. 2012. The new three-dimensional visualization method of heritage sites by LiDAR data. *International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences, XXII ISPRS congress. Melbourne*.
- Hausen, Greta. 1928. Tillnamn på Åland. Deras former och förekomst till år 1600. *Studier i Nordisk filologi XVIII: 6*.
- Hausen, Reinhold. 1890. *Registrum Ecclesiae Aboensis eller Åbo Domkyrkas Svartbok*. Utgifven af Finlands Statsarkiv genom Reinhold Hausen. Helsingfors: Finlands Statsarkiv 1890.
- Hellberg, Lars. 1987. Ortnamnen och den svenska bosättningen på Åland. *Studier i Nordisk filologi* 68. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 541. Helsingfors.
- Huldén, Lars. 1981. De åländska namnen på -öda. *Namn och byggd* 69.
- Helminen, Mikko & Lucenius, Jenni. 2014. Opportunistejä hiekkakankaalla. Uusia tutkimustuloksia Ahvenanmaan Saltviikin Västra Jansmyran kampakeraaiselta pyyntiasuinpaikalta.
- Kokalj, Ž; Zakšek, K. and Oštir, K. 2011. Application of Sky-View Factor for the Visualization of Historic Landscape Features in Lidar-Derived Relief Models. *Antiquity* 85 (327): 263–273.
- Lessing, R. (Red.). 1963. *Ålands bebyggelse i ord och bild*. AB nordisk hembygdskultur. Borås.
- Vår hembyggd*. 2003. Oy Botnia-Foto Ab. Oy Arkmedia Ab. ISBN: 952-5176-32-0. 2004
- Zakšek, K.; Oštir, K. and Kokalj, Ž. 2011. Sky-View Factor as a Relief Visualization Technique. *Remote Sensing* 3: 398–415.

Arkivkällor

Finlands riksarkiv, Helsingfors:

Lantmäteriverkets renoverade kartor:

Å13 19: 1–7 *Långbergsöda bys Charta beskrifning på Åhlad i Saltwijk sochn. Wettervijk 1748.*

Å13 19: 9–17 *Charta öfver Långbergsöda bys ägor uti Åbo län, Ålands härad och Saltviks socken til storskifte afmätte åren 1798, 1799 af Nils Dahlén.*

Å13 19: 21–26 *Karta öfver alla enskilda egorna till Mellangårds skattehemman N=3 i Långbergsöda bu af Saltviks socken, Ålands härad samt Åbo och Björneborgs län. Ägora affattade och skogsmarken klyfningskiftad år 1892 af vicelandtmätaren KA Rehnberg.*

Å13 19: 27–41 *Karta öfver Långbergsöda by i Saltviks socken, Ålands härad samt Åbo och Björneborgs län. Vicelantmätare HEF Lindblom 1909.*

Å13 19: 42–46 *Karta öfver Mellangård skattehemmans Nr 3 alla ägor i Långbergsöda by af Saltviks socken, Ålands härad samt Åbo och Björneborgs län. Vicelantmätare HEF Lindblom 1911*

Kulturbyrån, Mariehamn:

Museiverkets utlåtande 27.3 2007. Utredning inför fastställandet av skyddsområden i Långbergsöda, Saltvik. U40/05/5/61.

Drejier, Matts. 1939. Berättelse över arkeologiska grävningar å Orrdalskärrets, Västra Jansmyra (Jansmyra), Östra Jansmyra, Rödmyrshägnadens, Nedre Rödmyra (Rödmyra), Södra Rödmyra, Tisdalens och Vargstenslättens stenåldersboplatser i Långbergsöda by av Saltvik socken.

Lucenius, Jenni & Helminen, Mikko. 2013. Arkeologisk undersökning och skyddsåtgärder år 2013 på stenåldersboplatzen Sa 20.2 Västra Jansmyra. Museibyråns arkeologiska rapporter 2013:3.

Lucenius, Jenni. 2017. Arkeologisk undersökning av fornlämningen Sa 20.7, stenåldersboplatserna Tisdal och Alkärr. Projekt 2017–030. Ålands landskapsregering, Kulturbyrån, enheten för kulturarvsförvaltning.

Väkeväinen, Lea. 1975. Berättelse över inventeringsgrävning på Nygårds stenåldersboplatz i Långbergsöda by av Saltviks socken.

Åländsk utredningsserie 1989: 9. Långbergsöda. Ålands landskapsregering

Internetkällor

Geologiska forskningscentralen i Finland. Maakamara. <http://gtkdata.gtk.fi/maakamara/> (1.10 2018)

Lantmäteriverket i Finland. www.maanmittauslaitos.fi/sv/kartor-och-geodata/expertanvandare/produktbeskrivningar/laserskannat-material (1.10 2018)

Lantmäteriverket i Finland. Grundkartan 1968. <https://vanhatkartat.fi/#10.83/60.2684/20.1947>
gk 68 kartblad.

Svenska litteratursällskapet <http://bebyggelsenamn.sls.fi/bebyggelsenamn/142/langbergsoda-saltvik/> (1.10 2018).

Muntliga källor

Sandell, Karl- Erik, Muntliga uppgifter augusti-september 2020.

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 1	Polygonens norra del, Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	Skårslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, mylla 5-9 cm, grå fi mo med stråk av brunfärgade rostutfällningar 9-35 cm, morän med stenar upp till 30 cm i storlek 35- cm. Gropen täcktes till ca 1/4 av en stor sten.	Inga fynd	6705372,29	120966,47	40,06
PG 2	Polygonens norra del, Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	Skårslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-7/10 cm, myllig urlakad grå sand 7/10-14 cm, innehåller rötter. Fin gråbrun mo med mycket stenar i storlek 5-15 cm i diameter - 35 cm, mot botten grusig mo, till ca 50 cm djup	ÅM 822: 1-2	6705377,52	120955,29	39,66
PG 3	Polygonens norra del, Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	Skårslev, torrsällning	Lagerföljd: Torv 0-5 cm, grå mylla med mindre stenar 5-10, grå sand/mo 10-15, gulbrun rostfläckig sand/mo 15-32, grå mo med stora stenar 20-30 cm i diameter 32 cm till botten av gropen.	ÅM 822: 3	6705355,98	120959,74	39,8
PG 4	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	Skårslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, myllig urlakad grå sand 5-10, mörkare gulbrun sand/ren mo 10-20, ljusare brun ren sand/mo 20-55, som ovanstående kontext fast med gråa siltiga inslag, små limonitklumpar och lite sten - 60 cm.	Inga fynd	6705362,01	120948,16	38,9
PG 5	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	Skårslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-8 cm, mylla 8-12, grå fin sand 12-16, ljusgrått sandskikt 16-17, gulbrun fin sand 17-32, blekgrå mo 32- cm.	ÅM 822: 4-9	6705339,83	120953,57	39,58

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 6	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	Skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv/mylla 0-10, grå urlakad sand 10-15, mörkare brun sand 15-20, fin brun sand/mo 20-59, lera från 60 cm djup.	ÅM 822: 10-12	6705343,16	120942,64	38,78
PG 7	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	Skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5, mylla 5-8, grå sand 8-20, gulbrun fin sand/mo 20-37, grå mo/silt 37- cm. Stenigt i de översta 20 centimetrarna.	ÅM 822: 13	6705320,88	120956,15	39,5
PG 8	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	Skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm djup, rödbrun sand i en lins under torven i N profilens Ö hörn, grå sand 10-14, rödbrun sand med sten i olika storlek från 3-20 cm i diameter; 14-40 cm, lera. På ca 15 cm ett lager större sten, ovanför vilket avslag.	ÅM 822: 14	6705322,86	120942,39	38,88
PG 9	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	Skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10, mylla 10-14, grå sand 14-16, hållberg.	Inga fynd	6705297,29	120957,01	39,25
PG 10	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	Skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-8 cm, urlakning 8-10, ljus mo blandad med kol och mörkbrun mo 10-20, rödbrun sand 20-30, rödbrun siltig sand 30-40, lera 40-45 cm djup. I den N och Ö profilen kollins på ca 320 cm djup.	ÅM 822: 15-16	6705296,84	120943,79	38,37
PG 11	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 , grå myllig sand 5-10, gulbrun sand 10-35, blekgrå mo från 35 cm nedåt.	ÅM 822: 17-18	6705283,96	120953,64	38,67

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 12	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm,, sotig mylla 10-12 cm, grå sand 12-17 cm, gulbrun grusig sand med småsten 17-35, blekgrå grusig mo 35-cm	Inga fynd	6705269,72	120956,18	38,74
PG 13	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-3 cm, urlakad grå sand 3-8 cm, ljusgrå sand 8-15 cm, rödbrun sand 15-30 cm, rödbrun sand blandad med grå silt 30-45 cm, silt/lera till 55 cm djup.	ÅM 822: 19-21	6705280,53	120942,88	38,1
PG 14	Polygonens SÖ hörn	0,2 x 0,2 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv/mossa 0-10 cm, mörk sotig mylla 10-15, grå grusigsand 15-20, hållberg (röder granit) 25-cm	ÅM 822: 22-23	6705249,99	120954,71	38,65
PG 15	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-4, urlakad grå sand 4-7, gulbrun mo/sand med mörkare inslag 7-35, rödbrun sand 35-50, grå silt/lera 50-55 cm.	ÅM 822: 24-31	6705259,55	120944,43	37,68
PG 16	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-8, sotig mylla 8-11, grå sand 11-21, brungul sand 21- cm. Rutan innehåller stora stenar och har inte kunnat grävas djupare än 28 cm.	ÅM 822: 33	6705228,14	120960,28	38,73
PG 17	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-7 cm, grå sand med småsten 7-21 cm, gulbrun fin sand med småsten 21-33, blek grågul silt 33- cm.	ÅM 822: 34-35	6705221,17	120976,48	40,13
PG 18	Öster om vägen, i höjd med smedjan på vägens andra sida	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-6 cm, urlakad grå sand 6-9/12, rödbrun sand 9/12/20, lös brun sand 20-50, lös brun sand med inslag av grå silt 50-55 cm,	ÅM 822: 36	6705241,48	120943,97	37,19

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 19	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm grå myllig urlakning 10-15, brun fin sand 15-65 och nedåt, mörkare mot botten.	Inga fynd	6705222,76	120945,34	37,08
PG 20	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-8 cm, myllig grå sand 8-12 cm, grå sand 12-22, ljus gulbrun sand 22-34, blekgrå fin sand med större stenar 34-.	ÅM 822: 37-43	6705217,03	120992,45	40,19
PG 21	Öster om vägen i S delen av området	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, urlakad grå sand 5-15, brun sand 15-54. stora rötter i NS och NÖ. Rödmyror väller fram. Skärslev till ca 30 cm, därefter spadades N profilen.	ÅM 822: 44	6705206,68	120948,65	36,99
PG 22	Öster om vägen i S delen av området	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm, urlakad grå mylla/sand 10-15, brun sand 15-55 cm. I SV profilen fins ett 2-3 cm tjockt lager lera mitt i den gråa sanden, med troligen rotkol omkring.	ÅM 822: 45	6705193,93	120948,48	36,38
PG 23	Öster om vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-9 cm, myllig grå sand 9-20 cm, ljus gulbrun sand 20 cm och nedåt.	ÅM 822: 46-49	6705196,04	120994,05	39,67
PG 24	Öster om vägen, mellan berg ungrefär mittemot ladan på vägens motsatta sida	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: Torv 0- 5 cm, brun sand 5-15 cm, grå sand 15-20 cm, torv 20-25/30 cm, grå sand 25/30-30/45, brun sand 30/45-55. de första 20 cm är sannolikt överlagrat material från diket, från och med den andra torvlagret nedåt originalstratigrafi.	Inga fynd	6705179,12	120952,69	36,67

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 25	Längst bort mot SÖ	0,5 x 0,5 m	skårslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-12 cm, blek sand 12-30 cm, naturgrus 30-32, brun fin sand 32-.	Inga fynd	6705173,82	120994,39	39,24
PG 26	Mellan berg i Ö i S delen av området	0,5 x 0,5 m	skårslev, torrsällning	Lagerföljd: torv, rotig och svår 0-15 cm, brun sand 15-20 cm, brun sand, hård rödare, klibbig 20-30 cm, stor sten eller berghäll som täcker en stor del av botten i N delen, ev silt blandat med sand, i botten smågrus 30-35 cm. 21-49 cm, brun sand med inslag av silt 49-54 cm. Grävdes till ca 55 cm djup.	Inga fynd	6705213,8	121007,31	40,53
PG 27	S delen vid bergskant i Ö	0,5 x 0,5 m	skårslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, grå sand 5-11 cm, ljus gulbrun sand med stenar 11-36 cm, grå siltig lera 36-	Inga fynd	6705235,73	120987,2	40,88
PG 28	V om vägen, strax norr om smedjan	0,5 x 0,5 m	skårslev, torrsällning	Lagerföljd: gräs- och mosstorv 0-3 cm, brun sand med skäggiga rötter 3-12 cm, mörkgrå/ ljusgrå urlakad sand 12-20 cm, brun lös sand 20-50 cm.	Inga fynd	6705252,43	120930,88	36,84
PG 29	Strax Ö om fornlämningspolygonens SÖ hörn	0,5 x 0,5 m	skårslev, torrsällning	Lagerföljd: torvrest 0-5 cm, grå sand 5-21 cm, gulbrun mo 21-31, gulbrun silt 31-. Stenigt. Rutan ligger i ett markberett område.	Inga fynd	6705251,65	120968,26	39,4
PG 30	V om vägen, S del av området	0,5 x 0,5 m	skårslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-6 cm, mylla och grå sand 6-12 cm, gulbrun sand 12-18 cm, rå kolfläckig sand 18-22 cm, grå sand 22-30cm, gulbrun sand 30-. Troligen överlagrade sandmassor från vägbygge eller dikning.	ÅM 822: 50	6705274,14	120928,24	37,12

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 31	Ö sidan av området vid körspår/fossil väg	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-15 cm, urlakad grå sand 15-20/22 cm, brun sand 20/22-60 cm, brun sand med inslag av silt 60-63 cm. I S och V profilen finns ett lager, ca 2 cm tjockt, av kol på nivå 3.	ÅM 822: 51	6705247,5	120942,85	37,37
PG 32	V om vägen, mellan smedjan och vägen till åkern	0,5 x 0,5 m	skärslev, spade, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-8 cm, urlakad grå sand 8-17 cm, gulbrun fin sand med limonitfläckar 17-.	ÅM 822: 52	6705296,66	120927,73	37,36
PG 33	V om vägen, strax innan skogsvägen till Gräsmyra	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv/gräs 0-5 cm, brun hård sand 5-25 cm, smågrusig sand med sten 25-40 cm. Lera, silt	ÅM 822: 53	6705313,53	120929,54	37,51
PG 34	V sidan av vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, spade	Lagerföljd: torv 0- 6 cm, grå myllig sand 6-12 cm, blek grå sand 12-18 cm, gulbrun sand med limonitskikt 18-cm.	ÅM 822: 54	6705332,39	120926,52	37,93
PG 35	V om vägen, S om infarten till Gräsmyra	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5, gulbrun fin sand 5-14, torv mylla kol 14-16, grå fin sand 16-26, gulbrun fin sand 26-42, blek gulbrun fin sand och gulbrun fin sand med limonitfärgningar 42-. Nära dike i O-V riktning från vägtrumma till den djupa dikesfåran i V. Översta lagret är massor från dikesgrävningen.	Inga fynd	6705356,5	120928,4	38
PG 36	V om stora diket på plåtån/terrassen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, urlakad grå sand 4-10 cm, brun sand 10-35 cm större knytnävsstora stenar med grus och brun sand 35-40 cm. Berg.	ÅM 822: 55	6705352,89	120893,69	38,31

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 37	V om vägen, N om infarten till myran	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-8 cm, mylla/ploglager 8-18 cm, mörk sotig/kolig mylla 18-22 cm, blekgrå sand 22-54 cm, blekgrå sand med fläckar av gulbrun sand 534-. Gammal åker?	Inga fynd	6705381	120937,61	38,5
PG 38	V sidan av diket på platån	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-9 cm, grå urlakad sand 9-20 cm, brun, bitvis hård ock skiktad sand 20-40 cm, ljusare brun sand 40-55 cm, ljus brun sand med siltiga inslag och ljus gråvit sand 55-60 cm.	ÅM 822: 56-60	6705330,31	120888,37	38,05
PG 39	V om vägen, N om infarten till myren i ormbunkshavet innan fastighetsgränsen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-7 cm, mylla 7-12 cm, gråblek sand 17-33, grågul, limonitfläckad sand 33-. 25-40 cm, i botten limonit och fläckvis smågrus	Inga fynd	6705399,41	120946	39,07
PG 40	V om vägen, N om infarten till myren i ormbunkshavet innan fastighetsgränsen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm, urlakad grå sand 10-16 cm, blekgrå sand 16-31 cm, blekgrå sand med stenar (morän) 31- cm.	Inga fynd	6705421,79	120949,44	39,44
PG 41	V om diket vid fgh gränsen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, urlakad grå sand 5-8/10 cm, brun sand 10-20 cm, brun sand med större stenar 20-38, silt i botten.	ÅM 817: 61	6705313,02	120880,54	37,66
PG 42	längs vägen in till Gräsmyran	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, urlakad grå sand 6-17 cm, limonitskikt 17-20 cm, gulbrun sand 20-37 cm, blekgrå limonitfläckad sand 37- cm.	Inga fynd	6705392,57	120922,31	38,4

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 43	V om stora diket på platån vid husgrund	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, grå sand 5-20 cm, fin brun sand 20-45 cm, fin brun sand med grå silt 45-50 cm.	Inga fynd	6705279,92	120877,21	37,2
PG 44	V sidan av diket på platån längst mot S vid täktgrop	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv/gräs 0-3 cm, gråsvart myllig sand/jord 3-25 cm, ljusgrått sandlager 25-30 cm, brun sand 30-45 cm, brun sand blandad med silt i botten 45-53 cm. Recent fynd från mylligt översta lager.	Inga fynd	6705243,83	120869,42	36,1
PG 45	V om stora diket, längst mot N	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, urlakad grå lerig mo/sand 5-15 cm, brun sand 15-20 cm, brun sand och silt med smågrus 20-30 cm, silt/lera 30-40 cm.	Inga fynd	6705363,22	120891,2	38,5
PG 46	På gårdstunet N om ladan	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv/sedimenterat sandigt ploglager 0-20 cm, sand 20-30 cm, silt 30-50 cm, grov sand 50-. Myllalager härstammar sannolikt från tidigare odlingsmark. Ev plogspår.	ÅM 822: 62	6705193,83	120932,34	35,97
PG 47	V om vägen på gårdstunet, några meter SÖ om smedjans SÖ hörn	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, grå sand 5-10/12 cm, svart (kol?) lins 10-12/14, grå sand 12/14- 20 cm, brun lös sand 20-35 cm, brun lös smågrusig sand 35-65 cm, grå silt 65-75 cm.	ÅM 822: 63	6705228,45	120933,41	36,48
PG 48	V om vägen gårdstunet i S	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-3 cm, mylla (gammal åker) 3-20 cm, rödbrun sand, silt i botten 20-.	Inga fynd	6705181,74	120941,48	36
PG 49	V om vägen på gårdstunet	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, mylla (åker?) 5-20 cm, rödbrun sand till ca 50 cm.	Inga fynd	6705211,91	120928,82	36

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 50	V om vägen på gårdstunet	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-3 cm, mylla (åker?) 3-6 cm, brun sand till ca 30 cm, silt.	Inga fynd	6705222,44	120916	36,5
PG 51	Öster om polygonen vid berg	0,5 x 0,5 m	Skärslev, torrsällning	Sten eller berg direkt under torven	Inga fynd	6705316	120989	42
PG 52	I västra delen nedanför berg	0,8 x 0,5	spade	Berg. Vattenfylls	Inga fynd	6705307,66	120988,54	42
PG 53	I västra delen nedanför berg	0,5 x 0,5 m	spade	Torv, berg	Inga fynd	6705322	120985	42
PG 54	I västra delen nedanför berg	0,5 x 0,5 m	spade	Berg på 40 cm djup. Gick ej att gräva ordentligt pga rötter. Ungefärlig lagerföljd: tirv och mylla, lerig sand/mo, berg på 40 cm djup.	Inga fynd	6705325,13	121008,77	42,8
PG 55	nedanför berg med röse	0,5 x 0,5 m	spade	gropen öppnades på en rullstenslätt som sluttar mot S/SV från kal bergsyta. Under torv observerades en tät stenig yta, inget sediment.	Inga fynd	6705335,83	121001,59	42,5
PG 56	I passage mellan berg i områdets Ö del	0,8 x 0,3	spade, hackning av material med skärslev	Lagerföljd: torv, sand. Vattenfylls, dokumentation omöjlig	ÅM 822: 64	6705316,93	121024,89	43,2
PG 57	nedanförg berg med röse	0,5 x 0,5 m	spade, skärslev	under ca 10 cm torv finns urlakning och sand ner till 20 cm djup. Gropen vattenfylldes omedelbart.	Inga fynd	6705331,46	121017,33	43
PG 58	öster om vägen i N delen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm, urlakning, sand 10-15 cm, naturligt stenlager från 15 nedåt.	Inga fynd	6705390,97	120975,19	40,4
PG 59	Ö om vägen och diket i N delen av undersökningsområdet	0,5 x 0,5 m	skärslev, spade, öskar, såll	Lagerföljd: Vattenfylldes. Skopade upp mylla och mo. Inga fynd kunde noteras.	Inga fynd	6705396,54	120963,23	38,9

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 60	Ö om vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, spade	Lagerföljd: torv 0-15 cm, humös sand 15-40, fin sand/mo. Sten.	ÅM 822: 65	6705426,91	120976,98	40,62
PG 61	N delen av undersökningsområdet på privat fastighet på Ö sidan av vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, sållning	Lagerföljd: torv och mylla 0-15 cm, brun sand/mo 15 - 45 cm. Gropen vattenfylldes, avslutade då fyndtom	inga fynd	6705433,35	120990,74	40,7
PG 62	N delen av undersökningsområdet på Ö sidan av vägen och diket	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsållning	Lagerföljd: torv, rötter, mylla 0-20 cm, brun sand med stort inslag av limonitklumpar 20- 45 cm, silt från 45 cm nedåt.	Inga fynd	6705450,1	120986,19	40,6
PG 63	LR fastighet i N delen av undersökningsområdet	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsållning	Lagerföljd: torv mylla rötter 0-30 cm, gråbrun sand/mo 30-50 cm, bitvis tigerkaka, sannolikt pga mycket rötter.	Inga fynd	6705457,14	120987,79	40,6
PG 64	V om berget, Ö om vägen	0,5 x 0,5 m	skärslev, spade	Lagerföljd: torv 0-10 cm, eventuellt omrörd silt/mo 10-25 cm, sand med ett flertal mörka fläckar 25-. Gropen ter sig omrörd.	Inga fynd	6705451,2	121002,58	40,9
PG 65	N delen av området, vid kilen mellan berg	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsållning	lag av limonit. Brun ren mo med grå silt 35-45 cm, från nivå 1 till toppen av nivå 3 finns ett dussintal skörbrända stenar med diameter runt 8-10 cm, samt mindre sten.	ÅM 822: 66-68	6705451,62	121036,32	42,01
PG 66	N delen in i kilen runt berget	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsållning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, grå urlakad sand 5-15 cm, brun sand 15 45 cm, vid ca 30 cm finns en del grus och skörbränd sten samt keramikbitar. Brun sand och silt 45-50 cm.	ÅM 822: 69-74	6705454,37	121024,7	41,55

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 67	V om vägen vid trädgräns mellan fastigheter, nära vägen	0,4 x 0,4 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm, urlakas lite myllig grå sand 10-20 cm, brun fuktig sand 20-45 cm. Från ca 30 cm klumpar av limonit som blir flera i nivå 4, täcker nästan hela ytan. Lerig grå silt 45-50 cm.	ÅM 822: 75-80	6705447,31	120965,01	40,53
PG 68	V om vägen vid trädgräns mellan fastigheter,	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, mylla 5-10 cm, brun ren mo 10-30 cm, brun ren mo med inslag av limonit/järnfläckar. Gropen vattenfylls vid ca 50 cm djup.	Inga fynd	6705454,18	120947,8	39,9
PG 69	V om vägen, Ö om gräsmyran	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm, urlakad grå sand med mylla i toppen 10-15 cm, ren brun sand 15-50 cm (spadades fram i N profil).	Inga fynd	6705453,96	120907,33	3940,4
PG 70	V om vägen i skogen strax N om fastighetsgränsen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-20 cm, mylla 20-25, brun ren fuktig sand/mo 25-40 cm. 40 cm nedåt mörkbrun hård mo (limonit?)	ÅM 822: 81	6705460,86	120961,34	40,13
PG 71	V om vägen N om fastighetsgränsen i skog	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	torv 0-5/10 cm, myllai en groplik konstruktion (plogspår?) 5-20 cm, därefter ljusbrun ren sand som blir mörkare ren sand mot botten, mörkbrunt hårt skikt på ca 35 cm djup.	Inga fynd	6705470,42	120969,67	40,25

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 72	i skogen på V sidan av vägen i N delen, N om fastighetsgränsen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, mylla 15-20 cm, grå urlakning och sand 20-30 cm. I Ö profilen en rosa sandcirkel med 5 cm diameter direkt under myllan i det gråa lagret. Likadana cirklar i plan. Rödbrun sand 30-50 cm. Gropen vattenfylldes.	Inga fynd	6705483,9	120975,53	40,4
PG 73	Ö sidan av vägen i den Nn delen av undersökningsområdet.	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm, urlakad smetig grå sand 10-20 cm. I mitten av profilen i brun sand ett siltigt inslag direkt under urlakningen. Brun fin sand, klubbig 20-45 cm. Sand och grå silt 45-50 cm.	Inga fynd	6705452,57	121060,41	41,96
PG 74	I NÖ delen av området	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-18 cm, urlakad grå/rosa sand 18-25 cm, brun ren fuktig sand 25-40 cm, lerig våt silt 40-44 cm.	Inga fynd	6705450,62	121084,11	43,5
PG 75	Ö delen av området upp i passagen mellan bergen i sluttningen	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv och mylla 0-5 cm, brun sand med ytan täckt av sten, både stora över 15 cm i diameter och mindre kring 4 cm i diameter; 5-15 cm, grusigt lager sten och grus i olika storlek bildar ett kompakt lager. Svårt att gräva in sig i lagret, slutade. oklart om lagret utgör bottenlager.	ÅM 822: 82-83	6705422,61	121100,49	45,36
PG 76	den NÖ delen av undersökningsområdet, uppe på platån	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv och mylla 0-15 cm, ljusrosa sand 15-35 cm, hårt mörkbrunt skikt 35-	Inga fynd	6705389,55	121103,33	46,8

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 77	I den NÖ delen av området	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv och mylla 0-10 cm rödbrun stenig sand 10-30 cm, stor sten mellan torven och sanden. Rödbrun stenig och grusig sand till ca 50 cm djup, med inslag av ett kompakt rött lager. I botten blir det grusigare. På ca 30 cm nivå är stenen skörbränd, mellan 10-20 cm i diameter.	ÅM 822: 84, 85, 88	6705408,74	121107,83	46,54
PG 78	I den NÖ delen av området i sluttning mellan bergen	0,5 x 0,5 m	skärslev, spade	Lagerföljd: torv 0-10 cm, grå sand med rikligt med skörbränd sten 10-20 cm, grus och sand 20-30 cm.	ÅM 822: 86, 87, 89-96	6705434,56	121086,2	40,08
PG 79	I den NÖ delen av området på platån	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm, urlakad grå fin sand 10-20 cm, brun orangefärgad fin sand/mo 20-50 cm. Silt kan anas.	Inga fynd	6705475,35	121073,65	42,5
PG 80	I den NÖ delen av området på platån	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm, grå sand 10-13 cm, ljusbrun ren sand 13-55 cm.	Inga fynd	6705470,36	121031,75	41
PG 81	I den NÖ delen av området	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, grå sand 5-15 cm, brun sand 15-20 cm, fin sand 20-40 cm.	Inga fynd	6705472,5	121055,09	42
PG 82	I den NÖ delen av området	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm, grå sand 10-13 cm, brunrosa sand 13-43 cm, därefter silt, mo sand	ÅM 822: 97-101	6705487,71	121051	41,33

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 83	I den NÖ delen av området	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm, grå pudrig sand 10-25 cm, mörkbrun sand 25-30 cm. Sand med inslag av limonit 30-. Skörbrända stenar, den största 25 cm i diameter låg uppställd på kant. Skålformad anomali synlig i V och N profilerna; Anläggning 1.	ÅM 822: 102-105	6705501,78	121059,62	41,46
PG 84	Terrass under sluttning mellan berg i NÖ delen av undersökningsområdet.	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv, mylla 0-10 cm, urlakad grå sand 10-13 cm, ljus gråbrun sand 10-20 cm, rödbrun sand, i toppen ett hårt jämnt skikt på ca 3 cm tjocklek, därefter lösare konsistens. På 50 cm djup blandad rödbrun sand och grå silt.	Inga fynd	6705495,91	121068,36	42
PG 85	Skogen i den NÖ delen av undersökningsområdet	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv och mylla 0-12 cm, fuktig brun tung sand 12-50 cm. Gamla rötter, känns omrört.	Inga fynd	6705507,43	121029,4	40,5
PG 86	Skogen i den NÖ delen av undersökningsområdet	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm, urlakning och mylla 10-14 cm, brun ren sand 14-40 cm. I botten antydning till silt.	Inga fynd	6705474,24	121005,76	40,5
PG 87	Skogen i den NÖ delen av undersökningsområdet	0,5 x 0,5 m	spade, materialet hackades igenom	Lagerföljd: torv och mylla 0-20 cm, sand 20- cm. Vattenfylldes.	Inga fynd	6705535,32	121039,25	41
PG 88	Skogen i den NÖ delen av undersökningsområdet	0,5 x 0,5 m	spade, materialet hackades igenom	Lagerföljd: torv och mylla 0-10 cm, fin brun sand 10-40 cm. Vattenfylldes.	Inga fynd	6705521,66	121049,37	41,2
PG 89	finns inte							

Bilaga 1. Lista över provgropar

PG	Platsreferens/terräng	Storlek (m ²)	Grävmetod	Beskrivning	Fynd	X koordinat	Y koordinat	z-värde
PG 90	I den NÖ delen av området på platån. Grävdes 2021	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv och mylla 0-5 cm, grå sand 5-10 cm, stenig sand med större och mindre stenar, storgrus på 40 cm.	ÅM 822: 110-111	6705394	121112	46.85
PG 91	I den NÖ delen av området på platån. Grävdes 2021	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-10 cm, grå stenig sand 10-26 cm, gulbrun stenig sand 26-	Inga fynd	6705371	121103.762	46.88
PG 92	I den NÖ delen av området på platån. Grävdes 2021	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-6 cm, mylla 6-10 cm, grå urlakad sand 10-15 cm, rostbrun sand 15-28 cm, gulbrun sand med stenar 28-.	Inga fynd	6705352	121105	46.27
PG 93	I den NÖ delen av området på platån. Grävdes 2021	0,5 x 0,5 m	skärslev, torrsällning	Lagerföljd: torv 0-5 cm, urlakad grå sand 5-10 cm grov sand med stora stenar och grovt grus.	Inga fynd			46

Bilaga 2. Fyndlista

Acc. Nr	Fyndnr.	Sakord	Material	Ruta	Nivå	Antal	Vikt	Kommentarer
ÅM 822	1	Avslag	Kvartskeratofyr	2	2	1	4,6	
ÅM 822	2	Avslag	Kvartskeratofyr	2	4	3	5,5	
ÅM 822	3	Avslag	Kvartskeratofyr	3	2	1	0,7	
ÅM 822	4	Avslag	Kvartskeratofyr	5	1	4	5,9	
ÅM 822	5	Avslag	Kvarts	5	1	1	3,2	
ÅM 822	6	Keramik	Keramik, odek	5	2	1	1,1	
ÅM 822	7	Avslag	Kvartskeratofyr	5	2	19	107,8	
ÅM 822	8	Avslag	Kvartskeratofyr	5	3	20	51,2	
ÅM 822	9	Nötskal	Organiskt mtrl	5	3	1	0,1	utplockad för C14 analys 2020
ÅM 822	10	Avslag	Kvartskeratofyr	6	1	1	7,3	
ÅM 822	11	Slipsten	Sandsten	6	3	1	208,3	kvadratisk sandsten
ÅM 822	12	Avslag	Kvartskeratofyr	6	3	2	8,4	
ÅM 822	13	Avslag	Kvartskeratofyr	7	2	4	8,9	
ÅM 822	14	Avslag	Kvartskeratofyr	8	2	1	13,3	
ÅM 822	15	Keramik	Keramik, odek	10	3	170	39	keramikfragment från en lerkaka innehållandes fragil keramik i rutans NV hörn

Bilaga 2. Fyndlista

Acc. Nr	Fyndnr.	Sakord	Material	Ruta	Nivå	Antal	Vikt	Kommentarer
ÅM 822	16	Nötskal	Organiskt mtrl	10	3	1	0,1	Skickat för C14 analys 2020
ÅM 822	17	Keramik	Keramik, odek	11	1	1	0,2	
ÅM 822	18	Avslag	Kvartskeratofyr	11	1	1	18,7	
ÅM 822	19	Keramik	Keramik, odek	13	2	1	1,8	
ÅM 822	20	Avslag	Kvartskeratofyr	13	2	1	8,8	
ÅM 822	21	Avslag	Kvartskeratofyr	13	3	1	1,1	
ÅM 822	22	Keramik	Keramik, odek	14	1	5	12,3	
ÅM 822	23	Avslag	Kvartskeratofyr	14	1	4	186	
ÅM 822	24	Keramik	Keramik, dek	15	2	2	26,8	Den ena ornerad med genomborrat hål och mindre prick/gropdekor. Mynningsskärva ornerad med ovala stämplor i två vågräta rader under mynningen.
ÅM 822	25	Keramik	Keramik, odek	15	2	12	15,3	
ÅM 822	26	Avslag	Kvartskeratofyr	15	2	8	14,8	
ÅM 822	27	Keramik	Keramik, odek	15	3	4	80,4	
ÅM 822	28	Keramik	Keramik, odek	15	4	1	2,8	
ÅM 822	29	Avslag	Kvartskeratofyr	15	4	2	5,2	
ÅM 822	30	Ben	Bränt ben	15	4	1	0,6	

Bilaga 2. Fyndlista

Acc. Nr	Fyndnr.	Sakord	Material	Ruta	Nivå	Antal	Vikt	Kommentarer
ÅM 822	31	Keramik	Keramik, dek	15	5	1	1	dekorerat med kort vågrätt streck.
ÅM 822	33	Avslag	Kvarts	16	2	1	0,1	Mikroavslag
ÅM 822	34	Avslag	Kvartskeratofyr	17	1	6	84,8	
ÅM 822	35	Avslag	Kvartskeratofyr	17	2	10	31,5	
ÅM 822	36	Avslag	Kvartskeratofyr	18	4	1	5,2	
ÅM 822	37	Avslag	Kvartskeratofyr	20	1	3	2,4	
ÅM 822	38	Avslag	Flinta	20	1	1	0,4	
ÅM 822	39	Keramik	Keramik, odek	20	2	1	0,4	
ÅM 822	40	Avslag	Kvartskeratofyr	20	2	12	8,4	
ÅM 822	42	Avslag	Kvartskeratofyr	20	3	7	71,3	
ÅM 822	43	Nötskal	Organiskt mtrl	20	3	7	0,7	ett (1/8) nötskal utplockat för datering 2020
ÅM 822	44	Avslag	Kvartskeratofyr	21	2	1	0,5	
ÅM 822	45	Avslag	Kvartskeratofyr	22	2	1	1,2	
ÅM 822	46	Avslag	Kvartskeratofyr	23	1	1	90,9	på ytan av torvlagret.
ÅM 822	47	Avslag	Kvarts	23	1	1	0,2	På ytan av torvlager.
ÅM 822	48	Avslag	Kvartskeratofyr	23	1	1	0,5	

Bilaga 2. Fyndlista

Acc. Nr	Fyndnr.	Sakord	Material	Ruta	Nivå	Antal	Vikt	Kommentarer
ÅM 822	49	Avslag	Kvartskeratofyr	23	2	3	9	
ÅM 822	50	Avslag	Kvartskeratofyr	30	3	1	2,5	
ÅM 822	51	Avslag	Kvartskeratofyr	31	3	2	41,2	
ÅM 822	52	Avslag	Kvartskeratofyr	32	2	4	1,3	
ÅM 822	53	Avslag	Kvartskeratofyr	33	2	1	19,8	
ÅM 822	54	Avslag	Kvartskeratofyr	34	2	2	4,7	
ÅM 822	55	Avslag	Kvartskeratofyr	36	3	2	55,4	
ÅM 822	56	Avslag	Kvartskeratofyr	38	1	3	58,7	
ÅM 822	57	Avslag	Kvartskeratofyr	38	2	3	8,4	
ÅM 822	58	Keramik	Keramik, odek	38	3	1	1,2	
ÅM 822	59	Avslag	Kvartskeratofyr	38	3	6	82,8	
ÅM 822	60	Kärna	Kvartskeratofyr	38	3	1	118,8	
ÅM 822	61	Avslag	Kvartskeratofyr	41	2	1	10,7	
ÅM 822	62	Avslag	Kvartskeratofyr	46	1	1	48	
ÅM 822	63	Keramik	Keramik, odek	47	4	1	2,2	

Bilaga 2. Fyndlista

Acc. Nr	Fyndnr.	Sakord	Material	Ruta	Nivå	Antal	Vikt	Kommentarer
ÅM 822	64	Avslag	Kvartskeratofyr	56		1	3	Oklar nivå då gropen vattenfylls. Under torven.
ÅM 822	65	Avslag	Kvartskeratofyr	60	2	3	20	
ÅM 822	66	Keramik	Keramik, odek	65	1	2	1,9	
ÅM 822	67	Keramik	Keramik, odek	65	2	4	10,5	
ÅM 822	68	Avslag	Kvartskeratofyr	65	2	2	20,8	
ÅM 822	69	Bränd lera	Bränd lera	66	2	10	15,2	
ÅM 822	70	Avslag	Flinta	66	2	1	0,5	
ÅM 822	71	Keramik	Keramik, odek	66	3	66	39,3	smulor
ÅM 822	72	Bränd lera	Bränd lera	66	3	5	36,6	klumpar av keramik
ÅM 822	73	Bränd lera	Bränd lera	66	3	34	30	klumpar
ÅM 822	74	Bränd lera	Bränd lera	66	5	2	1,5	
ÅM 822	75	Avslag	Kvartskeratofyr	67	1	6	59,5	
ÅM 822	77	Keramik	Keramik, odek	67	3	1	1,5	
ÅM 822	78	Slipsten	Sandsten	67	3	1	174,8	
ÅM 822	79	Avslag	Kvartskeratofyr	67	3	16	233,9	
ÅM 822	80	Nötskal	Organiskt mtrl	67	3	2	0,2	
ÅM 822	81	Avslag	Kvartskeratofyr	70	2	1	1,8	

Bilaga 2. Fyndlista

Acc. Nr	Fyndnr.	Sakord	Material	Ruta	Nivå	Antal	Vikt	Kommentarer
ÅM 822	82	Avslag	Kvartskeratofyr	75	2	1	49,6	
ÅM 822	83	Avslag	Kvarts	75	2	2	0,2	
ÅM 822	84	Avslag	Kvartskeratofyr	77	2	3	47,2	
ÅM 822	85	Avslag	Kvartskeratofyr	77	3	34	287,4	
ÅM 822	86	Kärna	Kvartskeratofyr	78	3	1	1513	råmaterial
ÅM 822	87	Avslag	Kvartskeratofyr	78	3	5	116,2	
ÅM 822	88	Avslag	Kvartskeratofyr	77	4	30	19,2	
ÅM 822	89	Avslag	Kvartskeratofyr	78	1	13	81,7	
ÅM 822	90	Avslag	Kvartskeratofyr	78	1	1	24,9	eventuellt med försök till borrar hål.
ÅM 822	91	Kärna	Kvartskeratofyr	78	1	1	137,9	
ÅM 822	92	Avslag	Kvarts	78	1	1	4,9	
ÅM 822	93	Avslag	Kvartskeratofyr	78	1	1	360,6	redskapsämne?
ÅM 822	94	Avslag	Kvartskeratofyr	78	1	1	312,2	redskapsämne?
ÅM 822	95	Avslag	Kvartskeratofyr	78	2	26	495,5	
ÅM 822	96	Kärna	Kvartskeratofyr	78	2	2	489,6	

Bilaga 2. Fyndlista

Acc. Nr	Fyndnr.	Sakord	Material	Ruta	Nivå	Antal	Vikt	Kommentarer
ÅM 822	97	Avslag	Kvartskeratofyr	82	2	10	130,6	
ÅM 822	98	Avslag	Kvarts	82	2	8	18,8	
ÅM 822	99	Avslag	Kvarts	82	4	1	0,1	
ÅM 822	100	Avslag	Kvartskeratofyr	82	3	4	75,5	
ÅM 822	101	Avslag	Kvarts	82	3	4	3,1	
ÅM 822	102	Avslag	Kvartskeratofyr	83	2	2	77,5	
ÅM 822	103	Avslag	Kvartskeratofyr	83	3	1	58,6	
ÅM 822	104	Avslag	Kvarts	83	3	1	2,9	
ÅM 822	105	Keramik	Keramik, odek	83	4	1	1,9	
ÅM 822	106	Avslag	Kvartskeratofyr			12	367,3	Lösfynd område 1
ÅM 822	107	Bränd lera	Bränd lera			1	6,3	Lösfynd område 2
ÅM 822	108	Avslag	Kvartskeratofyr			8	238,9	Lösfynd område 2
ÅM 822	109	Avslag	Kvartskeratofyr			3	36,1	Lösfynd område 3
ÅM 822	110	Avslag	Kvarts	90	1	3	25	
ÅM 822	111	Avslag	Kvarts	90	2	4	13,8	

Bilaga 3. Förteckning över digitala fotografier

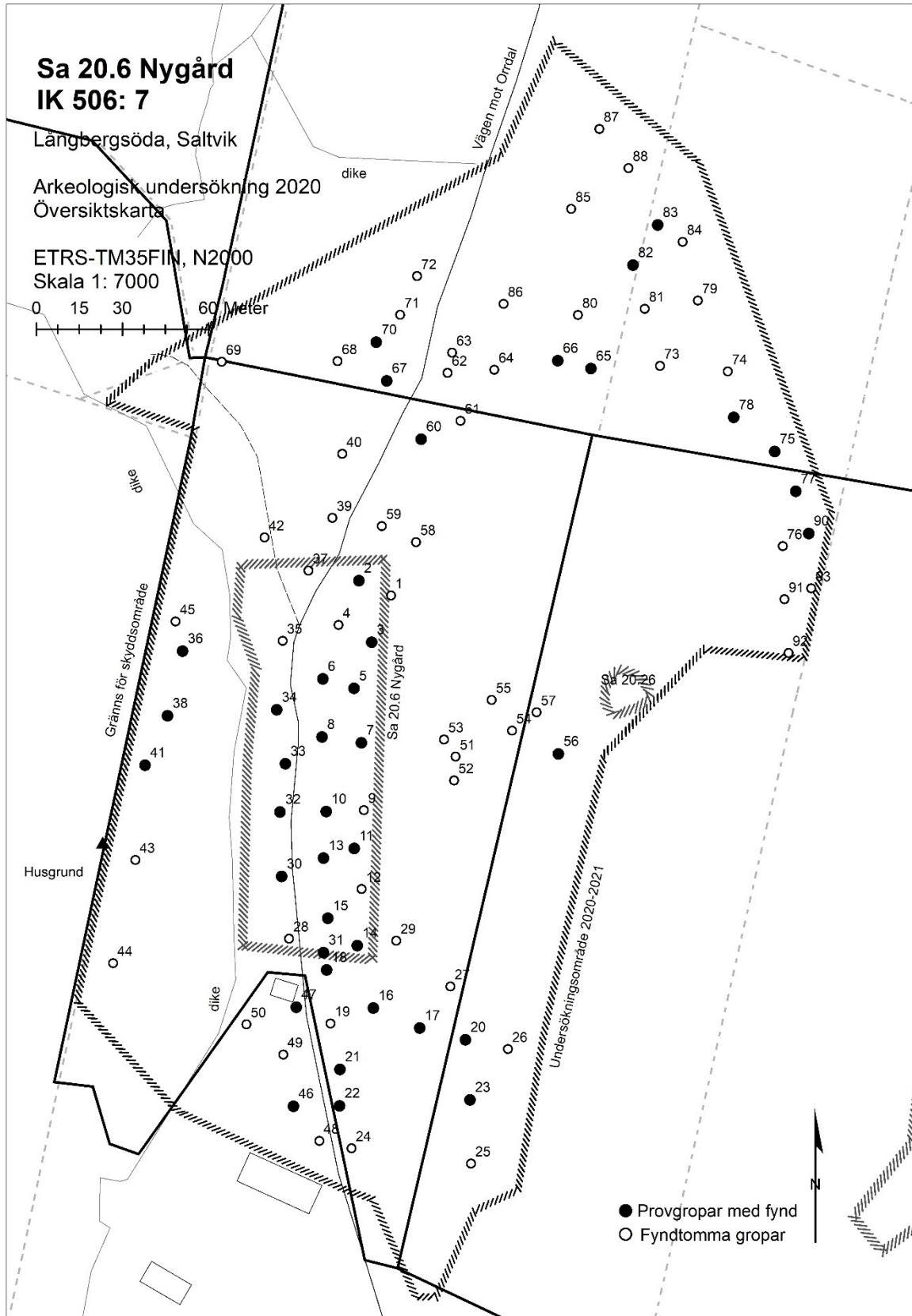
Filnamn	Rubrik/namn	Tagits ifrån	Fotograf	Anteckningar
E200907_01	PG 1, N-profil	S	RG	
E200907_02	PG 2, N-profil	S	JL	
E200909_01	PG 3, N-profil	S	RG	
E200909_02	PG 4, N-profil	S	JL	
E200909_03	PG 5, N-profil	S	RG	
E200909_04	PG 6, N-profil	S	JL	
E200911_01	PG 7, N-profil	S	RG	
E200911_02	PG 8, N-profil	S	JL	
E200911_03	PG 8, Ö-profil	S	JL	
E200911_04	PG 9, N-profil	S	RG	
E200911_05	PG 10, keramik i NV hörn	N	JL	under utgrävning
E200911_06	PG 10, keramik i NV hörn	N	JL	under utgrävning, detalj
E200911_07	PG 11, N-profil	S	RG	
E200911_08	PG 10, N-profil	S	JL	
E200911_09	PG 10, Ö-profil	V	JL	
E200914_01	PG 12, N-profil	S	RG	
E200914_02	PG 13, N-profil	S	JL	
E200914_03	PG 14, N-profil	S	RG	
E200915_01	PG 15, keramik in situ	N	JL	
E200915_02	PG 15, keramik in situ	N	JL	
E200915_03	PG 15, keramik in situ	N	JL	
E200915_04	PG 16, N-profil	S	RG	
E200915_05	PG 15, N-profil	S	JL	
E200921_01	PG 18, N-profil	Ö	JL	
E200928_01	PG 17, N-profil	S	RG	
E200928_02	PG 19, N-profil	S	JL	
E200928_03	PG 21, N-profil	S	JL	
E200930_01	PG 20, N-profil	S	RG	
E200930_02	Översiktsbild	S	JL	Vy över unders. områdets mittersta och Norra del. Fornlämningens gräns nedan träd
E200930_03	Översiktsbild	S	JL	Vy över unders. områdets mittersta och Norra del. Fornlämningens gräns nedan träd
E200930_04	Översiktsbild	SV	JL	Vy över platån i öster utanför gränsen
E200930_05	PG 22, N-profil	S	JL	
E200930_06	PG 22, V-profil	Ö	JL	
E200930_07	PG 23, N-profil	S	RG	
E200930_08	PG 25, N-profil	S	RG	
E200930_09	PG 24, N-profil	S	JL	
E200930_10	PG 24, N-profil	S	JL	
E201001_01	PG 27, N-profil	S	RG	
E201001_02	PG 26, N-profil	S	JL	
E201001_03	PG 29, N-profil	S	RG	
E201001_04	PG 28, N-profil	S	JL	
E201001_05	Översiktsbild/arbetsbild	S	JL	Vy mot N, i mitten väg. RG gräver PG 30.

Bilaga 3. Förteckning över digitala fotografier

Filnamn	Rubrik/namn	Tagits ifrån	Fotograf	Anteckningar
E201001_06	PG 30, N-profil	S	RG	
E201002_01	PG 31, N-profil	S	JL	
E201002_02	PG 32, N-profil	S	RG	
E201002_03	PG 33, N-profil	S	JL	
E201005_01	PG 34, N-profil	S	RG	
E201007_01	PG 35, N-profil	S	RG	
E201007_02	PG 36, N-profil	S	JL	
E201007_03	PG 37, N-profil	S	RG	
E201007_04	PG 39, N-profil	S	JL	
I201008_01	PG 38, N-profil	S	JL	
E201008_01	PG 40, N-profil	S	RG	
E201008_02	PG 41, N-profil	S	JL	
E201008_03	PG 42, N-profil	S	RG	
E201008_04	översikt	N		Vy över terrassen mot S
E201016_01	PG 43, N-profil	S	JL	
E201016_02	PG 44, N-profil	S	JL	
E201016_03	Översikt	N	JL	Vy över terrassen
I201019_01	PG 45, N-profil	S	JL	
E201021_01	PG 47, N-profil	S	JL	
E201021_02	PG 46, N-profil	S	JL	
I201022_01	PG 48, N-profil	S	JL	
E201022_01	PG 49, N-profil	S	JL	
E201022_02	PG 50, N-profil	S	JL	
I201023_01	PG 51, N-profil	S	JL	
I201023_02	PG 52, N-profil	S	JL	
I201023_03	PG 53, N-profil	S	JL	
I201023_04	PG 54, N-profil	S	JL	
I201023_05	PG 56, N-profil	S	JL	
E201028_01	PG 61, N-profil	S	JL	
E201028_02	PG 60, N-profil	S	JL	
E201028_03	PG 62, N-profil	S	JL	
E201029_01	PG 64, N-profil	S	MH	
E201029_02	PG 63, N-profil	S	JL	
E201030_01	PG 65, N-profil	S	MH	
E201104_01	PG 66, N-profil	S	JL	
E201105_01	PG 67, N-profil	S	JL	
E201105_02	PG 68, N-profil	S	JL	
E201106_01	PG 69, N-profil	S	JL	
E201106_02	Översikt		JL	
E201106_03	PG 70, N-profil	S	JL	
E201106_04	PG 71, N-profil	S	JL	
E201106_05	PG 72, Ö-profil	V	JL	
E201109_01	PG 73, N-profil	S	JL	
E201109_02	PG 74, N-profil	S	JL	

Bilaga 3. Förteckning över digitala fotografier

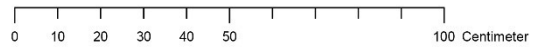
Filnamn	Rubrik/namn	Tagits ifrån	Fotograf	Anteckningar
E201110_01	PG 75, N-profil	S	JL	
E201110_02	PG 76, N-profil	S	JL	
E201111_01	PG 77, lod	S	JL	
E201111_02	PG 77, N-profil	S	JL	
E201111_03	PG 77, Ö-profil	V	JL	
E201111_04	PG 77, V-profil	Ö	JL	
E201111_05	PG 77, S-profil	N	JL	
E201111_06	PG 77, N	S	JL	
E201111_07	PG 77, V	Ö	JL	
E201111_08	PG 77, Ö	V	JL	
E201111_09	PG 77, S	N	JL	
E201113_01	PG 79, N-profil	S	JL	
E201113_02	PG 78, N-profil	S	MH	
E201116_01	PG 80, N-profil	S	JL	
E201116_02	Översikt/arbetsbild	V	JL	från PG 80 mot berg i Ö. MH gräver PG 81
E201116_03	PG 81, N-profil	S	MH	
E201116_04	PG 82, N-profil	S	JL	
E201117_01	Översikt/arbetsbild	S	JL	MH gräver PG 83 med telefonmöte
E201117_02	Översikt	Ö	JL	mot SV, skogen vid berg och terrass i förgrunden. Taget från PG 84
E201117_03	Arbetsbild	S	JL	MH gräver PG 83 med telefonmöte
E201117_04	PG 84, N-profil	S	JL	
E201117_05	PG 83, V-profil	Ö	MH	
E201117_06	PG 83, N-profil	S	MH	
E201117_07	PG 83, A1	SO	MH	
E201117_08	PG 85, N-profil	S	MH	
E201118_01	PG 86, N-profil	S	JL	
E201118_02	PG 87, N-profil	S	JL	
E201118_03	PG 88, N-profil	S	JL	
I201119_01	Översikt	N	JL	Vy över boplatsläget från N. PG 77 i förgrunden
I201119_02	Översikt	N	JL	Vy över terrasser med de olika höjderna sett från N.
E210621_01	PG 91	S	RG	
E210621_02	PG 90	S	JL	
E210622_01	PG 92	S	RG	
E210622_02	PG 93	S	JL	
PG 41, 55, 57-59 fotograferades inte				

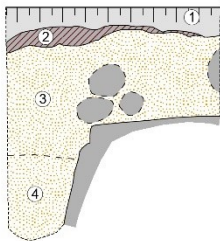
Sa 20.6 Nygård
IK 506:8

Långbergsöda, Saltvik

Arkeologisk undersökning 2020
Profilitningar, fyndförande provgropar, nr 2-11
ETRS-TM35FIN, N2000
Skala 1:10

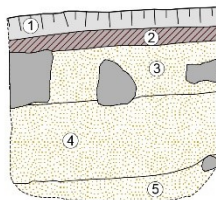

Provgrop 2, N profil
X 6705377,52
Y 120955,29
Z 39,66

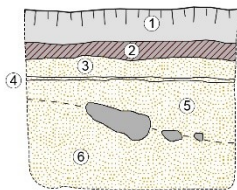
- 1 Torv
- 2 Mylla med urlakad grå sand
- 3 Mo med stenar
- 4 Grusig mo

Provgrop 7, N profil
X 6705320,88
Y 120956,15
Z 39,50

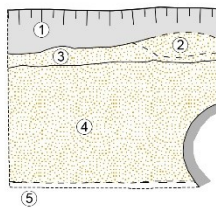
- 1 Torv
- 2 Mylla
- 3 Grå sand, urlakningslager
- 4 Gulbrun sand
- 5 Grå silt/mo

Provgrop 5, N profil
X 6705339,83
Y 120953,57
Z 39,58

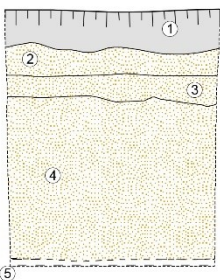
- 1 Torv
- 2 Mylla
- 3 Grå fin sand med sten
- 4 Ljusgrått sandskikt med sten
- 5 Gulbrun fin sand
- 6 Gråblek mo

Provgrop 8, N profil
X 6705322,86
Y 120942,39
Z 38,88

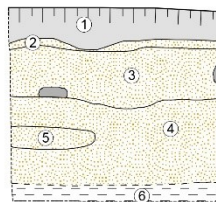
- 1 Torv
- 2 Rödbrun sand
- 3 Grå sand
- 4 Rödbrun sand med stenar
- 5 Siltig lera

Provgrop 6, N profil
X 6705343,16
Y 120942,64
Z 38,78

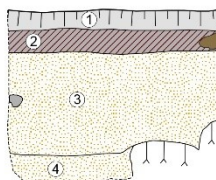
- 1 Torv
- 2 Grå urlakad sand
- 3 Mörkare brun sand
- 4 Fin brun sand/mo
- 5 Lera

Provgrop 10, N profil
X 6705296,84
Y 120943,79
Z 38,37

- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Ljus mo med kol och inslag av mörkare mo
- 4 Brun sand
- 5 Orange sand
- 6 Silt/lera

Provgrop 11, N profil
X 6705283,96
Y 120953,64
Z 38,67

- 1 Torv
- 2 Grå, myllig sand
- 3 Gulbrun sand
- 4 Blekgrå mo

Bilaga 4. Kopior av specialkartor IK 506: 7–13 (ej i skala)

Sa 20.6 Nygård
IK 506:9

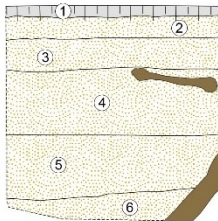
Långbergsöda, Saltvik

Arkeologisk undersökning 2020
Profilritningar, fyndförande provgropar, nr 13-22

ETRS-TM35FIN, N2000
Skala 1:10

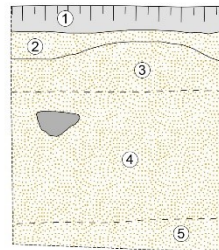

Provgrop 13, N profil
X 6705280,53
Y 120942,88
Z 38,10

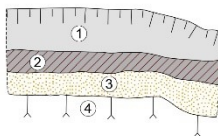
- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Ljus sand
- 4 Rödbrun sand
- 5 Rödbrun sand med grå silt
- 6 Grå silt med fint grus

Provgrop 18, N profil
X 6705241,48
Y 120943,97
Z 37,19

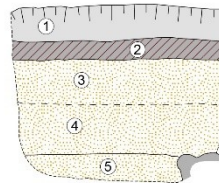
- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Mörkbrun sand
- 4 Lös brun sand
- 5 Lös brun sand med inslag av grå silt

Provgrop 14, N profil
X 6705249,99
Y 120954,71
Z 38,65

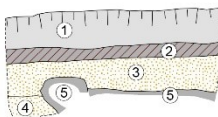
- 1 Torv/mossa
- 2 Mörk sotig mylla
- 3 Grå grusig sand
- 4 Hällberg

Provgrop 20, N profil
X 6705217,03
Y 120992,45
Z 40,19

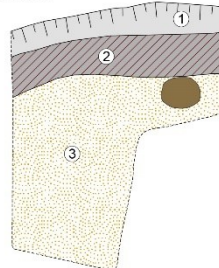
- 1 Torv
- 2 Mylla
- 3 Grå sand, urlakningslager
- 4 Blek gulbrun sand
- 5 Fin blekgul sand med stenar

Provgrop 15, N profil
X 6705259,55
Y 120944,43
Z 37,68

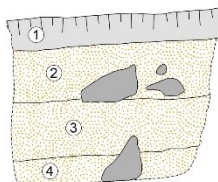
- 1 Torv
- 2 Sotig mylla
- 3 Grå sand
- 4 Brungul sand
- 5 Sten

Provgrop 21, N profil
X 6705206,68
Y 120948,65
Z 36,99

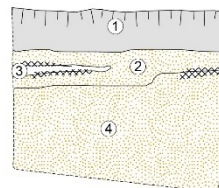
- 1 Torv
- 2 Grå sandig mylla
- 3 Brun sand

Provgrop 17, N profil
X 6705221,17
Y 120976,48
Z 40,13

- 1 Torv
- 2 Sotig mylla
- 3 Grå sand
- 4 Brungul sand
- 5 Sten

Provgrop 22, V profil
X 6705193,93
Y 120948,48
Z 36,38

- 1 Torv
- 2 Grå sand
- 3 Lera
- 4 Brun sand

Bilaga 4. Kopior av specialkartor IK 506: 7–13 (ej i skala)

Sa 20.6 Nygård
IK 506:10

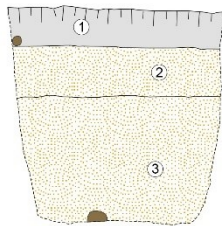
Långbergsöda, Saltvik

Arkeologisk undersökning 2020
Profilritningar, fyndförande provgropar, nr 23-34

ETRS-TM35FIN, N2000
Skala 1:10

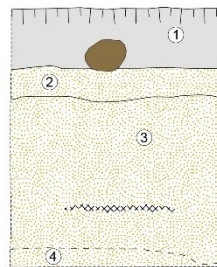

Provgrop 23, N profil
X 6705196,04
Y 120994,05
Z 39,67

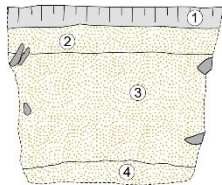
- 1 Torv
- 2 Grå sand
- 3 Ljus gulaktig sand

Provgrop 31, N profil
X 6705247,50
Y 120942,85
Z 37,37

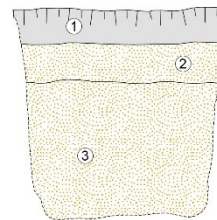
- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Brun sand
- 4 Brun sand med silt

Provgrop 27, N profil
X 6705235,73
Y 120987,20
Z 40,88

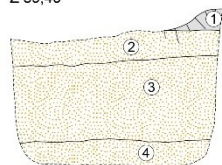
- 1 Torv
- 2 Grå sand
- 3 Gulbrun mo
- 4 Lera

Provgrop 32, N profil
X 6705296,66
Y 120927,73
Z 37,36

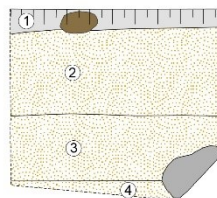
- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Brungul fin sand med limonit

Provgrop 29, N profil
X 6705251,65
Y 120968,26
Z 39,40

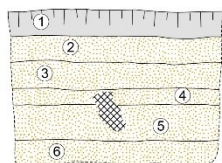
- 1 Torv
- 2 Grå sand
- 3 Gulbrun mo
- 4 Gulbrun blek silt

Provgrop 33, N profil
X 6705313,53
Y 120929,54
Z 37,51

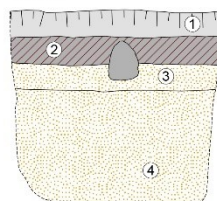
- 1 Torv
- 2 Brun sand
- 3 Brun sand med smågrus
- 4 Sand med silt och lera

Provgrop 30, N profil
X 6705274,14
Y 120928,24
Z 37,12

- 1 Torv
- 2 Grå myllig sand
- 3 Gulbrun sand
- 4 Grå kolfäckig sand
- 5 Grå sand
- 6 Gulbrun sand

Provgrop 34, N profil
X 6705332,39
Y 120926,52
Z 37,93

- 1 Torv
- 2 Grå myllig sand
- 3 Gråblek sand
- 4 Gulbrun sand med limonit

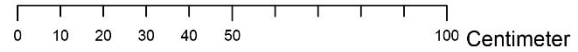
Bilaga 4. Kopior av specialkartor IK 506: 7–13 (ej i skala)

Sa 20.6 Nygård
IK 506:11

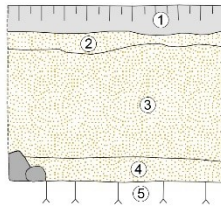
Långbergsöda, Saltvik

Arkeologisk undersökning 2020
Profilritningar, fyndförande provgropar, nr 36-65

ETRS-TM35FIN, N2000
Skala 1:10

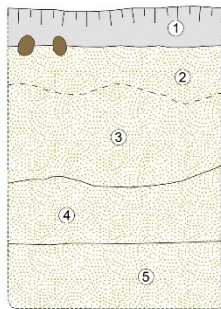

Provgrop 36, N profil
X 6705352,89
Y 120893,69
Z 38,31

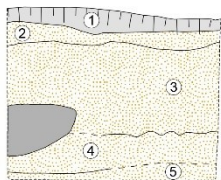
- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Brun sand, ställvis hård
- 4 Grusig och stenig sand
- 5 Hällberg

Provgrop 38, N profil
X 6705330,31
Y 120888,37
Z 38,05

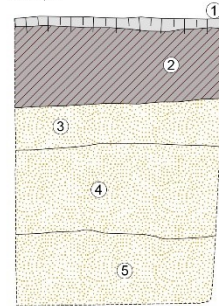
- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Brun sand, ställvis hård
- 4 Ljusare brun sand
- 5 Brun sand med inslag av silt och ljus gråvit sand

Provgrop 41, N profil
X 6705313,02
Y 120880,54
Z 36,77

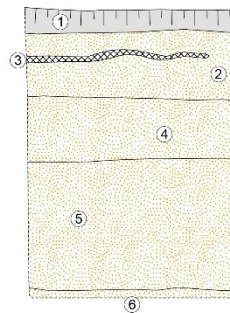
- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Brun sand
- 4 Brun sand med stenar
- 5 Silt

Provgrop 46, N profil
X 6705193,83
Y 120932,34
Z 35,97

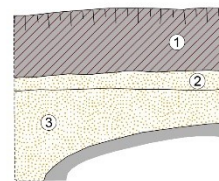
- 1 Torv
- 2 Mylla
- 3 Sand
- 4 Silt
- 5 Grov sand

Provgrop 47, N profil
X 6705228,45
Y 120933,41
Z 36,48

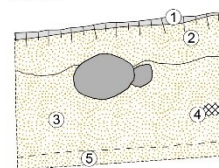
- 1 Torv
- 2 Grå sand
- 3 Kol
- 4 Brun lös sand
- 5 Brun sand med småsten
- 6 Grå silt

Provgrop 60, N profil
X 6705426,91
Y 120976,98
Z 40,62

- 1 Torv/mylla
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Fin sand/mo

Provgrop 65, N profil
X 6705451,62
Y 121036,32
Z 42,01

- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Brun mo med sten
- 4 Limonit
- 5 Silt med bun mo

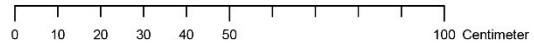
Bilaga 4. Kopior av specialkartor IK 506: 7–13 (ej i skala)

Sa 20.6 Nygård IK 506:12

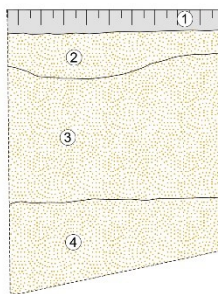
Långbergsöda, Saltvik

Arkeologisk undersökning 2020
Profilritningar, fyndförande provgropar, nr 66-75

ETRS-TM35FIN, N2000
Skala 1:10

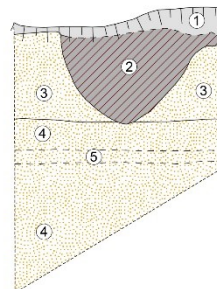

Provgrop 66, N profil
X 6705454,37
Y 121024,70
Z 41,55

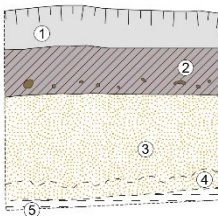
- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Brun sand
- 4 Brun sand och grå silt

Provgrop 71, N profil
X 6705470,42
Y 120969,67
Z 40,25

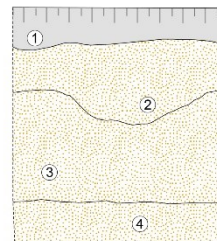
- 1 Torv
- 2 Mylla
- 3 Ljusbrun sand
- 4 Brun sand
- 5 Limonitskikt

Provgrop 67, N profil
X 6705447,31
Y 120965,01
Z 40,53

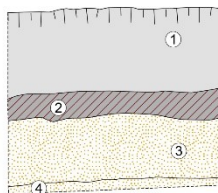
- 1 Torv
- 2 Myllig grå sand med mycket rötter
- 3 Brun sand
- 4 Limonitklumpar i brun sand
- 5 Silt/lera

Provgrop 73, N profil
X 6705452,57
Y 121060,41
Z 41,96

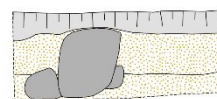
- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Brun sand
- 4 Bruns sand med grå lerig silt

Provgrop 70, N profil
X 6705460,86
Y 120961,34
Z 40,13

- 1 Torv
- 2 Mylla
- 3 Sand/mo
- 4 Mörkbrun mo

Provgrop 75, N profil
X 6705422,61
Y 121100,49
Z 45,36

- 1 Torv/mylla
- 2 Brrun sand och sten
- 3 Grus och sten

Bilaga 4. Kopior av specialkartor IK 506: 7–13 (ej i skala)

Sa 20.6 Nygård IK 506:13

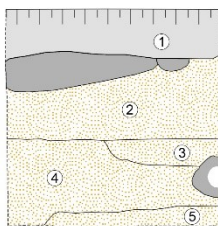
Långbergsöda, Saltvik

Arkeologisk undersökning 2020
Profilritningar, fyndförande provgropar, nr 77-90

ETRS-TM35FIN, N2000
Skala 1:10

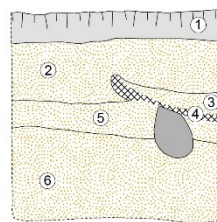

Provgrop 77, N profil
X 6705408,74
Y 121107,83
Z 46,54

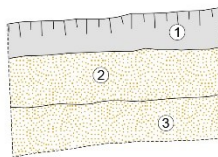
- 1 Torv/mylla
- 2 Rödbrun stenig sand
- 3 Kompakt rött lager
- 4 Rödbrun stenig, grusig sand
- 5 Grusig kompakt sand

Provgrop 83, N profil
X 6705501,78
Y 121059,62
Z 41,46

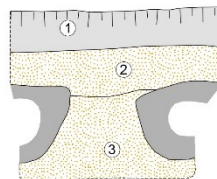
- 1 Torv
- 2 Fin, lös sand
- 3 Grå sand
- 4 Sot/grå sand
- 5 Brun sand
- 6 Grå sand med limonitfläckar

Provgrop 78, N profil
X 6705434,56
Y 121086,2
Z 40,08

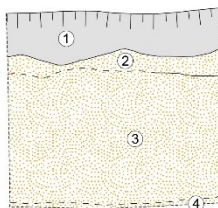
- 1 Torv
- 2 Grå sand med inslag av skörbränd sten
- 3 Grusig sand

Provgrop 90, N profil
X 6705394,03
Y 121112,50
Z 48,85

- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Stenig sand

Provgrop 82, N profil
X 6705487,71
Y 121051,00
Z 41,33

- 1 Torv
- 2 Grå sand, urlakningslager
- 3 Sand, lera och silt
- 4 Silt/mo

Utlåtande

20.12.2022

MV/178/05.01.00/2022 1 (2)

Ålands landskapsregering
PB 1060
22111 MARIEHAMN

Referens

Ärende **SALTVIK, fastställande av gränser av fast fornlämning Sa 20.6 i Långbergsöda by**

Ålands landskapsregering begär Museiverkets utlåtande angående fastställande av gränser av den fasta fornlämningen Sa 20.6 i Långbergsöda by, i Saltviks kommun. Museiverket har behandlat ärendet den 20.12.2022 i det särskilda sammanträdet. Museiverket avger utlåtande enligt följande.

Ålands landskapsregering har utfört arkeologiska undersökningar vid objektet *Nygård Sa 20.6* under åren 2020-2021. Målsättningen för undersökningarna var att definiera och precisera boplatsens områdesgräns. Det kända och vetenskapligt betydande Nygårds stenåldersboplatssområde är beläget på ömse sidor av vägen mot Orrdal. I närområdet känner man till ett flertal objekt som dateras till stenåldern. I det aktuella fornlämningsområdet har det genomförts undersökningar under 1930-talet (Dreijer) och 1970-talet (Väkeväinen) och objektet har även ett skyddsområde.

Den omfattande och högklassiga undersökningsrapporten (*Arkeologisk undersökning av fornlämningen Sa 20.6 - stenåldersboplatsen Nygård/ÅLR/Jenni Lucenius 2021*) har skickats till Museiverket tillsammans med begäran om utlåtande. En karta över förslaget till områdesgräns är presenterad i bilaga 1. Noterbart är även att det som bakgrund till fältundersökningarna har gjorts en omfattande utredning över områdets markanvändningshistoria.

Museiverket har bekantat sig med materialet som berör områdesgränsen för fornlämningsobjektet Sa 20.6.

Museiverket har inget att tillägga i ärendet.

Generaldirektör

Tiina Merisalo

Intendent

Satu Mikkonen - Hirvonen

